

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOLMABAHÇE SARAYINDA (TEŞHİRDE) BULUNAN İPEKLİ
DÖŞEMELİK KUMAŞLARIN VE GÜNÜMÜZDE HERKE'DE
ÜRETİLEN ÖRNEKLERİN KATALOGLANMASI

ESRA KAVCI

DANIŞMAN
DOÇ.İSMAİL ÖZTÜRK

İZMİR - 2001

Yüksek lisans tezi olarak sunduğu “**Dolmabahçe Sarayında (Teşirde) Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşların Ve Hereke’de Üretilen Örneklerin Kataloglanması**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01 / 02 / 2001
ESRA KAVCI

Kavci

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün 03/02/2001 tarih ve 03 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 9... maddesine göre Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı Yüksek lisans öğrencisi Esra Kavcı'nın "Dolmabahçe Sarayında (Teşirde) Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşların Ve Hereke'de Üretilen Örneklerin Kataloglanması" konulu tezi incelenmiş ve aday 21.10.2001 tarihinde, saat 11.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin *Başarılı* olduğuna oy *Birlik* ile karar verildi.

BAŞKAN

Doç. Dr. İsmail Çiftçi
M. M. M.

ÜYE

Yrd. Doç. Murat YILMAZ

M. Yılmaz

ÜYE

Yrd. Doç. Oya Sipahiözü

O. Sipahiözü

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv.Kodu:

*Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarının

Soyadı: KAVCI

Adı: Esra

Tezin Türkçe Adı: Dolmabahçe Sarayı'nda (Teşhirde) Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşların ve Günümüzde Hereke'de Üretilen Örneklerin Kataloglanması

Tezin Yabancı Dildeki Adı: The Upholstery Silk Fabrics in Dolmabahçe Palace and The Catalogue of The Hereke Fabrics

Tezin Yapıldığı

Üniversite: D.E.Ü. Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü Yıl: 2001

Diğer Kuruluşlar:

Tezin Türü:

1. Yüksek Lisans
2. Doktora
3. Tıpta Uzmanlık
4. Sanatta Yeterlik

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı: 130

Referans Sayısı:

Tez Danışmanlarının

Ünvanı Adı - Soyadı Doç.İsmail ÖZTÜRK

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1. Dolmabahçe Sarayı
2. Hereke Fabrikası
3. İpekli Kumaşlar
4. Döşemelik Kumaşlar
5. Desen Kataloğu

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1. Dolmabahçe Palace
2. Hereke Factory
3. Silk Fabrics
4. Upholstery Fabrics
5. Catalogue of Designs

01 / 02 / 2001

ÖZET

Dolmabahçe Sarayında perdelik ve döşemelik olarak kullanılan kumaşlar Hereke Fabrikasında üretilmektedir. Bu kumaşlar hakkındaki bilgilerin gelecek kuşaklara doğru aktarılması için teknik ve sanatsal özelliklerinin bilinmesi önemlidir.

Dolmabahçe Sarayı, 1614 yılında denizin doldurulmaya başlanmasıyla “Dolmabahçe” adını almıştır. 1687 yılında “Beşiktaş Sahil Sarayı” adıyla bir yapılar topluluğu oluşmuştur. 1843-1855 yılları arasında yapılan sarayın kendine has belli bir ekolü yoktur. Saray genelinde Barok, Rokoko, Neo-klasisizm etkisi görülmektedir. Osmanlı sarayının bünyesinde dokumahanelere yer verilmiştir. Bu nedenle Dolmabahçe Sarayının ek yapıları arasında “Hereke Dokumahanesi” adıyla bir atölye kurulmuştur. Bugün Hereke fabrikasında bulunan tezgahların 1952 yılında bu atölyeden geldiği bilinmektedir.

Osmanlı dokuma sanayinin ilk büyük fabrikalarından olan Hereke fabrikası 1843 yılında kurulmuştur. İlk kuruluşunda 25 jakar dokuma tezgahında sadece ipekli kumaşlar üretilmektedir. Bugün sadece 10 tezgahta üretim yapılmaktadır. Günümüzde Milli Saraylar’a bağlı 13 köşk ve kasrlardaki ihtiyaca göre perdelik ve döşemelik kumaş üretilmektedir.

Hereke fabrikası, zaman içinde kaybolmuş desenlerin yeniden üretilmeleri için önemli girişimlerde bulunmuştur. 2000 yılına kadar toplam 57 farklı desen üretimi yapılabiliyorken, günümüzde 20 desen daha ilave edilerek toplam üretimi yapılabilen 77 desene ulaşılmıştır. Ayrıca bazı kumaş örnekleri, fabrikanın satış yerinden alınabilmektedir.

ABSTRACT

Silk fabrics which were produced in Hereke factory were used as upholstery and curtains in Dolmabahçe Palace. It is important to learn the technical and artistic characteristics of the fabrics in order to transfer the knowledges to next generation.

Dolmabahçe (Filled garden) Palace was given because the sea was filled up in 1614. The palace hasn't got only one architectural style, it has influences of Baroque, Rococo and Neo-classicism styles. Weaving workshops were taken place in the place during Ottoman period and one of these workshops which was established named Hereke weaving workshop. The looms which were present in Hereke Factory today were brought from there in 1952.

Hereke factory, which was one of the Ottomans largest industrial factories, was established in İzmit, in 1843. The factory was started its production with 25 jacquard looms and only silk fabrics were woven. Today they have been using only 10 jacquard looms for needs of the 13 summer places and summer houses which were built during Ottoman period. Hereke factory has been producing 57 different designs to their collection by 2000. People can also buy some examples of these fabrics in market place.

ÖNSÖZ

Osmanlı dokuma sanayinin ilk büyük fabrikalarından olan Hereke Fabrikası, 1843 yılında İzmit'te kurulmuştur. Fabrikada üretilen ipekli kumaşların en belirgin özelliği pahalı ve gösterişli malzemeden yapılmış olmasıdır. Kurulduğu yıllarda ipek iplik dışında altın-gümüş tel ve alaşımlarla üretilen değerli kumaşlar, günümüzde Milli Saraylar Daire Başkanlığına bağlı köşk ve kasrın ihtiyacına göre yalnızca ipek iplikle dokunmaktadır.

Büyük sabır ve el emeğiyle üretilen, Dolmabahçe Sarayında da perdelik ve döşemelik olarak kullanılan ipekli kumaşların teknik-görsel özelliğinin incelenmesi, gelecek kuşaklara doğru bilgilerin aktarılması amacıyla, **“Dolmabahçe Sarayında (Teşhirde) Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşların Ve Hereke’de Üretilen Örneklerin Kataloglanması”** başlığı altında konu araştırılmıştır.

Tez konumun seçiminde, bazı kaynaklara ulaşmamda ve düzenlenmesinde büyük katkıları olan, tez danışmanım sayın Doç. İsmail Öztürk başta olmak üzere, araştırmam süresince yardımlarından dolayı Milli Saraylar Daire Eski Başkanı sayın İsmail Hakkı Celayir’e, Milli Saraylar Daire Başkanı sayın Polat Akbulut’a, Kültür Daire Başkanı sayın Zeki Aybek’e, Hereke Fabrikası İpekli Dokuma müdürü sayın Koray Dağcı’ya, Dolmabahçe Sarayı müdürü sayın Savaş Savcı’ya, müdür yardımcısı sayın Birsen Asa’ya, Arşiv Sorumlusu sayın Demet Kurtuluş’a, Kütüphane görevlisi sayın Melda Açıkkın’a ve isimlerini saymadığım tüm Dolmabahçe Sarayı ile Hereke Fabrikası çalışanlarına, mesai arkadaşlarıma, ayrıca maddi-manevi desteğini esirgemeyen değerli aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VIII
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	X
ÇİZİM LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	XIV

**DOLMABAĞÇE SARAYINDA (TEŞHİRDE) BULUNAN İPEKLİ DÖŞEMELİK
KUMAŞLARIN VE HEREKE'DE ÜRETİLEN ÖRNEKLERİN
KATALOGLANMASI**

1. BÖLÜM

**Sarayın Tarihçesi, Saray Dokumahanesi, Hereke Fabrikası Ve Sarayda Bulunan
İpekli Döşemelik Kumaşlar**

1.1.Dolmabahçe Sarayı'nın Tarihçesi Ve Saray Dokumahanesi.....	1
1.1.1.Dolmabahçe Sarayı'nın Tarihçesi.....	1
1.1.2.Dolmabahçe Sarayı Dokumahanesi.....	8
1.2.Hereke Fabrikası.....	12
1.3.Dolmabahçe Sarayında Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşlar.....	17
1.3.1.Çatma Kumaşlar.....	17
1.3.2.Goblen Kumaşlar.....	19
1.3.3. Kemha Kumaşlar.....	21
1.3.4. Hereke İpekli Kumaşlar.....	22

2. BÖLÜM

Dolmabahçe Sarayında (Teşirde) Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşların Ve Hereke'de Üretilen Örneklerin Kataloglanması

2.1. Katalogla İlgili Genel Bilgi.....	29
2.2. Kataloglanan Kumaşlar.....	30
2.2.1.Çatma Kumaşlar.....	30
2.2.2.Goblen Kumaşlar.....	34
2.2.3.Kemha Kumaşlar.....	36
2.2.4.Hereke İpekli Kumaşlar.....	41
2.2.4.1.Yollu (Çizgili) Olanlar.....	41
2.2.4.2.Madalyonlu-Geçmeli Olanlar.....	63
2.2.4.3.Serbest Yüzey Düzenlemeli Olanlar.....	80
2.2.5 Diğeri Hereke İpekli Kumaşlar.....	93

3. BÖLÜM

Uygulama Çalışmaları.....	113
BİBLİYOGRAFYA.....	117
SONUÇ.....	128
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

a.g.k.	:Adı geçen kitap
a.g.m.	:Adı geçen makale
Ank.	:Ankara
A.Ş.	:Anonim Şirketi
D.E.Ü.	:Dokuz Eylül Üniversitesi
Edb.	:Edebiyat
Eğt.	:Eğitim
Fak.	:Fakülte
Fot.	:Fotoğraf
G.S.F.	:Güzel Sanatlar Fakültesi
Hazl.	:Hazırlayan
İst.	:İstanbul
Ltd.	:Limited
m.	:Metre
m²	:Metre kare
Mat.	:Matbaa
M.E.B.	:Milli Eğitim Basımevi
Mim.	:Mimarlık
MS.	:Milli Saraylar
M.S.Ü.	:Mimar Sinan Üniversitesi
Müh.	.Mühendislik
No	:Numara
s.	:Sayfa
S.	:Sayfa
S.B.E.	:Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şti.	:Şirketi
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC.	:Türkiye Cumhuriyeti
Tic.	:Ticaret
ty.	:Tarih yok

Üniv. :Üniversite
Yay. :Yayın
yy :Yüzyıl

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fot.	:	1	Beşiktaş Sahil Sarayı.....	3
Fot.	:	2	Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonu.....	6
Fot.	:	3	Hereke Fabrika-i Hümayunu Muallimi Evveli Musa Efendi ve Sermakinist Efendi.....	9
Fot.	:	4	Ali Usta Kumaş Üretiminde Kullandığı Tezgahının Başında.....	14
Fot.	:	5	Golden Kumaşın Kullanımına Örnek.....	20
Fot.	:	6	Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonu.....	25
Fot.	:	7	Dokuyucu Fikret Yaşar, Dokuma İşlemi Yaparken.....	27
Fot.	:	8	Dokuyucu Faik Kara, Dokuma Öncesi Hazırlık Yaparken.....	28
Fot.	:	9	Fabrika Desen No: 7 olan Çatma Kadife Kumaş.....	30
Fot.	:	10	Fabrika Desen No: 629 olan Çatma Kadife Kumaş.....	31
Fot.	:	11	Dolmabahçe Sarayı Elçiler Bekleme Odasında Bulunan Mobilya.....	32
Fot.	:	12	Fabrika Desen No: - Çatma Kadife Kumaş.....	33
Fot.	:	13	Fabrika Desen No: - Goblen Kumaş.....	34
Fot.	:	14	Fabrika Desen No: - Goblen Kumaş (Sümerbank Kumaş).....	35
Fot.	:	15	Fabrika Desen No: - Sarayda Bulunan Tek Orijinal Kemha Kumaş.....	36
Fot.	:	16	Fabrika Desen No: 276 olan Kemha Desenli Hereke İpekli Kumaş.....	37
Fot.	:	17	Dolmabahçe Sarayı Pembe Salonda Bulunan Mobilya.....	38
Fot.	:	18	Fabrika Desen No: 143/D olan Hereke İpekli Kumaş.....	39
Fot.	:	19	Dolmabahçe Sarayı 68 No'lu Odada Bulunan Kumaş.....	40
Fot.	:	20	Fabrika Desen No: 1009 olan yollu Kadife Kumaş.....	41
Fot.	:	21	Fabrika Desen No: 100 olan Hereke İpekli Kumaş.....	42
Fot.	:	22	Dolmabahçe Sarayı 215 no'lu Odada Bulunan Kumaş.....	43
Fot.	:	23	Fabrika Desen No: 100 olan Hereke İpekli Kumaş.....	44
Fot.	:	24	Dolmabahçe Sarayı 174 no'lu Odada Bulunan Kumaş.....	45
Fot.	:	25	Fabrika Desen No: 301 olan Hereke İpekli Kumaş.....	46
Fot.	:	26	Dolmabahçe Sarayı 169 No'lu Odada Bulunan Mobilya.....	47
Fot.	:	27	Fabrika Desen No: 1005 olan Hereke İpekli Kumaş.....	48
Fot.	:	28	Fabrika Desen No: 1001 olan Hereke İpekli Kumaş.....	49
Fot.	:	29	Fabrika Desen No: 1021/A olan Hereke İpekli Kumaş.....	50

Fot.	: 30	Fabrika Desen No: 1021/C olan Hereke İpekli Kumaş.....	51
Fot.	: 31	Fabrika Desen No: 1008 olan Hereke İpekli Kumaş.....	52
Fot.	: 32	Fabrika Desen No: 1007 olan Hereke İpekli Kumaş.....	53
Fot.	: 33	Fabrika Desen No: 1014 olan Hereke İpekli Kumaş.....	54
Fot.	: 34	Fabrika Desen No: 1013 olan Hereke İpekli Kumaş.....	55
Fot.	: 35	Fabrika Desen No: 1022 olan Hereke İpekli Kumaş.....	56
Fot.	: 36	Fabrika Desen No: 1000 olan Hereke İpekli Kumaş.....	57
Fot.	: 37	Dolmabahçe Sarayı Zülfvecehyn Salonunda Bulunan Mobilya.....	58
Fot.	: 38	Fabrika Desen No: 1002 olan Hereke İpekli Kumaş.....	59
Fot.	: 39	Fabrika Desen No: 904 olan Hereke İpekli Kumaş.....	60
Fot.	: 40	Dolmabahçe Sarayı 109 No'lu Odada Bulunan Kumaş.....	61
Fot.	: 41	Fabrika Desen No: 3 olan Hereke İpekli Kumaş.....	62
Fot.	: 42	Fabrika Desen No: 98 olan Hereke İpekli Kumaş.....	63
Fot.	: 43	Dolmabahçe Sarayı Elçiler Görüşme Odasında Bulunan Mobilya.....	64
Fot.	: 44	Fabrika Desen No: 1023 olan Hereke İpekli Kumaş.....	65
Fot.	: 45	Fabrika Desen No: 81 olan Hereke İpekli Kumaş.....	66
Fot.	: 46	Fabrika Desen No: 42 olan Hereke İpekli Kumaş.....	67
Fot.	: 47	Fabrika Desen No: 92 olan Hereke İpekli Kumaş.....	68
Fot.	: 48	Fabrika Desen No: 57/911 olan Hereke İpekli Kumaş.....	69
Fot.	: 49	Dolmabahçe Sarayı Valide Sultan Dairesisinde Bulunan Mobilya.....	70
Fot.	: 50	Fabrika Desen No: 88 olan Hereke İpekli Kumaş.....	71
Fot.	: 51	Fabrika Desen No: 356 olan Hereke İpekli Kumaş.....	72
Fot.	: 52	Fabrika Desen No: 10/6 olan Hereke İpekli Kumaş.....	73
Fot.	: 53	Fabrika Desen No: 12 olan Hereke İpekli Kumaş.....	74
Fot.	: 54	Fabrika Desen No: 36 olan Hereke İpekli Kumaş.....	75
Fot.	: 55	Dolmabahçe Sarayı 88 No'lu Salonda Bulunan Mobilya.....	76
Fot.	: 56	Fabrika Desen No: 308 olan Hereke İpekli Kumaş.....	77
Fot.	: 57	Dolmabahçe Sarayı 91 no'lu Odada Bulunan Mobilya.....	78
Fot.	: 58	Fabrika Desen No: 308 olan Hereke İpekli Kumaş.....	79
Fot.	: 59	Fabrika Desen No: 90 olan Hereke İpekli Kumaş.....	80
Fot.	: 60	Dolmabahçe Sarayı Atatürk'ün Yatak Odasında Bulunan Mobilya.....	81
Fot.	: 61	Fabrika Desen No: 46 olan Hereke İpekli Kumaş.....	82

Fot.	: 62	Fabrika Desen No: 70 olan Hereke İpekli Kumaş.....	83
Fot.	: 63	Dolmabahçe Sarayı Mavi Salonda Bulunan Mobilya.....	84
Fot.	: 64	Fabrika Desen No: 20 olan Hereke İpekli Kumaş.....	85
Fot.	: 65	Fabrika Desen No: 144 olan Hereke İpekli Kumaş.....	86
Fot.	: 66	Fabrika Desen No: 870 olan Hereke İpekli Kumaş.....	87
Fot.	: 67	Dolmabahçe Sarayı Mavi Salonda Bulunan Mobilya.....	88
Fot.	: 68	Fabrika Desen No: 371 olan Hereke İpekli Kumaş.....	89
Fot.	: 69	Dolmabahçe Sarayı Namaza Hazırlık Odasında Bulunan Mobilya.....	90
Fot.	: 70	Fabrika Desen No: 937 olan Hereke İpekli Kumaş.....	91
Fot.	: 71	Dolmabahçe Sarayı 158 No'lu Odada Bulunan Mobilya.....	92
Fot.	: 72	Dolmabahçe Sarayında Yaşamak Odasında Bulunan Mobilya.....	93
Fot.	: 73	Dolmabahçe Sarayında Bulunan Üretilmeyen Kumaş.....	94
Fot.	: 74	Dolmabahçe Sarayında Bulunan Üretilmeyen Kumaş.....	95
Fot.	: 75	Fabrika Desen No: 999 olan Hereke İpekli Kumaş.....	96
Fot.	: 76	Fabrika Desen No: 864 olan Hereke İpekli Kumaş.....	97
Fot.	: 77	Fabrika Desen No: 872 olan Hereke İpekli Kumaş.....	98
Fot.	: 78	Fabrika Desen No: 132 olan Hereke İpekli Kumaş.....	99
Fot.	: 79	Fabrika Desen No: 924 olan Hereke İpekli Kumaş.....	100
Fot.	: 80	Fabrika Desen No: 1025 olan Hereke İpekli Kumaş.....	101
Fot.	: 81	Fabrika Desen No: 103 olan Hereke İpekli Kumaş.....	102
Fot.	: 82	Fabrika Desen No: 302 olan Hereke İpekli Kumaş.....	103
Fot.	: 83	Fabrika Desen No: 250 olan Hereke İpekli Kumaş.....	104
Fot.	: 84	Fabrika Desen No: IA olan Hereke İpekli Kumaş.....	105
Fot.	: 85	Fabrika Desen No: 691 olan Hereke İpekli Kumaş.....	106
Fot.	: 86	Fabrika Desen No: 78 olan Hereke İpekli Kumaş.....	107
Fot.	: 87	Fabrika Desen No: 691 olan Hereke İpekli Kumaş.....	108
Fot.	: 88	Fabrika Desen No: 987 olan Hereke İpekli Kumaş.....	109
Fot.	: 89	Fabrika Desen No: 112 olan Hereke İpekli Kumaş.....	110
Fot.	: 90	Fabrika Desen No: 23/62 olan Hereke İpekli Kumaş.....	111
Fot.	: 91	Dolmabahçe Sarayında Bulunan Üretilmeyen Kumaş.....	112

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim : 1 Dolmabahçe Sarayı Dokumahanesi.....11

GİRİŞ

Türkler tarafından öteden beri bilinen ipek dokumacılığı, XIV.yüzyılda Bursa'da ipekçiliğin başlamasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Kendi başına bir değer olarak görülen ipek, Osmanlı kumaşlarında gümüş ve altın tellerle dokunarak daha da değerli kılınmıştır. Bir prestij aracı olarak sultanlar, şehzadeler tarafından kullanılan, yabancı hükümdarlara armağan edilen, Osmanlı ipek dokumalarının üretimi, başlangıçtan itibaren devlet denetiminde tutulmuş, hatta Osmanlı sarayı bünyesinde de dokumahaneye yer verilmiştir. Milli Saraylar Arşivi'nde bulunan giden eşya defterine göre Dolmabahçe Sarayında bulunan dokumahane,1952 yılında boşaltılmış, bu mekanda bulunan tezgahlar ve dokumacılıkla ilgili diğer araç-gereçler Hereke'deki fabrikaya gönderilmiştir. Herekede dokuma fabrikasının kurulduğu 1843 yılında 25 ipekli dokuma tezgahında üretilen bu kumaşlar çok beğenilmekteydi.

Günümüze kadar üretilmekte olan ipekli döşemelik kumaşlar, Hereke fabrikasında yaklaşık 40 yıl sonra üretimine başlanan halıların çok gerisinde kalmıştır. Bunun nedeni, ipekli döşemelik kumaşların yalnızca saray için üretilmiş olması, diğer taraftan ise Hereke fabrikasında başlayan halıcılık geleneğinin fabrika dışına taşarak bölge halkının üretimi haline gelmesidir. Hereke fabrikasının ipekli kumaş dokumak için Batıdan temin ettiği dokuma tezgahları fabrika dışına çıkmamış, bu nedenle döşemelik kumaşlar bölge halkı tarafından üretilenmemiştir. Hereke kumaşları yalnızca Osmanlı hanedanının ve saray çevresinin kullanabildiği ayrıcalıklı ürünler olarak kalmış, fabrikanın piyasaya açıldığı kısa dönem dışında halk tarafından alınamadığı için de Hereke ipekli döşemelik kumaşları ticari üne sahip olamamıştır.

Saray dokumaları olarak bilinen Hereke ipekli kumaşların en belirgin özelliği, pahalı ve gösterişli malzemeden yapılmış olmasıdır. Orijinal kumaş örnekleri dünya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda yer almış, pek çok araştırma ve incelemelere konu olmuştur.

Bu çalışmada, günümüzde yalnızca saray, köşk ve kasrlar için Hereke fabrikasında el emeğiyle üretilen, Dolmabahçe Sarayında da perdelik ve döşemelik olarak kullanılan ipekli kumaşların, teknik ve görsel özelliğinin incelenmesi, gelecek kuşaklara doğru bilgilerin aktarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ön çalışma yapılmış ve tez “ *Dolmabahçe Sarayında (Teşhirde) Bulunan İpekli*

Döşemelik Kumaşların ve Günümüzde Hereke’de Üretilen Örneklerin Kataloglanması” başlığı ile sınırlandırılmıştır.

Sınırlandırılan konu kapsamında ilk olarak kitaplık araştırması yapılmış, konuyla ilgili yayınlara ulaşmaya çalışılmıştır. TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı’ndan alınan araştırma izniyle önce İstanbul’da Dolmabahçe Sarayı’nın Kültür-Yayın Bölümünde çalışılmış ve saray bünyesinde bulunan kütüphanedeki bazı kaynaklardan yararlanılmıştır. Araştırmacılarla , Dolmabahçe Sarayı müdürü ve müdür yardımcısıyla görüşülmüş, rehberler eşliğinde saray hem gezilmiş, hem de bilgi alınmıştır. Saray’ın tekstil laboratuvarı sorumlusu ve çalışanlarından sarayda bulunan kumaşlar hakkında bilgi edinilmiştir. Dolmabahçe Sarayı içinde gezi güzergahında bulunan odalar ve salonlardaki kumaşların yanında, gezilemeyen bazı odalardaki kumaşların fotoğraf ve dia çekimleri de yapılmıştır. Ayrıca henüz halka açılmamış olan sarayın bodrumundaki depolarda bulunan kumaşların eski döşemelik örnekleri ile Hereke’de üretilen örnekleri incelenip görüntüleri alınmıştır.

Dolmabahçe Sarayı Kültür Merkezinde açılan **“Yaşayan Fabrika-i Hümayunlar Hereke İpekli Dokuma ve Halı Fabrikası - Yıldız Porselen Fabrikası”** sergisinde yer alan kumaş dokuma örnekleri incelenmiş, fotoğraf ve diaları çekilmiştir. Sergide bulunan 55 adet ipekli kumaşın nasıl dokunduğu da Hereke’deki fabrikaya gidip yerinde incelenmiş ve gerekli bilgiler alınmıştır.

Araştırmaların sonucunda plan tekrar gözden geçirilmiş ve tez planının ana başlıkları belirlenmiş, geçici planda düzeltmelere gidilmiştir. Birinci bölümde Dolmabahçe Sarayı’nın Tarihi, Hereke Fabrikası, Dolmabahçe Sarayında Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşlar (Çatma kumaşlar, Kemha kumaşlar, Hereke İpekli kumaşlar) ve kumaşların özellikleri (teknik özellikleri, desen-renk özellikleri) ile ikinci bölümünde yer alan Hereke’de Üretilen Örneklerin Kataloglanması (Çatma kumaşlar, Kemha kumaşlar, Hereke ipekli kumaşlar) ana başlıkları değiştirilmiştir. Ayrıca, yapılan araştırma sonucunda tez başlığında yer alan “.....Günümüzde.....” kelimesi yalnızca üretimi yapılan, Hereke ipekli kumaşlar olarak algılanmasından dolayı içerikten çıkarılmıştır. Çünkü, şu anda üretilen örneklerin dışında, tezin katalog kısmında üretilmeyen örneklerin saray içindeki kullanım fotoğrafları da bulunmaktadır.

Belirlenen plan doğrultusunda İstanbul’da Mimar Sinan Üniversitesi ile Marmara Üniversitesi Kütüphaneleri ve İzmit’te Hereke Fabrikasında incelemelerde

bulunulmuştur. Dolmabahçe Sarayı'nın kütüphanesinde önceden yapılan araştırmalarda tespit edilen eksiklikler giderilmeye, konuyla ilgili olan yeni yayınlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Osmanlı arşivinde bulunan "Hazine-i Hassa Şahane Mefruşatları Ambarı" (defter no:26-174-326-455) ve "Hazine-i Hassa Şahane Depo İdaresi" (defter no:619) belgeleri incelenerek fotoğrafları çekilmiştir.

Katalog çalışması için Hereke'deki fabrikada yapılan araştırmadan sonra, alınan bilgilerin ışığında, tezgah başındaki dokuyuculardan Faik Kara ve Fikret Yaşar'ın dokumaları nasıl yaptığı gözlenmiş ve Hereke fabrikasında bulunan katalogdaki kumaş örneklerinin kullanım yeri tekrar Dolmabahçe Sarayı'na gidilerek yakından incelenmiştir. Dolmabahçe sarayında teşhirde bulunan döşemelik kumaşların pek çoğunun renk bilgisi doğru olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak görme imkanı bulunamayan kumaşların renkleri hakkındaki bilgiler fotoğraflarına bakılarak tespit edilmiştir. Bu yüzden baskıdan kaynaklanan renk değişimleri dikkate alınmalıdır.

Katalog çalışmasında Hereke fabrikasında bulunan ve iki ciltten oluşan desen kataloglarından birinin onarımında bulunması nedeniyle yalnızca biri incelenebilmiştir. Bu katalogda yer alan desenlere ait; kumaşın fabrika desen numarası, türü, hammaddesi, dokuma tekniği, eni, çözgü ve atkı sıklıkları, tarak numarası, zemin ve/veya bağlantı örgüleri, üretim durumları ve çözgü tel sayılarına ilişkin bilgiler, fabrika arşiv kayıtlarından alınmıştır. Ancak katalogda yer alan fakat üretimi yapılmayan kumaşlara ait bazı bilgiler arşiv kayıtlarında bulunmadığından katalog çalışmasında bu bilgiler boş bırakılmıştır.

Tezin birinci bölümünde konu; Dolmabahçe Sarayı'nın Tarihçesi ve Dolmabahçe Sarayı'nın Dokumahanesi, Hereke Fabrikası, Dolmabahçe Sarayında Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşlar (Çatma kumaşlar, Goblen kumaşlar, Kemha kumaşlar, Hereke İpekli kumaşlar) ana başlıkları altında ele alınmıştır. Tezin birinci bölümünde şu bilgilere yer verilmiştir; Dolmabahçe Sarayı tarihçesinde 1614 yılında sarayın ilk kurulduğu yer, sarayın adının nereden geldiği, 1843'de saraya yapılan onarım çalışması ve sarayın mimari yapısı, Sarayın bünyesinde kurulan Dolmabahçe Sarayı Dokumahanesinin özelliği ve 1952 yılında boşaltılması, 1967 yılında Hereke dokumahanesinin onarımına ilişkin bilgiler, Hereke fabrikasında ise fabrikanın 1845'de kurulduğu yerin ve fabrikanın tarihçesi, fabrikanın yapısı, üretim şekli, aldığı ödüller ve 1995 yılında Milli Saraylara bağlanması konuları üzerinde durulmuştur. Dolmabahçe

Sarayında Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşlar (Çatma kumaşlar, Goblen kumaşlar, Kemha kumaşlar, Hereke İpekli kumaşlar) başlığında ise bu kumaşların özellikleri, farkları, üretim şekilleri ve türleri konularına yer verilmiştir. Bu bölümde özellikle Hereke fabrikası, fabrikada eskiden üretilmiş fakat günümüzde üretilmeyen, fabrikada hala üretilen ve Dolmabahçe Sarayında bulunan döşemelik ipekli kumaşların üzerinde durulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde Katalogla İlgili Genel Bilgi, Kataloglanan Çatma kumaşlar, Goblen kumaşlar, Kemha kumaşlar, Hereke İpekli kumaşlar, Diğer Hereke İpekli kumaşlar ana başlıkları dışında, Hereke ipekli kumaşlar da ayrıca yollu-çizgili olanlar, madalyonlu-geçmeli olanlar ve serbest yüzey düzenlemeli olanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu bölümünde ise şu bilgiler yer verilmiştir; Katalogla ilgili genel bilgide kataloglama çalışmasının amacı, içeriği, Hereke'de bulunan ve incelenen kataloglar hakkındaki bilgilere, Çatma, Goblen, Kemha ve Hereke İpekli kumaşların fotoğrafları, teknik ve görsel bilgilerine, Dolmabahçe Sarayı içinde mobilyada kullanımlarından oluşan fotoğraflarına yer verilmiştir. Diğer Hereke ipekli kumaşlarda ise incelenemeyen katalogda bulunan fakat Dolmabahçe Sarayında döşemelik olarak kullanılan kumaşların fotoğrafları yer almaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde ise uygulamalı çalışmalar bulunmaktadır. Bu bölümde Osmanlı saray kumaşlarından karanfil motifi ele alınmış ve bu motiften yola çıkılarak çizgili, madalyonlu ve serbest yüzey düzenlemeli olmak üzere üç tasarım gerçekleştirilmiştir. Tasarımlarda Osmanlı saray kumaşlarında kullanılan renkler tercih edilmiştir.

1. BÖLÜM
SARAYIN TARİHÇESİ, SARAY DOKUMAHANESİ, HEREKE
FABRİKASI VE SARAYDA BULUNAN İPEKLİ DÖŞEMELİK
KUMAŞLAR

1. BÖLÜM

SARAYIN TARİHÇESİ, SARAY DOKUMAHANESİ, HEREKE FABRİKASI VE SARAYDA BULUNAN İPEKLİ DÖŞEMELİK KUMAŞLAR

1.1. Dolmabahçe Sarayı'nın Tarihçesi Ve Saray Dokumahanesi

1.1.1. Dolmabahçe Sarayı'nın Tarihçesi

İstanbul bulunan Dolmabahçe Sarayı'nın yeri, 1614 yılında padişah I.Ahmed (1603-1617) döneminde Sadrazam Nasuh Paşa'nın yardımıyla doldurulmaya başlanmıştır. II.Osman döneminde de aynı işleme devam edilen bu geniş bağlık, bahçelik saha, denizin doldurulması sebebiyle *Dolmabahçe* adını almıştır. II.Selim (1566-1574) bu sahaya bir kasır ve havuz yaptırmış, II.Bayezid (1481-1512) döneminde ilaveler yapılmış, deniz kenarı ise küçük şalelerle süslenmiştir.¹

IV.Mehmed (1648-1687) döneminde inşa edilen yeni yapılarla bu yörede, *Beşiktaş Sahil Sarayı* adıyla anılabilecek bir yapılar topluluğu oluşmuştur. (Fotoğraf:1) III.Ahmed (1703-1730) döneminde genişletme ve onarım çalışmaları sürmüş, 1719 yılında henüz bir hasbahçe olan Dolmabahçe'nin harap durumdaki kapısı, duvar ve içindeki yapılar onarılarak Beşiktaş Sarayı ile birleştirilmiş ve tüm bu alan yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Böylece III.Ahmed döneminde bahçe ile yapılar bütünleşmiş ve *Beşiktaş Sarayı Hümayunu* adını almıştır.

I.Mahmud döneminde, Dolmabahçe'nin hemen arkasındaki tepeye Bayıldım Köşkeri yapılmıştır (1748).² III.Osman döneminde (1754-1757) 1755 yılında çıkan yangınla bu binaların çoğu yanmış, III.Mustafa (1757-1774)) ise, yanan bu binalara 1759-1769 yılları arasında esaslı onarımlar yaptırmıştır.³ Yangınla ilgili *Safiye Sultan* adlı romanda şu bilgilere yer verilmiştir; *Büyük yangın sarayın mutfak kısmında çıktı. İlk müdahaleyi Yeniçeriler ve hizmetkarlar yaptı. Kontrol altına alınamayan yangında birçok insan öldü. Marmara'dan esen rüzgarın etkisiyle, yangın mutfak kısmından harem kısmına sıçradı. Kızlarağası ve yardımcılarında biri haremdeki kadınların bahçeye toplanmaları için onlara eşlik etti.*

¹ ÇALIKOĞLU, M.Erem: "Dolmabahçe Sarayı" İlgı, Yıl:19, Sayı:41, 1/1985, s.32.

² DOLMABAHCÉ SARAYI, İst.1995, s.16.-17.

³ ÇALIKOĞLU, M. Erem: a.g.m., s.32.

Herşey karmakarışıktı. Herşey patlama noktasına gelmiş, kontrol ortadan kalkmış gibiydi. Bütün kadınlar ağlıyordu. Yangının yarattığı korku erkeklerle aynı bahçede olmanın verdiği sıkıntıyla birleşmişti.

Harem kapılarına yanaşabilmek olanaksızdı. Herşey cayır cayır yanyordu ve cehennem gibi sıcaktı. Bu korkunç yangında yün halıların, ipek minderlerin, atlas perdelerin kokusu yayılıyordu. Ortalığa yayılan kokuların arasından yükselen bir başka koku daha vardı; yanan cesetlerin kokusu...

Yangın söndürülmüştü ama artık Sultanun 800 kadınından oluşan haremin kalacak yeri yoktu. Sarayın bu bölümünden kalan, küller içinde kapkara bir enkazdı. Yeniçeriler ve hizmetkarlar bahçede uyuyabiliyordu. Ama kadınların böyle bir ortamda yaşamaları hem zordu, hem de sultanın şanına yakışacak birşey değildi.

İlk gece aşağı yukarı 100 kadar kadın konağa götürüldü. O haftanın sonuna doğru konakta kalanların sayısı 50'ye düştü. Çünkü kadınların büyük kısmı İstanbul çevresindeki büyük konaklara, kasırlara, av köşklerine yerleştirildiler. Edirne'deki hareme yerleştirilenlerde vardı...⁴

Beşiktaş Saray-ı Hümayunu, III.Osman ve I.Abdülhamid (1774-1789) dönemlerinde onarım ve eklemeler yapılarak yaşatılmıştır. III.Selim (1789-1807) döneminde ise çevredeki köşk ve kasırlar en gelişmiş şeklini almıştır. Bu dönemdeki kıyıdaki yapılar Beşiktaş Saray-ı Hümayunu ile başlamakta ve Defterburnu'ndaki Hatice Sultan Sarayı'na kadar uzanmaktaydı.⁵ 1781 yılında, I. Abdülhamid'in Beşiktaş Sahil Sarayı civarındaki has bahçeden bir kısım araziyi asıl saraya ilave ederek bu saha üzerinde çeşitli kasırlarla büyük bir havuz yaptırdığını, Hatice Sultan'ın Batı üslubundaki Defterdar Sarayı'nı onaran ressam ve mimar Mellig'e 1795 yılında Beşiktaş Sarayına yeni bir kasır ilave ettirdiğini bilmekteyiz.⁶

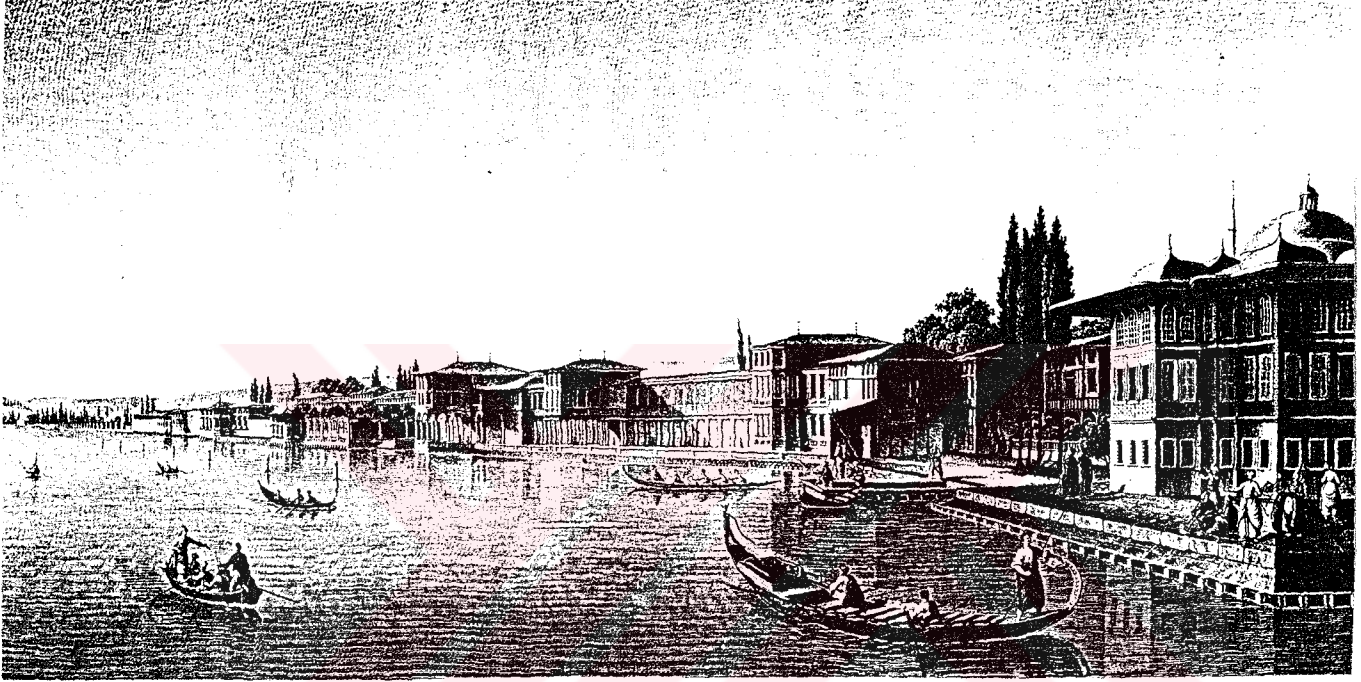
II.Mahmud (1808-1839) tahta geçtikten sonra Beşiktaş Sarayı'nda geniş bir onarım çalışmasına daha geçilmiş ve bu çalışma 1809 yılında Başmimar Hafız Mehmed Efendi başkanlığında yürütülmüştür.⁷

⁴ CHAMBERLIN, Ann: Safiye Sultan, *Sözüm ki Tek Sana Geçmez Celladımsın Ey Zaman*, Çeviren: Solmaz Kamuran, Cilt:3, 2. Baskı, Ank.2000, s.120.-134.

⁵ DOLMABAĞÇE SARAYI, İst.1995, s.20.

⁶ ÇALIKOĞLU, M. Erem: a.g.m., s.33.

⁷ DOLMABAĞÇE SARAYI, İst.1995, s.20.

Fotoğraf: 1

XVI. yüzyıl başında Dolmabahçe Sarayı'nın yerinde bulunan eski *Beşiktaş Sahil Sarayı.*, M.Melling, gravür, "Voyage Pitteresque de Constantinople et des Rives du Bosphore", Paris, 1819

SAKAOĞLU, Necdet: "Yeni Sarayda Hayat", MS, Sayı:1, İst.1999, s.30.

Saray'ın esaslı onarım ve keşfini Londra Sefiri Agah Efendi yapmış, Foti, Yorgi ve Todori kalfalara ikinci ve tamamlayıcı bir keşif daha yaptırılarak onarım sürdürülmüştür.⁸ Onarım bittikten sonra, II.Mahmud'un saray yaşamı Topkapı Sarayı'ndan sonra burada devam etmiştir. II.Mahmud'un oğlu Abdülmecid zamanında ise (1839-1861) Beşiktaş Sahil Sarayı'na ait köşkler, yeni bir saray inşası için yer yer yıktırılmaya başlanmıştır. Köşkerin yıkılmasıyla elde edilen bu alana Dolmabahçe Sarayı'nın inşası emri Sultan I.Abdülmecid tarafından 1842-1843 yıllarında verilmiştir.⁹ Ahşap olan Beşiktaş Sahil Sarayı XIX.yy ortalarında büyük bunalıma rağmen ele alınmıştır. Dıştan kagir, içten ahşap olarak 1836-1856 yılları arasında Osmanlı Hassa mimarlarından Garabet Balyan'a yaptırılmıştır.¹⁰

Yapımına 1843'de başlanıp,1855'de herşeyi ile bitmiş olan saray'ın kendine has ve belirli ekolü yoktur. Balyan ustalar Avrupa'da biraz görüp öğrendikleri İtalyan Rönesansını, Fransız Barokunu, Alman Rokokosunu ve İngiliz Neo-Klasisizmini karmaşık kullanmışlardır.¹¹

⁸ ÇALIKOĞLU, M. Erem: a.g.m., s.33.

⁹ DOLMABAĞÇE SARAYI, İst.1995, s.20.-21.

¹⁰ Balyan ailesi beş kuşak boyunca Osmanlı Devletinde mimarlık yapmış, Ermeni kökenli bir ailedir. Geleneksel Osmanlı mimarlığının batı seçmeciliği doğrultusunda değişimini hızlandırmışlardır. Meremmetçi Bali Kalfanın oğlu Krikor Balyan (1764-1831), III.Selim döneminde Hassa mimarlığı yaptı. Sonraları II.Mahmud'un da güvenini kazanarak önemli yapılar gerçekleştirdi. Krikor Balyan'ın ölümünden sonra yerini alan oğlu Garabet Amira Balyan (1800-1866) İstanbul'un birçok önemli yapısının mimarıdır. Bunlar arasında II.Mahmud'un türbesi (1840), Hereke fabrikası (1843), Ortaköy Camisi (Nigoğos Balyan ile birlikte 1854), Dolmabahçe Sarayı (Nigoğos Balyan ile birlikte 1848-1856), bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi olan Cemile ve Münire Sultan Sarayları (1856-1859) başlıca yapıları arasında yer alır.

Garabet Balyan'ın oğulları Nigoğos (1826-1858), Sarkis (1831-1899) ve Agop Balyan da (1838) mimardı. Babasının çalışmalarına katılarak deneyimini arttıran Nigoğos, Abdülmecid'in sanat danışmanı oldu ve yerli mimarlara Avrupa mimarlığını tanıtmak amacıyla bir okul kurdu. Nigoğos'un önemli yapıları arasında Dolmabahçe Camisi olarak bilinen Bezmialem Valide Sultan Camisi (1852-1854), İhlamur Kasrı ve Küçüksu Kasrı yer alır.

Sarkis çoğunlukla Agop'un tasarladığı binaların uygulamasını üstlendiğinden kardeşinden daha fazla tanındı. Önemli yapıları arasında Beylerbeyi Sarayı (1865), Çırağan Sarayı (1863-1871), Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (Bugünkü Galatasaray Lisesi), Maçka Silahhanesi (Bugünkü İtü Maden fakültesi) sayılabilir.

Balyanlar son dönem Osmanlı mimarlığının önde gelen ustalarıdır. Osmanlı mimarlığının gelenekten uzaklaşarak Batı'ya açıldığı 19.yy'da özellikle İstanbul görünümünü değiştiren birçok büyük yapıya imzalarını atmışlardır. Avrupa mimarlığında o dönemde geçerli olan seçmeci tutumu benimseyen Balyanlar'ın gerçekleştirdiği en önemli ve büyük yapılardan biri Dolmabahçe Sarayıdır. Saray Avrupa mimarlığının belirli etkilerini taşımakla birlikte, özellikle plan çözümündeki Osmanlı-Türk öğeler nedeniyle herhangi bir Batı üslubuna da tam anlamıyla uymaz. Balyanlar yapılarında Batı mimarlığının özelliklerini kullanmış, ama geleneksel Osmanlı-Türk öğelerini de gözardı etmemişlerdi.

Osmanlılar Ansiklopedisi, Yaşamları ve Yapıtlarıyla, Cilt:1, s.289-294.

¹¹ GÜLERSOY, Çelik: Dolmabahçe, Çağlar Boyu İstanbul Görünümleri III. İst. 1984, 224 S.

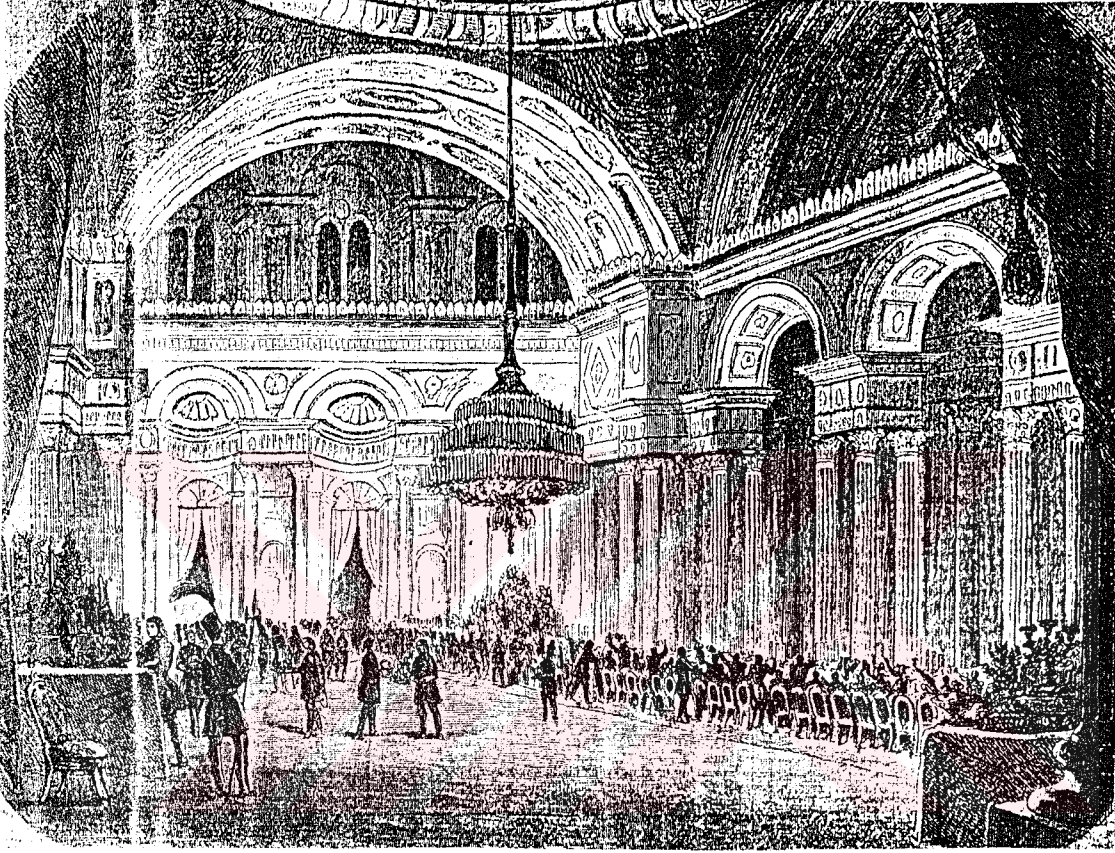
Dolmabahçe Sarayı, bazı çevrelerce eleştiriye uğrayan karmaşık mimarisine rağmen XIX.yy'da inşa edilmiş en güzel ve en büyük dünya saraylarından birisidir. Büyük bir ana kütleyle onu çevreleyen ve hem yönetim, hem de yaşam işlevini karşılamaya yönelik bir dizi yapıdan oluşmuş, çok büyük yapılar görünümündedir. Bu yapılar ana kütleyle çevreleyen bahçelerin yüksek duvarlarının içinde ve dışında olmak üzere özelliklerine göre bir dağılım gösterirler.

Dolmabahçe Sarayı ortada 36 m. yüksekliğinde merasim salonu ile buna koridorlarla bağlı Selamlık ve Harem daireleriyle, bunlara dikey olarak arkaya uzanan Veliahd dairelerinden oluşmaktadır. Beşiktaş'a doğru uzanan Veliahd dairesi ise bugün "Resim ve Heykel Müzesi" olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Hazine dairesi, Mefruşat dairesi, Camlı köşk, Paşalar dairesi, Hareket köşkleri, Akağalar, Harem kapıcıları, Beşiktaş yolunun karşısında yer alan eczane ve tatlıhane sarayın işlerliğini sağlayan diğer binalardır. Yine Sultan Abdülmecid'in annesi Bezmialem Valide Sultan'ın yaptırmış olduğu Dolmabahçe Camii ile II. Abdülhamid'in (1876-1909) inşa ettirdiği Saat Kulesi, Dolmabahçe Sarayı'nın kompozisyonunu tamamlayan yapılardır.¹²

Asıl saray Mabeyn, Hünkar, Muayede (Bayramlaşma) salonu (**Fotoğraf:2**), Valide Sultan, Kadınefendiler, Şehzadeler dairesi ile Veliahd dairesini kapsamaktadır. Binalar hariç tamamı 16670 m² alana yapılan Dolmabahçe Sarayı'nın bağlantı binaları; Hazine, Kızlarağası, Musahipler, Harem Kapıcıları, Mefruşat daireleri ile Kuşluk ve Hareket (Zelzele) köşklere, İş atölyeleri, dökümhane, marangozhane ve aşhane binaları 1860-1863 yıllarında II.Abdülmecid tarafından Sarkis Balyan'a yaptırılan 27m yüksekliğinde 4 cephesinde saat bulunan saat kulesi, bağlantı binaları arasında sayılabilir.¹³

¹² DOLMABAHCÉ SARAYI, a.g.k., s.55.-78.

¹³ ÇALIKOĞLU, M. Erem: a.g.m., s.33.

Fotoğraf: 2

Mareşal Pelissier şerefine Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonunda Abdülmecid tarafından verilen ziyafet.

Tanzimat Devrine Ait Bir Kısım Resimler ve Vesikalar (Tanzimat'ın 100.Yıldönümü münasebetiyle neşredilen kitaptan yapılmış ayrı baskı). İst.1940 s.36.

Saray'ın genel düzeni sadedir. Tüm yapı, bodrumla birlikte üç kat üstünde kurulmuştur. Biçimde, ayrıntılarda ve süslemelerde gözlenen belirgin batı etkilerine karşılık saray, kuruluş ve mekan ilişkileri açısından geleneksel Türk Evi plan tipinin çok büyük boyutlarda uygulandığı bir yapı bütünüdür.¹⁴ Her katta yan yana yer alan odaların kapıları geniş bir salona açılmaktadır. Buna ek olarak kristal, su mermeri ve somaki'nin kullanıldığı iç süsleme ile dış süslemede XIX.yy'ın şatafatlı üslubu göze çarpmaktadır. Dolmabahçe Sarayında 285 oda, her biri çeşitli tarihi olaylara sahne olmuş 43 salon, 6 balkon ve 6 hamam bulunmaktadır.

Sultan I.Abdülmecid'den (1839-1861) sonra yerine geçen Sultan Abdülaziz 1876'da ölünce yerine V.Murad geçmiş, ondan sonra tahta geçen II.Abdülhamid (1876-1909), 32 yıllık saltanatı sırasında Yıldız Sarayında oturduğundan, Dolmabahçe Sarayı bu süre içinde bakımsız kalmıştır. Ancak 1909'da tahta geçen V. Mehmet Reşat (1909-1918) Dolmabahçe Sarayında oturmak istemiş ve bu nedenle uzun süre bakımsız kalan, harap hale gelen binaya ve eşyalara tamir yapılmıştır. 1918'den sonra Sultan Vahdettin de (1918-1922) bir süre Dolmabahçe Sarayında oturmuştur.¹⁵

Türk ve Batı anlayışının uygulandığı dış ve iç süslemelerinde Barok, Rokoko, Ampir özellikleri gözlenen ve bütün üslupların birleştirilerek Osmanlı ustalarınca yorumlanan Dolmabahçe Sarayı, Atatürk'ün emriyle hazırlanan ve 03 Mart 1924'de çıkartılan 431 sayılı yasa ile Osmanlı Hanedanlığı'nın malları, diğer tüm saray, köşk ve kasırlarla birlikte millete intikal etmiştir.¹⁶

Atatürk çeşitli tarihlerde geldiği İstanbul'da ikametini Dolmabahçe Sarayında sürdürmüş, önemli kongre ve konferanslarla kabullerini sarayda yapmıştır. Atatürk'den sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü de zaman zaman sarayda ikamet etmiştir.

Halen TBMM başkanlığına bağlı olan Milli Saraylar kompleksinden Dolmabahçe Sarayı, haftanın belirli günlerinde ziyaretçiler tarafından gezilmekte ve bazı önemli devlet konuklarına kabuller verilmektedir.¹⁷

¹⁴ **MİLLİ SARAYLAR**, İst. 1987, s.9.

¹⁵ **AKŞİT, İlhan**: "Dolmabahçe Sarayı"
Kültür ve Sanat, Yıl:1, Sayı:3, 1989, s.78.

¹⁶ **DOLMABAHCÉ SARAYI**: a.g.k., s.22.-24.

¹⁷ **YILMAZ, Yaşar-Sara Boynak**: "Saraylarımızı Donatan Bir Fabrika-i Hümayun"
MS, Sayı:1, İst.1999, s.97.

1.1.2. Dolmabahçe Sarayı Dokumahanesi

Türkler tarafından öteden beri bilinen ipek dokumacılığı, XIV.yüzyılda, Bursa'da ipekçiliğin başlamasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Kendi başına bir değer olarak görülen ipek, Osmanlı kumaşlarında gümüş ve altın tellerle dokunup daha da değerli kılınmıştır. Bir prestij aracı olarak sultanlar, şehzadeler tarafından kullanılan, yabancı hükümdarlara armağan edilen, Osmanlı ipek dokumalarının üretimi başlangıçtan itibaren devlet denetiminde tutulmuş, hatta Osmanlı sarayının bünyesinde de dokumahanelere yer verilmiştir.

Bu dokumahanelerden, Dolmabahçe Sarayı'nın ek yapıları arasında, "**Hereke Dokumahanesi**" olarak isimlendirilmiş olan büyük bir atölye bulunmaktadır. Konuya ilişkin yapılan çalışmalar henüz sonuçlanmadığı için, yapının ne zaman ve ne amaçla kurulmuş olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Fakat bugün Hereke'deki fabrikada bulunan ipekli dokuma tezgahlarının bu atölyeden taşınmış olduğu bilinmektedir. Kurulduğu yıllarda da bu atölyede bulunan tezgahlarda yine Milli Sarayların ihtiyacı olan kumaşlar dokunmuştur.¹⁸

Sarayın İstanbul'da kendine ait dokuma atölyesi olması, dışarıya sipariş verilmesini engellememiştir. Gerek İstanbul, gerekse Bursa atölyelerine devamlı olarak kumaş sipariş edilmiştir. Hatta yurt dışına özellikle ipeği ile ünlü Venedik'e saray adına siparişler yapılmıştır. Herhangi bir konuda saraya sipariş verileceği zaman da mutlaka atölyede bulunan 10-15 jakarlı dokuma ustaları desen ve renkler konusunda bilgilendirilmiş, bazen de ustalara desenle birlikte numune de verilmiştir. Ayrıca zaman zaman verilen desende renk uyumunu görmek için ustadan numune dokuyup getirmesi istenmiştir.(Fotoğraf:3)¹⁹

¹⁸ KÜÇÜKERMEN, Önder: "Dolmabahçe Sarayındaki Hereke Fabrikası", Hereke Fabrikası, Saraydan Hereke'ye Giden Yol. 1.Basım, İst.1987, s.67.

¹⁹ TEZCAN, Hülya: "Saray Nakkaathanesinin Erken Resim Programına Göre Hazırlanmış Türk Kumaş ve İşlemeleri", 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Cilt:3, Ank.1995, s.322.

Fotoğraf: 3

Hereke Fabrika-i Hümayunu Muallimi Evveli Musa Efendi ve Sermakinist Rıza Efendi.

IRCICA Fotoğraf arşivi 90453-32

YILMAZ, Yaşar-Sara Boynak: Hereke Fabrika-i Hümayunu ve İpekli Jakar Dokumalar”, *Milli Saraylar Koleksiyonunda Herke Dokuma ve Halıları*. İst.1999, s.22.

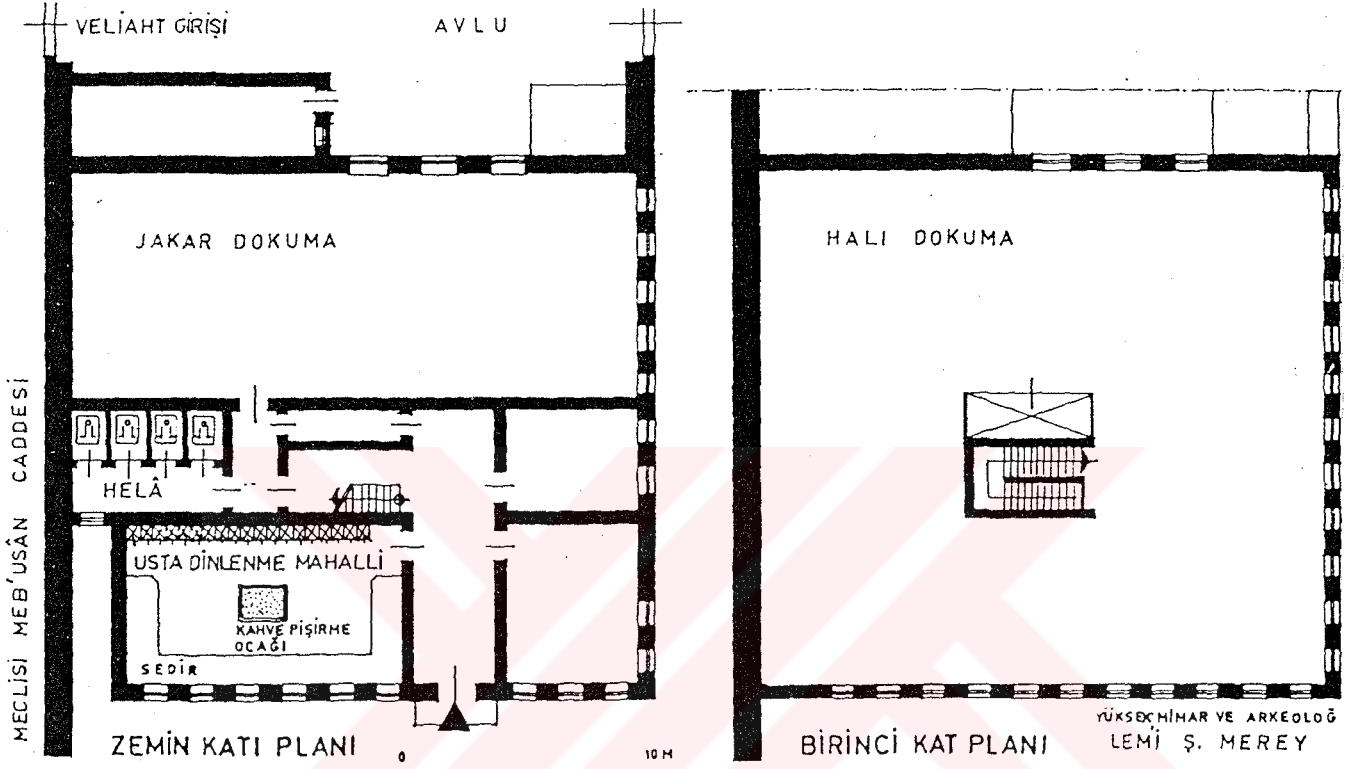
Milli Saraylar Arşivi'nde bulunan giden eşya defterine göre bu dokumahane 1952 yılında boşaltılmış, mekanda bulunan tezgahlar ve dokumacılıkla ilgili diğer araç-gereçler Hereke'de bulunan fabrikaya gönderilmiştir.²⁰

1967 yılında Hereke Dokumahanesi büyük bir onarım geçirmiş ve iç yapısı değiştirilmiştir. Onarım sırasında sadece dış duvarlar korunmuş, iç bölmeler yenilenmiş, döşeme ve tavanlar betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Bu yapıya ilişkin Önder Küçükerman TBMM Milli Saraylar Müdürlüğünde baş mimar olan Lemi Ş. Meray'den aldığı, yapının değişiminden önceki iç düzeni hakkındaki şu bilgileri aktarmaktadır; *“Yapıldığı ilk günlerden beri hiçbir onarım geçirmemiş olan yorgun yapı, bakımsızlıktan ve terk edilmişlikten ötürü çok harap durumdadır. Hatta ahşap döşemeler çürümüş ve çökmeye başlamıştır. Ama yine de, dokumahane olarak kullanıldığı günlerin canlı izleri kolayca görülebilmektedir. Ana kapıdan içeriye girilince, sol tarafta ustaların dinlenmesi için yapılmış olduğu anlaşılan yerde, ortada kare planlı ve taştan yapılmış bir özel ocak vardır. Ayrıca üç duvar boyunca kurulmuş olan bir sedir de görülmektedir. Pencereilerin karşısına gelen duvarda ise, ustalara ait eşya dolaplarının üç sıra olarak dizilmiş olduğu görülmektedir. O tarihte, daha önceleri jakarlı dokuma tezgahlarının kurulu olduğu salon giriş katındadır. Üst katta bulunan halı atölyesi de eski eşyalarla depo gibi doldurulmuştur.”* (Çizim: 1)²¹

²⁰ Milli Saraylar Arşivi Giden Eşya Defterine göre Başbakanlık divanının 27/03/1952 tarih 113 sayılı kararına bağlı olarak idareci üyeler kurulunun 01/04/1952 tarih ve 207 sayılı emirleri ile Dolmabahçe Sarayında bulunan Hereke Dokumahanesi'nden Hereke Fabrikasına gönderilen malzemenin listesi: 3 adet dokuma tezgahı, 1 adet kart delme makinası, 1 adet elemiye, 1 adet masura sarma aleti, 3 adet tarak, 3 adet tefe, 33 adet gücü, 3300 adet boş makara, 300 adet boş masura, 12 adet el mekiği, 3 adet el mekiği, 3 adet gerdirme (zimba), 1 adet armür zimbasi, 4 bağ melon boncuğu, 16 adet dokuma resmi, 28 parça kumaş örneği ile 56 adet desen kartonu.

YILMAZ, Fatma Yaşar: “Hereke Jakarlı Dokumaları Ve Milli Saraylar Mobilyasında Kullanımı”, s.15.-16., M.S.Ü., S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İst. 1998

²¹ **KÜÇÜKERMAN, Önder:** a.g.k., s.67.

Çizim: 1

Dolmabahçe Sarayı *Dokumahane'si*. Hereke Fabrikasının ilk çeyreğini oluşturan atölyenin bugünkü görünüşü.

KÜÇÜKERMAN, Önder: *Hereke Fabrikası, Saraydan Hereke'ye Giden Yol*. İst.1987, s.46.

1.2.Hereke Fabrikası

Osmanlı dokuma sanayinin ilk büyük fabrikalarından biri olan Hereke Fabrika-i Hümayunu, İzmit körfezinin güney kıyısında, doğuda Yarımca, batı ve kuzeyde Gebze, güneyde Kocaeli ilinin çevrelediği Hereke beldesinde kurulmuştur.

Tarih boyunca Sit, Amazon, As, Nitinya, Asur, Lidya, İran, Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı yerleşimlerine sahne olan belde, özellikle İmparator Constantinus'un 337'de Hereke'de ölmesiyle önemli sayfiye yeri haline gelmiştir.

Hereke, Sultan II.Bayezid döneminde büyük bir deprem geçirmiştir. 45 gün boyunca devam eden bu depremde, Hereke Kalesi ve yalı köşkleri tamamen ortadan kalkmıştır.²²

XIX.yy ortası en az Hereke tarihinde olduğu kadar Osmanlı sanayi içinde önemli bir dönem sayılmaktadır.1843 yılında, İzmit Çuha fabrikasının yapımı için görevlendirilen Ohannes ve Bogos Dalyan biraderler, bir yemek sırasında doğal güzelliklerinden etkilendikleri Hereke'de kendi adlarına bir fabrika kurmak istemişlerdir. İstekleri dönemin seraskeri Rıza Paşa tarafından onaylanınca da imparatorluğun ilk özel dokuma fabrikası, 50'si pamuklu, 25'i ipekli dokuma tezgahı ile 1844'de kurulmuştur.²³

Sultan Abdülmecid, kendisinin bilgisi olmadan kurulan Hereke'deki bu fabrikayı kuruluşundan iki yıl sonra öğrenmiş ve bu duruma çok kızmıştır. Deniz yoluyla İzmit'e düzenlenen bir gezi sırasında Hereke Fabrika-i Hümayunu önlerinden geçerken, Rıza Paşa'ya tesadüfen görmüş gibi davrandığı bu yapının ne olduğunu sormuş, Rıza Paşa da, “ *Sultanım size bir sürprizim vardı. Bu fabrikayı size yerinde göstermek istiyordum. Bu yüzden bugüne kadar sizden saklanmıştır. Müteahhitler sizin adınıza kurdu.*”diyerek durumu düzeltmeye çalışmıştır. Bu gezinin sonunda fabrika 1845 yılında, Sultan Abdülmecid adına tescil edilmiştir. **Hereke Fabrika-i Hümayunu** adını da aynı yıl almış olduğu sanılmaktadır.

Önder Küçükerman'ın açıklamasına göre, fabrikanın kuruluşu ve üretime başlayışı ile ilgili çok ayrıntılı bilgiler şüana kadar elde edilememiştir. Ancak ilk müdürün *Serkis Ağa* olduğu ve İtalyan uyruklu *Kamaron* isimli ressamla birlikte, fabrikanın ilk yönetim kurulunu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

²² **KAYA, Mehmet Kenan:** “Hereke Fabrika-i Hümayunu Tarihçesi”, Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokumaları ve Halıları, İst. 1999, s.10.

²³ **UĞURLU, Aydın:** “Fabrika-i Hümayun”, Art-Dekor, Yıl:3, Sayı:28-29, 8/1995, s.180.-181.

Hereke'nin Ulupınar suyundan yararlanmak için kurulan ipekli atölyesi, zaman içinde ünlü bir fabrika durumuna gelmiştir. Fabrikanın bir başka özelliği de, devlet yönetiminde işletilen fabrikaların, aynı zamanda perakende ticaret girişimlerinin, Hereke fabrikasının bir öncülüğü ile başlamasıdır.

1874 yılında, Hereke fabrikasına müdür olarak tayin edilen Piyade Kaymakamı Hüsnü Bey, işletmeye aynı zamanda ticari bir yön verme düşüncesiyle, üretimde piyasa ihtiyacını karşılayabilecek bazı değişiklikler yapmıştır. Bu yolla elde edilen ürünlerin halka satışı için İstanbul'da Kapalıçarşı'da fabrika adına bir satış mağazası açılmıştır.²⁴

Fabrikanın bağlı olduğu Hazine-i Hassa Nezaretinden verilen sipariş üretimlerinde satıldığı mağaza, yalnızca Nezaretin onayı nedeniyle zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Sarayın müdahalesi nedeniyle mağaza ticari özelliğini yitirmiş, iş yapamaz hale gelmiş ve 1875 yılında kapanmıştır. Ardından jakar tezgahlarda dokunan ipekliler yeniden saray için üretilmeye başlanmıştır. **(Fotoğraf: 4)**²⁵

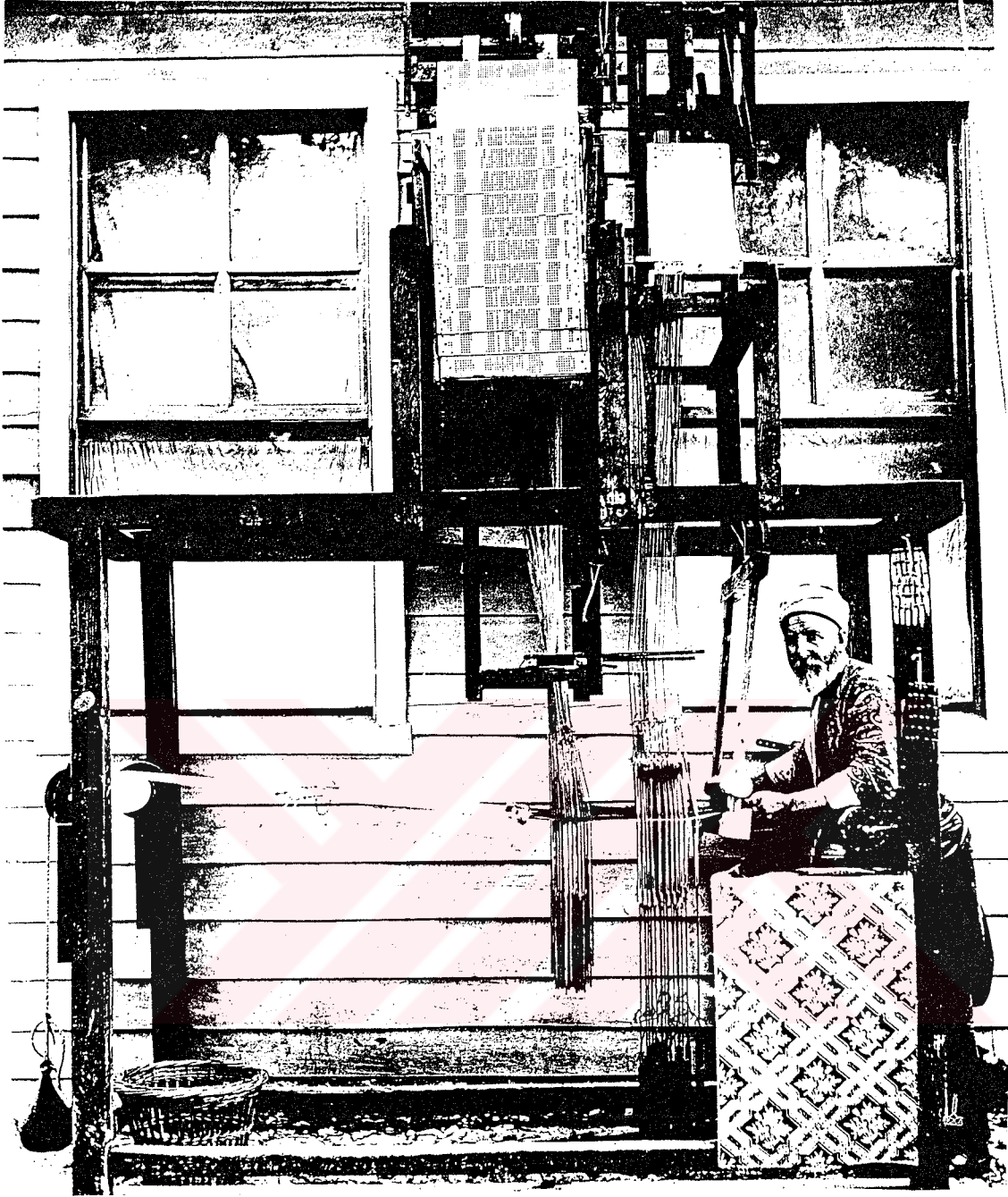
İlk kuruluşunda 25 dokuma tezgahı bulunan ve jakar tekniğinde çalışan bu fabrikanın çıkardığı kumaşlar çok beğenildiğinden, özellikle sarayların tefrişinde gerekli olan kumaşların burada yapılması uygun görülmüş ve 1849 yılında üç katlı bir Kemhahane yapımına başlanmıştır.²⁶ Padişaha adına tescilinden (1845) sonra, sultan saraylarına döşemelik ve perdelik üretmeye başlayan Hereke Fabrika-i Hümayunu, Kemhahane'nin ilavesiyle genişletilmiştir. İlk örnekleri Bursa ve Amasya'da görülen *dolabi, gülistani, gülguni, Bursa kemhası, Eğin kemhası, marahuri* gibi isimlerle bilinen Osmanlı kemhaları Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda, daha çok batı etkisinde, iri dal ve çiçek motifleriyle dokunmuştur. Kemhahanenin kuruluşu sırasında, fabrikaya ayrıca Fransa'dan 100 jakarlı tezgah getirildiği, önceden mevcut olan 50 pamuklu tezgahın da İstanbul'a Zeytinburnu'nda bulunan başka bir fabrikaya gönderildiği bilinmektedir.²⁷

²⁴ KÜÇÜKERMEN, Önder: a.g.k., s.47.-49.

²⁵ HEREKE FABRİKASI, Sümerbank (11.07.1933-11.07.1943), 10.Yıl, İst. 1943, s.87.

²⁶ ÖZ, Tahsin: *Türk Kumaş ve Kadifeleri*. Cilt:II, İst.1951, s.55.

²⁷ KAYA, Mehmet Kenan: a.g.m., s.12.

Fotoğraf: 4

Ali Usta, kumaş üretiminde kullanılan tezgahının başında.

YILMAZ, Yaşar-Sara Boynak: Hereke Fabrika-i Hümayunu ve İpekli Jakar Dokumalar?, *Milli Saraylar Koleksiyonunda Herke Dokuma ve Halıları*. İst.1999, s.23.

Sultan Abdülhamid'in 33 yıllık saltanatının ilk günleri, bütün imparatorlukta olduğu gibi Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda bir karmaşa dönemi olarak yaşanmıştır. Öyle ki, 1878 yılında fabrikanın filatör (iplik bükümü) büküm dairesi kazanının yanması nedeniyle fabrika 5 yıl kapalı kalmıştır. 1883'de de bu kısım onarılmış ve fabrika yeniden üretime geçmiştir. 1890 yılına ait bir Hereke albümünden, bu fabrikada ipekli çorap, iç giysi fanila ve mendil imalatı ile dikiminin yapıldığını görmekteyiz. 1891 yılında da fabrika bünyesinde halı dairesi kurulmuştur. 1902 yılında çuha ve şayak daireleri, yün iplik dairesi kurulmuştur. 1905 yılında da fes dairesi üretime geçmiştir.²⁸

XIX.y.y sonlarında Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda yaşanan bütün bu gelişmeler, fabrika civarındaki yapılaşmanın artmasını sağlamış ve beldeye, hastaneden sonra cami, rüştiye, köşk, Halihane altına Rüsumat, Duyunu Umumiye ve telgrafhane binaları inşa edilmiştir. Bu yapılar arasında en ilginç olanı, 1894 yılında Alman İmparatoru II.Wilhem'in Sultan Abdülhamid'i ziyaretinin hemen öncesinde inşa edilen Hereke Köşkü'dür. 1898 yılında Haydarpaşa'dan trenle Hereke fabrikasına gelen ve fabrikaya dünyada eşi olmadığı söylenen ipek zararlılarını içeren zengin bir koleksiyon armağan eden İmparator Wilhem ile eşinden başka Bulgaristan sefiri, İngiliz sefiri, İbn Reşit, Alman sefiri Baron Marşal gibi yabancı devlet adamlarını ağırlayan Hereke Köşkü, olasılıkla Yıldız Sarayı marangoz atölyesinde yapılmış ve Hereke'deki yere bir günde kurulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü belirleyen XX.y.y'n ilk çeyreği Hereke Fabrika-i Hümayunu için yeni üretim alanlarının oluşmasını sağlamış, 1902 yılında Hazine-i Hassa Nazırı Sakız Ohannes Efendi tarafından açılan Çuha, Şayak ve İplik Dairesini, 1905 yılında açılan fes dairesi izlemiştir. Yine bu yıllarda fabrikaya, Fransız çuhasından daha kaliteli çuha üretebilmek için özel bir daire kurulduğu ve bu çuhaların imali için Avrupa'ya makineler sipariş edildiği bilinmektedir.²⁹

Kurulduğu 1843 yılından beri, Osmanlı dokuma sanayiinin en önemli kurumu olarak faaliyet gösteren ve ürünleriyle imparatorluk yaşantısının son yüzyılını belirleyen Hereke Fabrika-i Hümayunu, özellikle kuruluşundan kısa bir süre sonra Avrupa'da prestijli bir markaya dönüşmüş ve 1855 *Paris Uluslararası Sergisi*'nde kurdela ve şeritler için mansiyon, 1862 *Londra II.Uluslararası Sergisi*'nde ipekli dokumalar için

²⁸ URAL, Şebnem Ruhsar Temir: "Hereke İpekli Dokuma Kumaşları ve Günümüzdeki Durumu" s.11.-19., Marmara Üniv., S.B.E., Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, İst. 1986

²⁹ KAYA, Mehmet Kenan: a.g.m., s.15.-18.

madalya, 1892 *Viyana*, 1894 *Lyon*, 1910 *Bürüksel* ve 1911 *Torino* sergilerinde büyük ödüle layık görülmüştür.³⁰ Sultan Abdülmecid'e devredildiği 1845 yılından itibaren, Kapalıçarşı ve Zaptiye Caddesinde açılan iki satış mağazası deneyimi dışında, bir yanı saray kuruluşu olarak faaliyet gösteren Hereke Fabrika-i Hümayunu, Cumhuriyet'in ilanından sonra 1925 yılında *Sanayii ve Maadin Bankası*'na devredilmiş ve 1932 yılında geçirdiği yangın sonrası onarılarak, yeniden faaliyete geçmiştir. Tezgah sayısının 107'ye yükseltildiği bu onarım sırasında, fabrikadaki yıkama, boyama ve terbiye dairelerinin modern bir sisteme kavuşturulduğu bilinmektedir. 1938'de *Sanayi Ofisi*'ne, hemen ardından da *Sümerbank*'a devredilen Hereke Fabrikası, 1986 tarihinden itibaren de "*Sümerbank Hereke Halıcılık Sanayii Müessesesi*" olarak üretimini sürdürmüştür. Başbakanlık Özelleştirme Kurulu'nun 14/06/1995 tarih ve 95/45 sayılı kararıyla TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na devredilmiştir.³¹

Halen Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde bir *müze-fabrika* statüsü taşıyan Hereke'deki fabrikanın ipekli kumaş dokuma atölyesinde, desen kataloğundaki örneklerin pek çoğunun jakar tezgahlarda orjinaline bağlı kalınarak yeniden üretilmesiyle, kurulduğu günlerde olduğu gibi yeniden saray yapılarının tefrişine yönelik olarak faaliyet göstermektedir.³²

³⁰ KÜÇÜKERMEN, Önder: a.g.k., s.50.-54.

³¹ TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı *Hereke Halı ve İpekli Dokuma Fabrikası Tarihçesi* 1994 Yılında Hereke Fabrikasında Hazırlanmış Olan Fabrika Tanıtım Yazısı, s.8.

³² KAYA, Mehmet Kenan: a.g.m., s.20.

1.3. Dolmabahçe Sarayında Bulunan İpekli Döşemelik Kumaşlar

Günümüzde Dolmabahçe Sarayında Çatma, Goblen, Kemha ve Hereke ipekli kumaş dokumaları dışında başka kumaş örneği bulunmamaktadır. Eskiden Kemha olarak dokunmuş, fakat sarayda ipekli dokuma olarak gördüğümüz kumaşların dışında, bir orijinal kemha örneği vardır. Çatma ve Goblen türü kumaşlar da çok az sayıda bulunmaktadır. Sarayın genelinde özellikle Hereke İpekli dokumaları görülmektedir. Bu dokumalar iki ciltten oluşan Hereke desen kataloğunda arşivlenmiştir. Desen kataloglarından birinin onarımında olması nedeniyle yalnızca biri incelenebilmiştir. Hereke ipekli dokuma örnekleri, bu katalogda yer alan desenlere aittir. Bu yüzden onarımında olan katalogda yer alan ve Dolmabahçe Sarayında bulunan döşemelik kumaş örnekleri, araştırmada “Diğer Hereke İpekli Kumaşlar” başlığı altında ele alınmıştır.

1.3.1. Çatma Kumaşlar

Çatma kumaşlar, dokunuş ve tekniği itibariyle kadifenin bir cinsi olup, kabartma desenlidir. Çatmanın kadifeden farkı; zemine oranla süsleme havının farklı oluşudur. Genellikle zeminleri kılaptan* olup, desen ise kadife ve kılaptan dokunur. Bazen de zemin kadife, desen kılaptan, takviye atkısı ve iç süslemeler de yine kadife ile yapılır.³³ İpekle karışık ya da som altın ile dokunmuş olanları da vardır. Hükümdar elbiseleri yapılmış en lüks kumaşlarımızdan biridir.³⁴ Çatmalar, kaftanların yapımında, divan, yastık yüzleri gibi döşemelik olarak yorgan yüzlerinde ve çeşitli yerlerde kullanılmıştır. Özellikle yastık yüzü veya döşemelikte kullanılan çatmaların çözümlerinde, ipekle birlikte pamuk ipliği de kullanılmıştır. Pamuk kullanımını XV.y.y’ın sonunda başlamış, XVIII.y.y. sonuyla, XIX.y.y. başlarına kadar sürmüştür. XIX.y.y’da zeminde pamuk ve keten çatmalarından başka, XVIII.y.y’ın sonlarına doğru Üsküdar’da da çatmalar dokunmaya başlanmış ve bunların özellikle yastık yüzleri dünyaca ün yapmıştır.³⁵ *Sade*

***Kılaptan:** Gümüş veya altın, ya da altın alaşımli gümüş telle, çift iplik etrafına gevşek şekilde sarılarak oluşturulan ilave ipliği.

³³ **Vakko Osmanlı Türk Klasikleri** (Döşemelik-Perdelik), İst.1999, s.7.

³⁴ **ÖZEN , Mine Esiner:** “Türkçe’de Kumaş Adları”

Tarih, Sayı:33, 3/1980-81, s.308.

³⁵ **ALTAY, Fikret:** “Türk Kumaşları”

Sanat Dünyamız, Yıl:1, Sayı:1, 5/1974, s.14.

çatma, münakkaş (desenli) çatma, müzehhep (altın ve gümüş tel ile dokunmuş) çatma başlıca türleridir.³⁶

XVI.-XVII.y.ylarda güvez renk zemin üzerine krem renk ile desenlendirilmiş karanfil, nar, lale, çınar yaprağı motifleri dikkat çeker. Bunlar genellikle merkezi kompozisyona sahiptirler. Çatma yastık yüzleri aynı şemaları kaliteleri düşerek XVIII.y.y sonu, XIX.y.y başına kadar devam ettirmişlerdir. Yapıldıkları yıllarda çok pahalı olmalarına rağmen bunlar, Bursa'nın en önemli ihraç ürünü olmuştur. Aynı zamanda değerli bir hediye olarak elçilerle yabancı ülkelere de gönderilmiştir.³⁷

*“Bursa’da ve ülkenin diğer dokuma merkezlerinde dokunan değerli kumaşların alıcıları arasında saray ve çevresinin geniş yer tutması, bu sanat alanına bazı denetimlerin, istek ve önerilerin sarayca belirlenmesine neden olmuştur. Sözelimi, Bursa’da üretilen eni, boyu, boya cinsi ve nasıl yapılacağı, çözgü tel sayısı, dokumada kullanılacak diğer malzemelerin kamunlarla belirlendiği, çatma, kemha gibi değerli bazı kumaşlara getirilen sınırlama ve yasaklarda olduğu üzere, çatmanın boyu 14 züra, eni 1-1.4 endaze, çözgü tel sayısı 660 olması gerekirdi.”*³⁸

XVIII.y.y’da Bursa ipekçiliğinin zayıfladığı yıllarda Sultan III.Mustafa zamanında, Üsküdar Ayazma Camii (1757-1766) yanında çatma dokuma teşkilatının kurulmuş olduğu bilinmektedir. Bu teşkilat, ipek bükücü, kırk adet yastık atölyesi ve loncası ile camiin külliyesi içinde yer almıştır. Son çatma tezgahları ise III.Selim (1789-1807) tarafında Üsküdar’da Selimiye camii (1804) külliyesi içinde kurulmuştur.³⁹

XX.y.y başlarında Hereke fabrikasında, çatma yastık yüzlerinde kullanılan desenler, kemha dokumalarında da kullanılmıştır. Artık yalnızca Milli Saraylar Daire Başkanlığına bağlı olan köşk ve kasrlar için az sayıdaki çatma üretimi dışında, günümüzde yalnızca özel koleksiyonlarda çatma örneklerini görmemiz mümkündür.

³⁶ **DÖLEN, Emre:** a.g.k., s.542.

³⁷ **GÜRSU, Nevber:** Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler, İst.1988, s.25.

³⁸ **ÖZTÜRK, İsmail:** Yayınlanmış Narh Defterleri, Fermanlar ve Belediye Kanunları Işığında 16.yüzyıl Osmanlı Kumaş Sanatı ve Standardizasyonu, 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Cilt:3, Ank.1995, s.79.

³⁹ **TEZCAN, Hülya:** Atlaslar Atlas. Pamuklu Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu, İst.1993, s. 31.

1.3.2. Goblen Kumaşlar

Goblen (Gobelin), Boya işiyle uğraşan bir ailenin XV.y.y'da Paris'te kurduğu bir atölyedir. XVI.y.y'da atölyede tapestry dokunmaya başlanmıştır. 1662'de Colbert* atölyeyi XIV.Louis adına satın almıştır. Çok ince tapestryler ve döşemelik kumaşlar atölyenin üretimidir. 1825 yılından itibaren de halı dokunmaya başlanmıştır.⁴⁰

Goblenin İngilizce ve Fransızca karşılığı duvar halısıdır ve günümüzde duvar halısını tanımlayan sözcük ise *tapestry*dir. Taperty, Grek ve Roma dönemlerinde eşya ve yer yaygısı olarak kullanıldığı gibi duvar halısı, perde olarak, ayrıca giysilerde dekoratif unsur olarak kullanılmaktadır.⁴¹ Zengin soylular, seyahate çıkarken yanlarına aldıkları bu dokumaları, kaldıkları yerlerde dekoratif eşya olarak kullanmışlardır. Bu tapestryler perde olarak kullanıldığı gibi, aynı zamanda büyük salonları bölmek için ve kiliselerde mihrap örtüsü olarak da kullanılmıştır ve kiliselerin oturma yerlerinde arkalıklar, bu dokumalarla kaplanarak dekore edilmiştir.⁴²

Goblen, kilim tekniğine benzer dokuma türüdür. Atkı ve çözümlü olmak üzere iki iplik sisteminden oluşmuştur. Temel örgü bezayağıdır. Goblenin bir başka özelliği de resimsel olması nedeniyle çok renklidir. Elde dokunan bu goblenlerden başka, birde makinelerde dokunan goblenler vardır. Bunlarda raport boyu oldukça büyük olduğundan jakar tertibatını gerektirir. Jakarlı tezgahlarda dokunan goblenler, büyük bir teknik bilgi gerektirmektedir. Ayrıca makine gobleninde desen (resim) hazırlandıktan ve karton delme işlemi bittikten sonra bu desenden binlerce adet dokuma mümkündür.

Goblene farklı bir resim tekniği de diyebiliriz. Goblenler, renkli ipliklerin dokuma tekniğine uygun olarak birleşmesinden oluşmaktadır. **(Fotoğraf: 5)**

*Colbert (Jean-Baptiste),Fransız devlet adamıdır (1611-1683). Kumaş ticareti yapan bir ailenin çocuğudur.

Meydan Larouse, Cilt:3, İst. 1970, s.29.

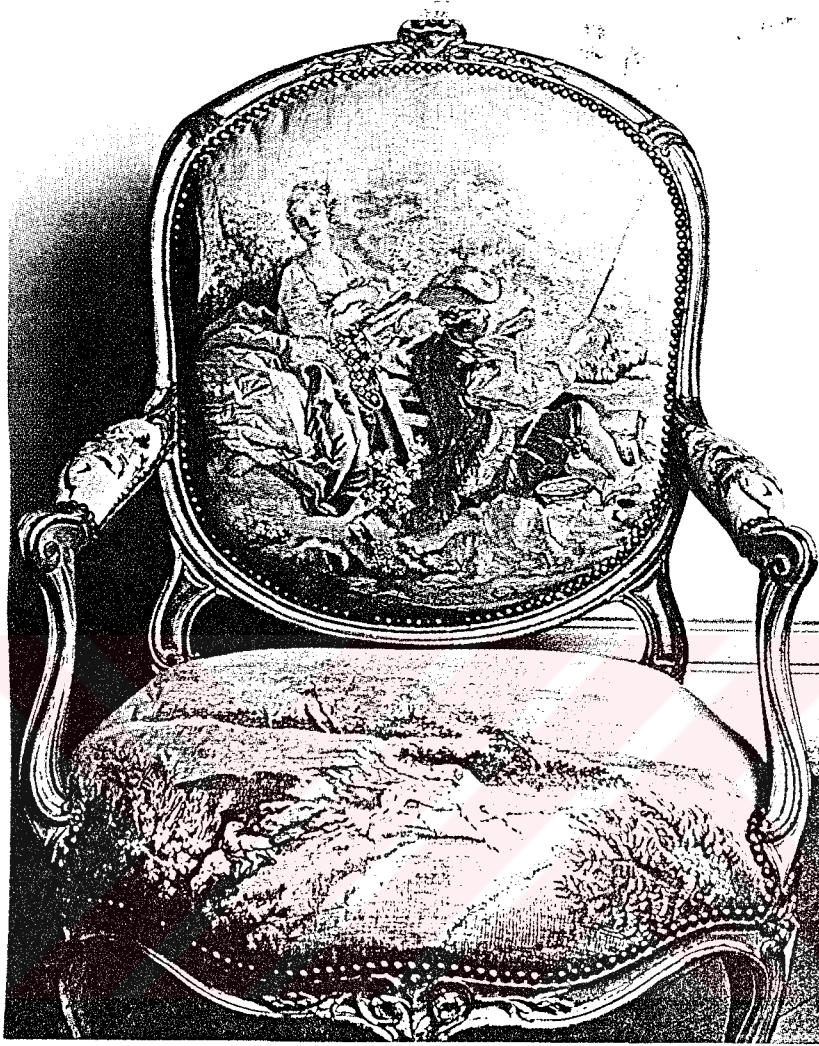
⁴⁰ **STONE, F. Peter**: The Oriental Rug Lexicon, London 1997, s.86.

⁴¹ **SÜRÜR, Ayten**: "Duvar Halıcılığı"

Türkiyemiz, Yıl:12, Sayı:35, 10/1981, s.21.-25.

⁴² **SÜRÜR, Ayten**: "Goblen Halıcılığı"

Türkiyemiz, Yıl:12, Sayı:36, 2/1982, s.16.

Fotoğraf: 5

Goblen kumaşın kullanımına bir örnek.

GRANDJEAN, Serge-Margherita Siniscalco-Monique King: Antiquites & Objects d'art, *Tapissier-2*. Paris 9/1990, s.24.

XIV.y.y'da Fransız goblenleri dikey tezgahlarda dokunmaya başlanınca, bu tezgahlarda dokunan goblen dokumalarının kalitesi en üst düzeye ulaşmıştır.⁴³ Kabartma desenleri bulunan goblen kumaşlar günümüzde daha çok mobilyalarda kullanılmaktadır.

1.3.3. Kemha Kumaşlar

Kemha, atlas ve kutnu gibi, çözgüsü ve atkısı ipek, hav yüksekliği daha kısa, kadifeye benzer bir kumaştır. Kemhada desen çözgü yüzlü saten üzerine ipek ve kılaptan takviyesiyle oluşturulur. Deseni oluşturan ilave atkısında altın ve gümüş alaşımli tel kullanılır. Kalın ve sık dokunuşlu olması nedeniyle üst kaftan yapımı için ideal bir kumaştır.⁴⁴ Türüne göre 65 cm endeki çözgü sayısı, 6700-8150 arasındadır.⁴⁵

Kemha dokuma Bursa'da ilk ipekli kumaş türüdür. İstanbul, Amasya ve Edirne kemha dokunan atölye merkezleridir. En güzel ve değerli kemhalar İstanbul ve Bursa'da dokunmuştur.⁴⁶ İstanbul'da 17 adet kemha dükkanı ve 19 kemha ustası olduğunu Evliya Çelebiden öğrenebiliriz. II. Mahmut'un kıyafet reformundan sonra kaftan giyilmediğinden bu kumaş, varlıklı kişilerin konaklarında ve saraylarda döşemelik kumaş olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁷

Yüksek rütbeli devlet memurlarına, yabancı hükümdar ve elçilerine gönderilmiş olan kumaşlar arasında yer alan kemhalar, XIV.y.y'da çok kalın ve ağır olarak dokunmuştur. XV.y.y'a girdikten sonra, kalın kumaş isteği arttığından kemhalar bu y.y.'da da çok dokunmuştur.⁴⁸ XV.y.y sonlarına kadar İran ve Avrupa'da çok rağbet gördüğü kayıtlardan anlaşılmaktadır. XV.y.y sonu ve XVI.yy başlarında bazı isimler altında 8 cins kemha ülkemizde dokunmuştur. Bunlar; *Yek-renk kemha*, *peşuri kemha*,

⁴³ **GÖNEN, Yusuf:** "Goblen Dokumaları", s.2.-6., D.E.Ü., G.S.F., Uygulamalı Sanatlar Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir 1985

⁴⁴ **SEZGİN, Şerife-Nesrin Önlü:** "Osmanlı Klasik Dönem İpekli Saray Kumaşları" Tekstil ve Mühendis, Yıl:8, Sayı:43-44, 3-6/1994, s.49.

⁴⁵ Gülistani Kemha Çözgü tel sayısı: 8150 tel, Dolabi Kemha Çözgü tel sayısı: 7000 tel, Yek-renk Kemha Çözgü tel sayısı: 7000 tel, Sade Kemha Çözgü tel sayısı: 6800 tel, Alaca Kemha Çözgü tel sayısı:6000tel **SİPAHIOĞLU, Oya:** "Bursa ve İstanbul'da dokunan ve Giyimde Kullanılan 17. Yüzyıl Saray Kumaşlarının Yozlaşma Nedenleri", s.56., D.E.Ü., S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1992

⁴⁶ **DÖLEN, Emre: a.g.k.**, s.547.

⁴⁷ **NUTKU, Özdemir:** "Onyedinci Yüzyılda Saray Kumaşları", II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, 18-20 Kasım 1982, İzmir 1984, s.203.

⁴⁸ **KARADAĞ, Recep:** "Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan XVI.y.y!a İlişkin İpekli Kumaşların Boyarmadde Analizi Yoluyla İncelenmesi", s.44., Marmara Üniv., S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst.1993,

*müzehhep kemha, dolabi (tolabi) kemha, tabi kemha, güvez Bursa kemhası ve kırmızı Amasya kemhasıdır.*⁴⁹ Avrupa'dan gelen kemhalara "frenği kemha" denirdi. Çeşitleri; *Altunlu rengamiz kemha, kuşaklık kemha, alaca yest kemha, kefir kemha, benekli yest kemha, çatma yezid kemhası, benek yezid kemhası, sade yezid kemhası, küçük benek yezid kemhasıdır.*⁵⁰

XVI.y.y'a girildiğinde kemhalara olan istek daha da artarak ağır ve değerli kemhalar dokunmuştur. Bu dönemde Bursa, İstanbul, Edirne ve Amasya'da çeşitli kemhalar dokunmasına karşın, doğu ve batıdan kemhalar ithal edilmiştir.

XVII.y.y.'a kadar daha çok yerli kemhalar ülkede alınıp satılmıştır. Bu y.y.'da ve sonrasında Sakız adasında ve Venedik'te dokunan kemhalar ülkeye girmiştir.

XVI.y.y'ın başından XVII.y.y'ın ortasına kadar görülen başlıca kemhalar; 1500-1550 yılları arası; *Gülistani kemha, Puşeri kemha, yeşil kemha, üskürlat aseli kemha.*

1550-1600 yılları arası; *Bursa işi bahar kemha, Bursa işi frenği kemhası, Amasya kemhası, İstanbul kemhası, Edirne kemhası.*

1600-1625 yılları arası; *Bursa işi ağır kemha, Sakız kemhası, Bursa kemhası ve Venedik kemhasıdır.*⁵¹

XVIII. ve XIX.y.y'larda diğer kumaşlarda olduğu gibi kemhalarda da kalitenin bozulduğu dikkati çekmektedir. Sarayın ve halkın beğenisine en uygun, ağır, gösterişli ve tok bir kumaş olan kemhaları dokumasında kullanılan çözgü tel sayısı azalmış, altın ve gümüş telin avarı da bozulmuştur. Günümüzde ise Hereke fabrikasında çok az sayıda üretimi sürmektedir.

1.3.4. Hereke İpekli Kumaşlar

1843 yılında *Hereke Fabrika-i Hümayunu* adıyla Hereke de kurulan fabrika, Osmanlı İmparatorluğunun o tarihe kadar halı ve ipekli dokuma alanında kurduğu en kapsamlı fabrikadır.

Hereke fabrikasının üretiminin bugün bilindiği gibi halı ve döşemelik kumaşla sınırlı olmayıp, fabrikanın Osmanlı hanedanının her türlü tekstil ihtiyacını karşılamış olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Bu tekstil ürünleri arasında havlu, kılaptanlı

⁴⁹ ALTAY, Fikret: *Kaftanlar*, İst.1979, s.14.

⁵⁰ ÖZEN, Mine Esiner: a.g.k., s.321.

⁵¹ KARADAĞ, Recep: a.g.k., s.44.

bornoz, ipek zenne çorabı, ipek erkek çorabı, mendil, masa örtüsü, baş örtüsü, boyun atkısı, çarşaflık, esvaplık, nişan kurdelesı, çiçekli tül, çorap bağ şeridi, sabun bezi gibi çeşitler sayılabilir. Kumaş türü olarak atlas, canfes, çuha, brokatil (brokar), abani, şal, kadife, çatma kadife, ipekli kadife, madam pul, amerikan gibi kumaşlar yer almaktadır.⁵²

Günümüzde Hereke fabrikasında, jakar tezgahlarında üretilen kumaşların hammaddesi ipektir. Bu kumaşların hem çözügüsünde, hem de atkısında ipek iplik kullanılmaktadır. Bu iplikler Bursa'dan temin edilmektedir. Osmanlı döneminde ise ipek iplik üzerine altın ya da gümüş teller sarılarak oluşan bir çeşit iplik olan kılaptan, yaygın olarak kullanılmıştır. Bu dönemdeki ipek iplikler Bursa ve Avrupa'dan getirilmiştir. Ayrıca kılaptan ipliği için gereken gümüş teller ise Avrupa'dan ihraç edilmiştir. Milli Saraylarda yapılan çalışmalarda zaman içinde yıpranan perdelik kumaşların depolarda saklandığı tespit edilmiştir. Depolarda bulunan bu kumaşların pek çoğunda kılaptan kullanıldığı görülmektedir. Perdelik kumaşların dışında saraylarda bulunan mobilyaların döşemelerinde de en üstteki döşemelik kumaşların altında kalan ilk örneklerinde kılaptanın çok kullanıldığı gözlenmektedir. Maliyetinin yüksek olması nedeniyle telli kumaş üretimi günümüzde sürmediği için kılaptan iplik kullanımı da ortadan kalkmıştır.

“Hereke fabrikasının ilk kurulduğu yıllardan itibaren desen tasarımı batılı sanatkarların çalıştırıldığı kaynaklarda görülmektedir. Hereke fabrikası çizim arşivinde bulunan orijinal desen çizimlerinin arka yüzlerinde çoğu Fransızca olmak üzere Latin alfabesiyle yazılmış notlar ve tarihler bulunmaktadır. Bu notlar desen tasarımı için çalıştırılan kişilerin Batılı sanatkarlar olduğunun bir göstergesi olarak dikkate alınabilir.”⁵³

Batılı unsurların yer aldığı Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan Hereke ipekli kumaş desenlerinin pek çoğunda, yapraklar, “C” ve “S” kıvrımları, sarmallar (rokoko tarzı), vazolar, drape, antrolaklı geometrik düzenlemeler (neo-klasik üslup) dikkati çekmektedir. Bütün bunların yanında geleneksel Osmanlı izlerini taşıyan örnekler de görülmektedir.

⁵²Hereke Fabrikası'ndan saraya verilen eşyaların faturalarından oluşan, Milli Saraylar Arşiv'inde bulunan 308, 553, 524, 525, 526, 527, 529, 530 numaralı defterler.

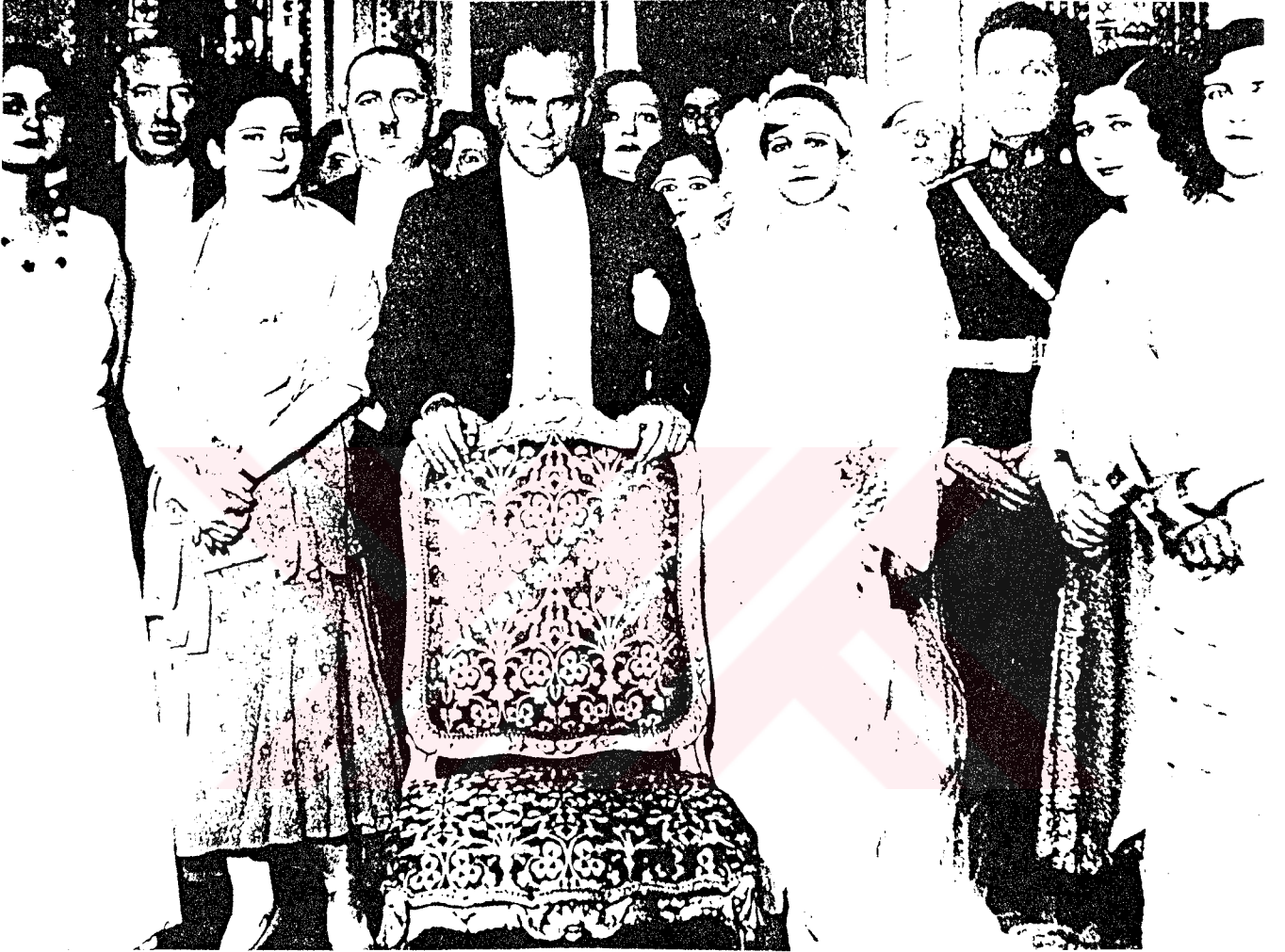
YILMAZ, Yaşar-Sara Boynak: “Hereke Fabrika-i Hümayunu ve İpekli Jakar Dokumaları” Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokumaları ve Halıları, İst.1999, s.25.

⁵³ **YILMAZ, Yaşar-Sara Boynak:** “Hereke Fabrika-i Hümayunu ve İpekli Jakar Dokumaları”, Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokumaları ve Halıları, İst.1999, s.27.

Örneğin rumiler, palmetler ve geometrik geçmeler bir düzen içerisinde kullanılmıştır. Ayrıca stilize edilmiş çiçekler, yapraklar ve meyveler de desenlerde göze çarpmaktadır.

(Fotoğraf: 6)

Fotoğraf: 6

Atatürk, Ordu Müfettişi İzzettin Paşa'nın kızının Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonunda yapılan düğününde. Ön planda yer alan sandalye Hereke kumaşıyla döşenmiştir.

YILMAZ, Yaşar-Sara Boynak: "Saraylarımızı Donatan Bir Fabrika-i Hümayun", MS, Sayı:1, İst.1999, s.102.

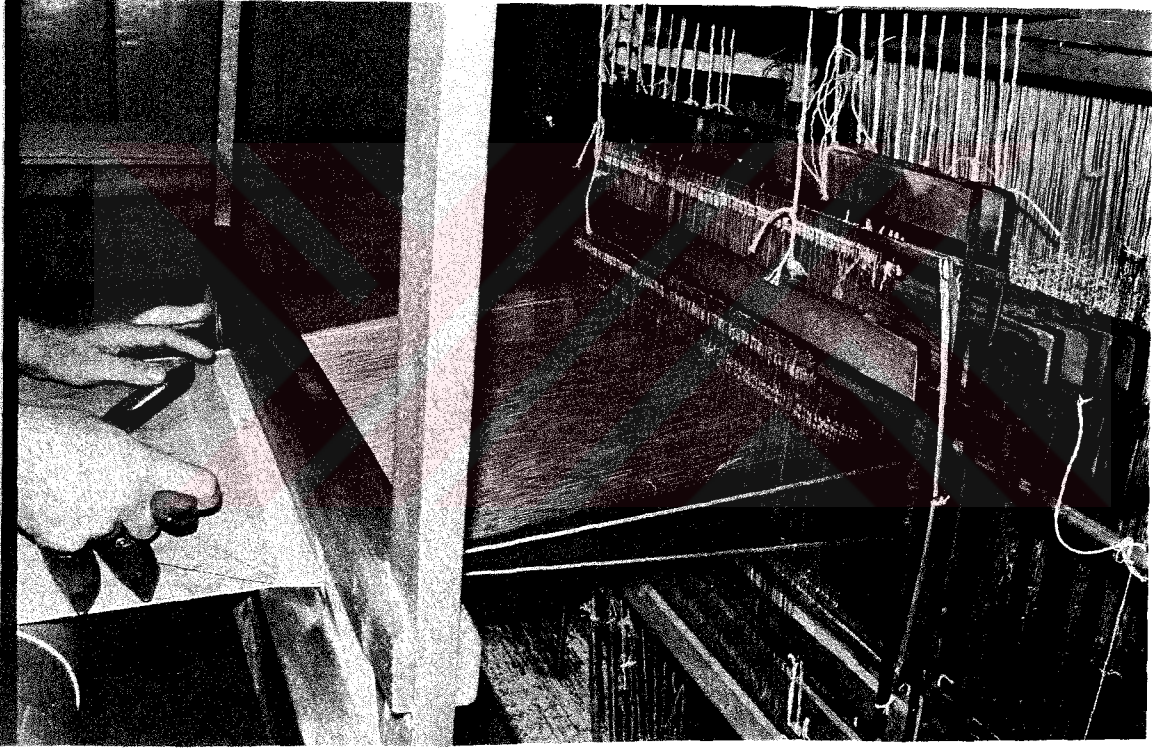
Hereke desen katalogunda bulunan kumaş örneklerini 3 grupta inceleyebiliriz. Bunlar; yollu (çizgili), madalyonlu-geçmeli ve serbest yüzey düzenlemeli olanlar, şeklinde sınıflandırılabilir.

Hereke ipekli dokumalarında pekçok renk kullanılmıştır. Bu dokumalarda özellikle hakim olan renk kırmızıdır. Çok renkli kumaş örneklerinin dışında iki rengin kullanıldığı sade örnekler de vardır. Bazı kumaşlarda sıcak renkler gözlenirken, bazılarında ise soğuk ve zıt renklerin uyumu dikkati çekmektedir.

Hereke fabrikası ipekli dokuma müdürü Koray Dağcı'dan alınan son bilgilere göre, Hereke fabrikasında bulunan kataloglarda toplam 176 adet desen örneği bulunmaktadır. 1995 yılına kadar bu örneklerin içinde yalnızca 57 tanesi üretilebiliyorken, 2000 yılında bu sayıya 20 desen daha ilave edilerek, günümüzde üretimi yapılabilecek toplam desen sayısı 77'ye çıkarılmıştır. Üretimi yapılabilecek desenlerin sayısını arttırmak için çalışmalar sürmektedir. **(Fotoğraf:7)**

Üretimi süren ve yeni üretimine geçilen desenlerin her biri büyük emek, sabır ve titizlik sonucu ortaya çıkmaktadır. **(Fotoğraf:8)** Ustabaşı İsmail Umutlu'dan alınan bilgiye göre, fabrikada ipekli dokumaların üretiminde çalışan 10 kişi bulunmakta ve 6 tezgah boş durmaktadır. Kurulu tezgah sayısı azalmış olup, bu dokumayı yapabilen 15 dokuyucudan üretim az olduğu için bazı dokuyucuların işine son verilmiştir. Hatta şuanda işine son verilen dokuyuculardan birisi aynı fabrikada çaycılık yapmaktadır.

Sonuç olarak şuanda fabrikada 1 ustabaşı, 2 usta ve yalnızca 10 dokuyucu tarafından üretimi sürdürülmeye çalışılan Hereke ipekli dokumaları, Milli Saraylara bağlı toplam 13 adet köşk ve kasrlardaki ihtiyaca göre üretilmektedir.

Fotoğraf: 7

Dokuyucu Fikret Yaşar, dokuma işlemi yaparken.

Fotoğraf: 8

Dokuyucu Faik Kara, dokuma öncesi hazırlık yaparken.

2. BÖLÜM

KATALOG

**DOLMABAĞÇE SARAYINDA (TEŞHİRDE) BULUNAN İPEKLİ
DÖŞEMELİK KUMAŞLARIN VE HERKE'DE ÜRETİLEN
ÖRNEKLERİN KATALOGLANMASI**

2. BÖLÜM KATALOG

DOLMABAHÇE SARAYINDA (TEŞHİRDE) BULUNAN İPEKLİ DÖŞEMELİK KUMAŞLARIN VE HEREKE'DE ÜRETİLEN ÖRNEKLERİN KATALOGLANMASI

2.1.Katalog Çalışmasına İlişkin Genel Bilgi

Katalog çalışması için Hereke'deki fabrikada yapılan araştırmadan sonra, alınan bilgilerin ışığında Hereke'de üretim aşamasında gözlenen ve burada bulunan katalogdaki kumaş örneklerinin kullanım yeri tekrar Dolmabahçe Sarayı'na gidilerek yakından incelenmiştir. Dolmabahçe sarayında teşhirde bulunan döşemelik kumaşların pek çoğunun renk bilgisi doğru olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak görme imkanı bulunamayan kumaşların renkleri hakkındaki bilgiler fotoğraflarına bakılarak tespit edilmiştir. Bu yüzden baskıdan kaynaklanan renk değişimleri dikkate alınmalıdır.

Katalog çalışmasında Hereke fabrikasında bulunan ve iki ciltten oluşan desen kataloglarından birinin onarımında bulunması nedeniyle yalnızca biri incelenebilmiştir. Bu katalogda yer alan desenlere ait; kumaşın fabrika desen numarası, türü, hammaddesi, dokuma tekniği, eni, çözgü ve atkı sıklıkları, tarak numarası, zemin ve/veya bağlantı örgüleri, üretim durumları ve çözgü tel sayılarına ilişkin bilgiler, fabrika arşiv kayıtlarından alınmıştır. Ancak katalogda yer alan fakat üretimi yapılmayan kumaşlara ait bazı bilgiler arşiv kayıtlarında bulunmadığından katalog çalışmasında bu bilgiler boş bırakılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Dolmabahçe sarayı içinde yer alan kumaşlar Çatma, Goblen, Kemha, Hereke İpekli ve Diğer Hereke İpekli kumaşlar olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca Hereke İpekli kumaşlar ise kompozisyon özelliğine göre düzenleme kolaylığı açısından yollu (çizgili), madalyonlu-geçmeli ve serbest yüzey düzenlemeli olarak üç grupta ele alınmıştır. Diğer Hereke İpekli kumaşlar alt başlığında ise incelenemeyen katalogda bulunan, fakat Dolmabahçe sarayında döşemelik olarak gördüğümüz desenlerin fotoğrafları yer almaktadır.

2.2. Kataloqlanan Kumaşlar

2.2.1. Çatma Kumaşlar

Fotoğraf: 9

Hereke Fabrika Desen No: 7

Kumaşın Türü: Çatma Kadife

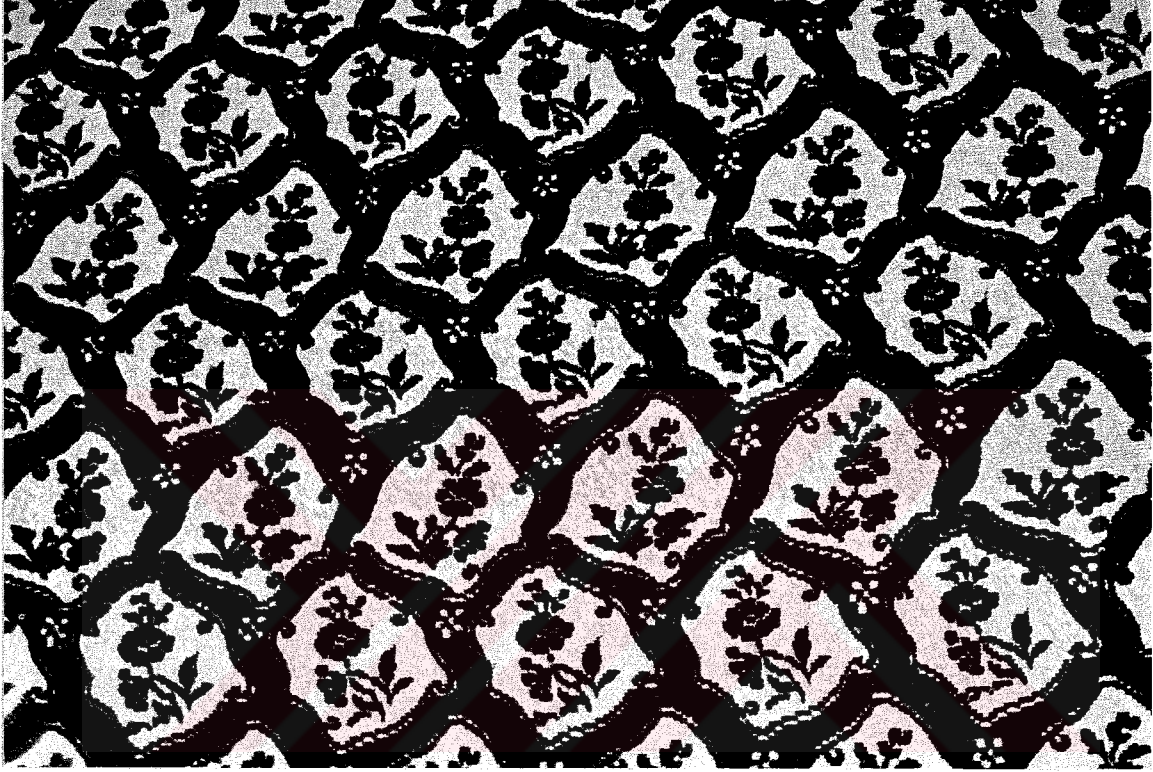
Kullanılan Renkler: Zemin açıksarı, açık kahverengi, desen bordo

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Dsemelik Olarak Bulunduğu Yer:

14 no'lu oda

Üretim Durumu: retilmiyor

ekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 10
Hereke Fabrika Desen No: 629
Kumaşın Türü: Çatma Kadife
Kullanılan Hammadde: İpek
Kullanılan Renkler: Zemin açıksarı, desen kırmızı
Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar
Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm
Çözü Sıklığı: -
Atkı Sıklığı: 14 tel/cm
Tarak No: 14
Çözü Tel Sayısı: 3968 tel
Üretim Durumu: Üretiliyor
Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 11 (Elçiler Bekleme Odasındaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:
14 no'lu salon, 27 no'lu oda (Elçiler bekleme odası), 28 no'lu oda, 30 no'lu oda,
32 no'lu oda.

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 12

Fabrika Desen No: -

Kumaşın Türü: Çatma Kadife

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

185 no'lu oda

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

2.2.2. Goblen Kumaşlar

Fotoğraf: 13

Hereke Fabrika Desen No: -

Kumaşın Türü: Goblen

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen açık yeşil, koyu yeşil, kırmızı, siyah,

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

15 no'lu oda

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 14

Hereke Fabrika Desen No: -

Kumaşın Türü: Goblen (Sümerbank Üretimi)

Kullanılan Renkler: Zemin krem, bordo, koyu yeşil, desen açık yeşil, koyu yeşil, bordo, krem, lacivert

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

161 no'lu oda

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

2.2.3. Kemha Kumaşlar

Fotoğraf: 15

Hereke Fabrika Desen No: - (Sarayda Bulunan Tek Orijinal Kemha Örneği)

Kumaşın Türü: Kemha

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin pembe, desen beyaz, açık yeşil, koyu yeşil, açık sarı, koyu sarı, açık pembe, koyu pembe

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

106 no'lu salon (Pembe salon)

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 16

Hereke Fabrika Desen No: 276

Kumaşın Türü: Hereke İpekli (Kemha desenli)

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: zemin kırmızı, desen beyaz, sarı, gri, açık kahverengi

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü Jakar' da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 66 cm

Çözü Sıklığı: 170 tel/cm

Atkı Sıklığı: 17 tel/cm

Tarak No: 20

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 6400 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 17 (Pembe Salondaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

106 no'lu salon (Pembe Salon), 133 no'lu oda, 304 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 18

Hereke Fabrika Desen No: 143/D

Kumaşın Türü: Hereke İpekli (Kemha desenli)

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, desen krem, gri, açık kahverengi, lacivert, siyah

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): -

Çözümlü Sıklığı: -

Atkı Sıklığı: -

Tarak No: -

Çözümlü Tel Sayısı: -

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

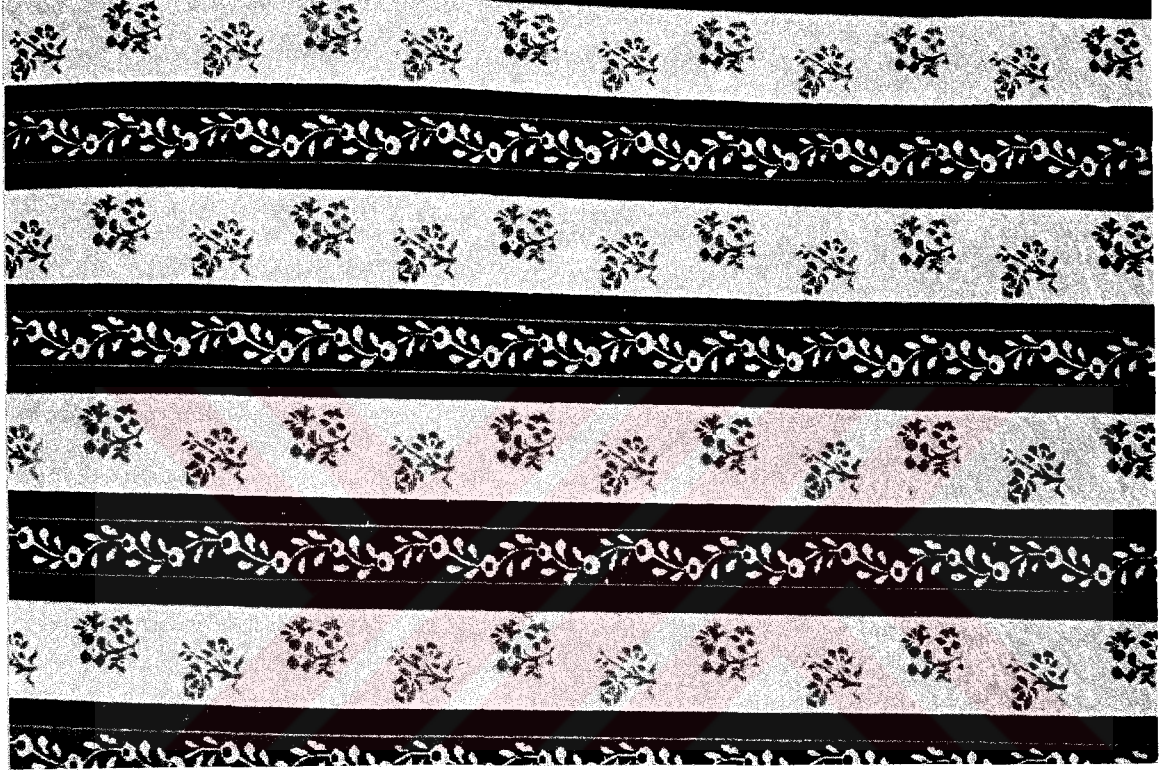
Fotoğraf: 19

**Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:
68 no'lu oda**

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

2.2.4. Hereke İpekli Kumaşlar

2.2.4.1. Yollu (Çizgili) Olanlar

Fotoğraf: 20

Hereke Fabrika Desen No: 1009

Kumaşın Türü: Yollu Kadife

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin krem, siyah, kırmızı, desen yeşil, krem

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 56 cm

Çözümlü Sıklığı: 192 tel/cm

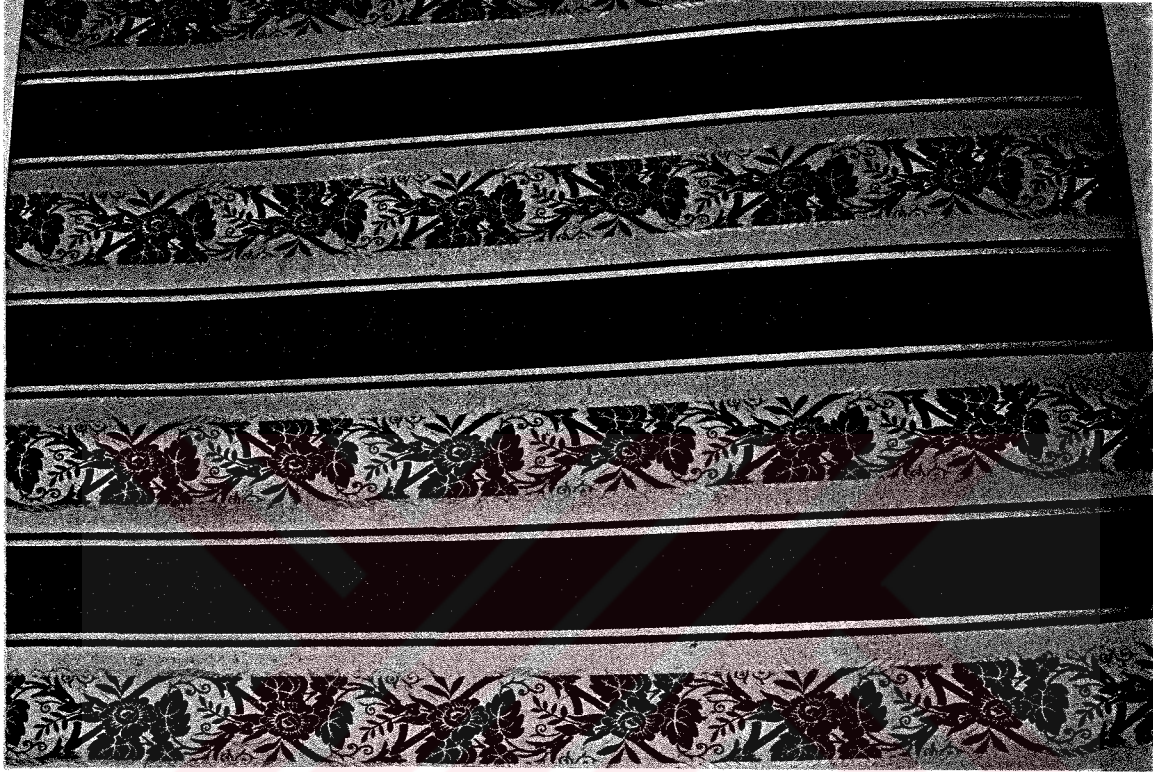
Atkı Sıklığı: 56 tel/cm

Tarak No: 18

Çözümlü Tel Sayısı: -

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 21

Hereke Fabrika Desen No: 100

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin beyaz, kırmızı, desen beyaz, sarı, yeşil, bordo

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 71 cm

Çözü Sıklığı: 100 tel/cm

Atkı Sıklığı: 20 tel/cm

Tarak No: 30

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 3744 tel, 2.Levent: 2400 tel, 3.Levent: 2940 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

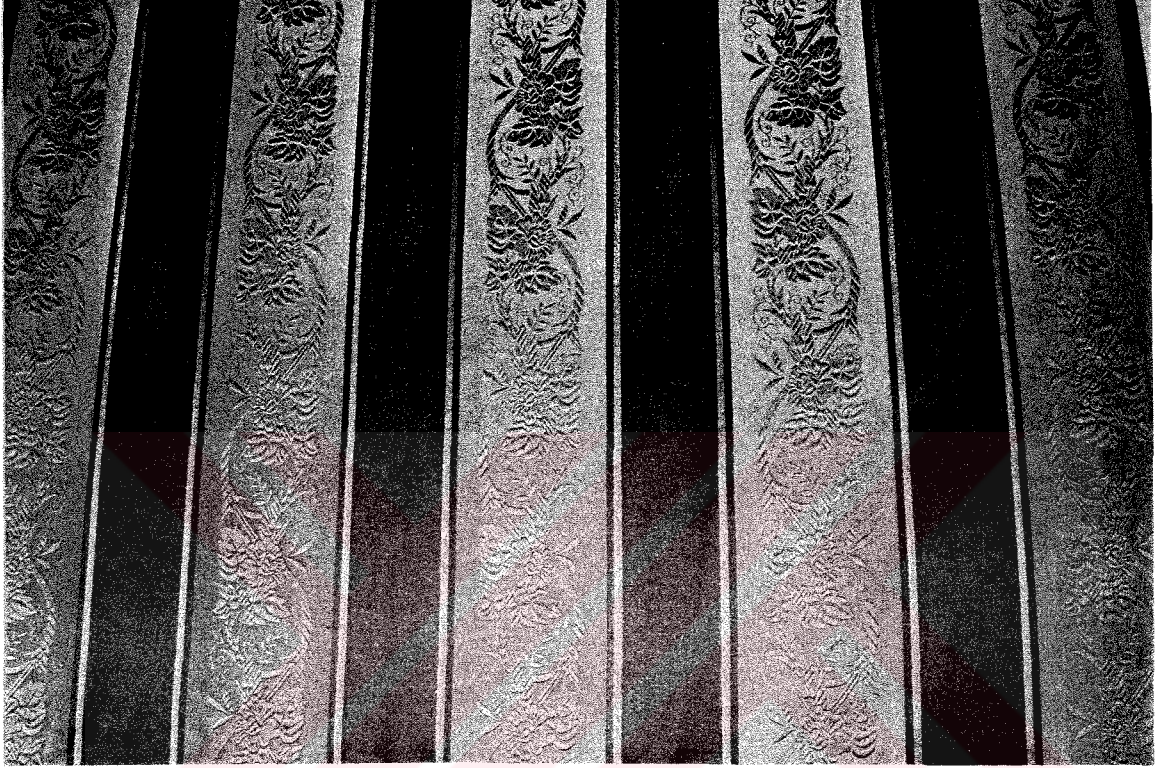

Fotoğraf: 22 (215 no'lu odadaki mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

19 no'lu salon, 13 no'lu oda, 174 no'lu oda, 215 no'lu oda, 220 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 23

Hereke Fabrika Desen No: 100

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin deve tüyü, ördekbaşı yeşili, desen sütlü kahve

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakarda dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 71 cm

Çözü Sıklığı: 100 tel/cm

Atkı Sıklığı: 20 tel/cm

Tarak No: 30

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 3744 tel, 2.Levent: 2400 tel, 3.Levent: 2940 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

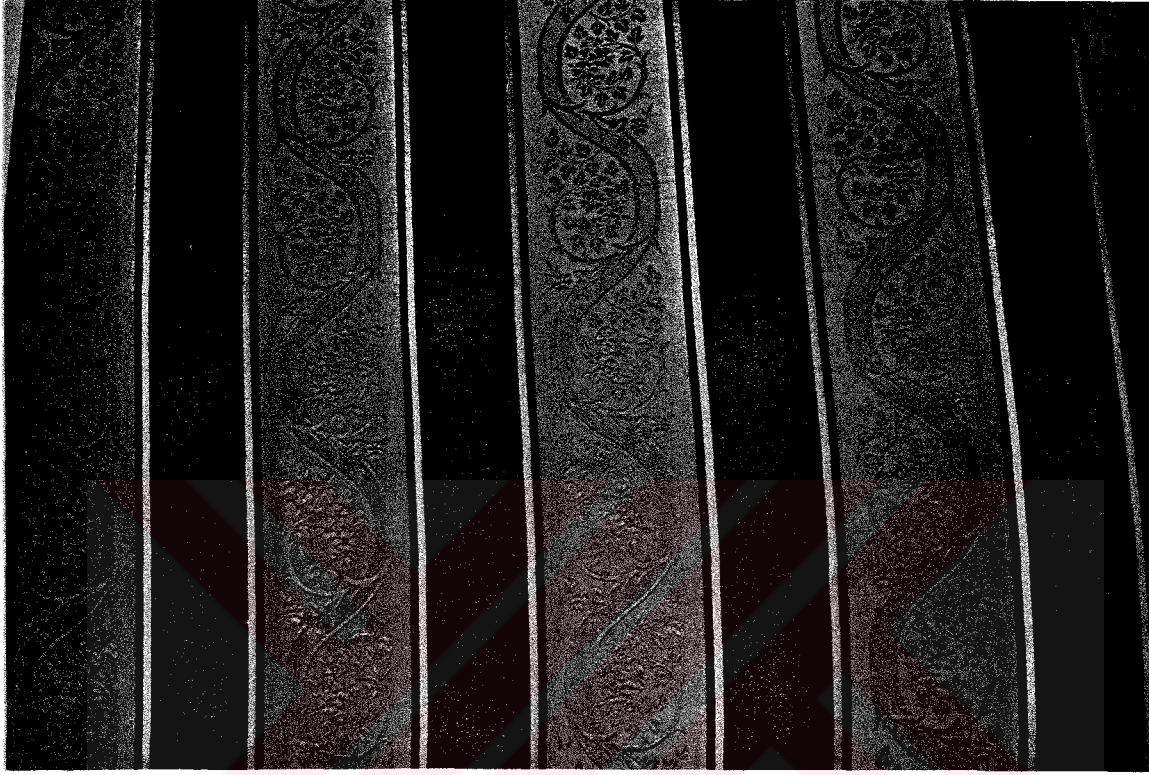

Fotoğraf: 24

Kullanılan Renkler: Zemin krem, yeşil, desen pembe, kırmızı, turuncu

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:
174 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 25

Hereke Fabrika Desen No: 301

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin yeşil, bordo, desen sarı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakarda dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 62 cm

Çözü Sıklığı: 120 tel/cm

Atkı Sıklığı: 100 tel/cm

Tarak No: 30

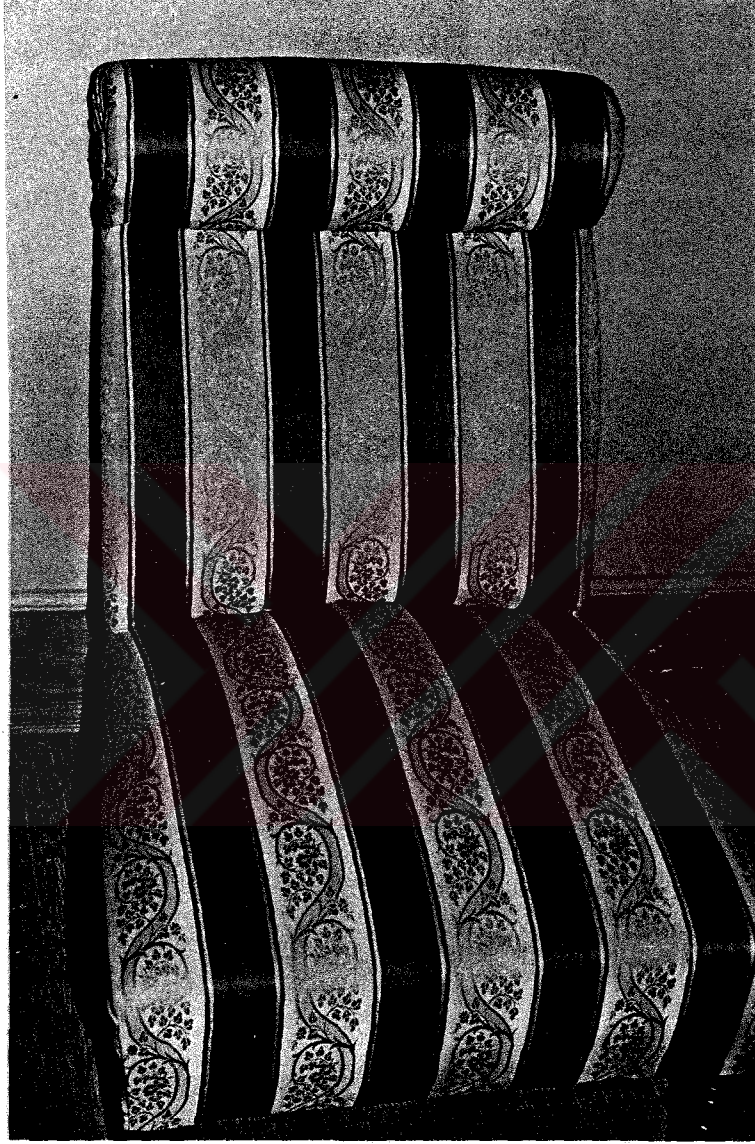
Zemin Örgüsü:

Bağlantı Örgüsü: 2/1dimi

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1200 tel, Üst Levent: 6000 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

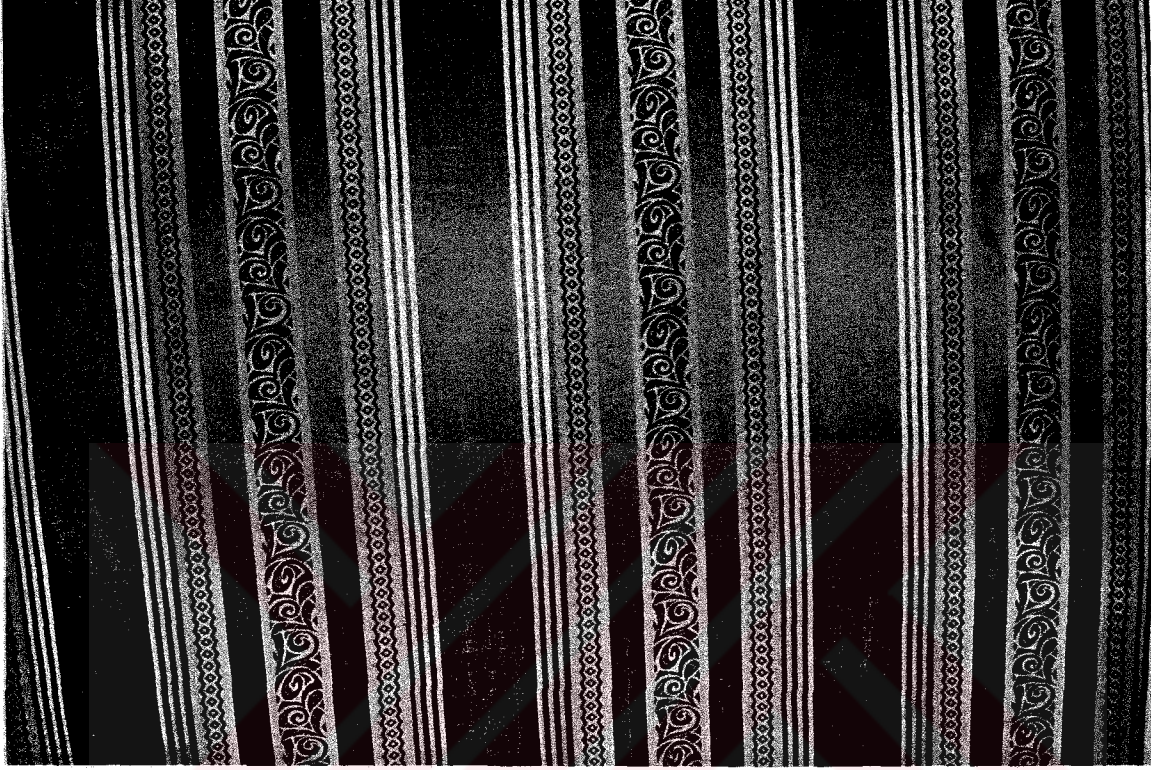

Fotoğraf: 26 (169 no'lu odadaki mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

24 no'lu oda, 84 no'lu oda, 169 no'lu oda

Çekim: Esra kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 27

Hereke Fabrika Desen No: 1005

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin açık pembe, yeşil, desen koyu pembe, krem

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 73 cm

Çözü Sıklığı: 100 tel/cm

Atkı Sıklığı: 22 tel/cm

Tarak No: 28

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 1792 tel, 2.Levent: 1024 tel, 3.Levent: 3712 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 28

Hereke Fabrika Desen No: 1001

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin koyu sarı, açık mavi, desen açık sarı, koyu mavi

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 56 cm

Çözü Sıklığı: 95 tel/cm

Atkı Sıklığı: 25 tel/cm

Tarak No: 28

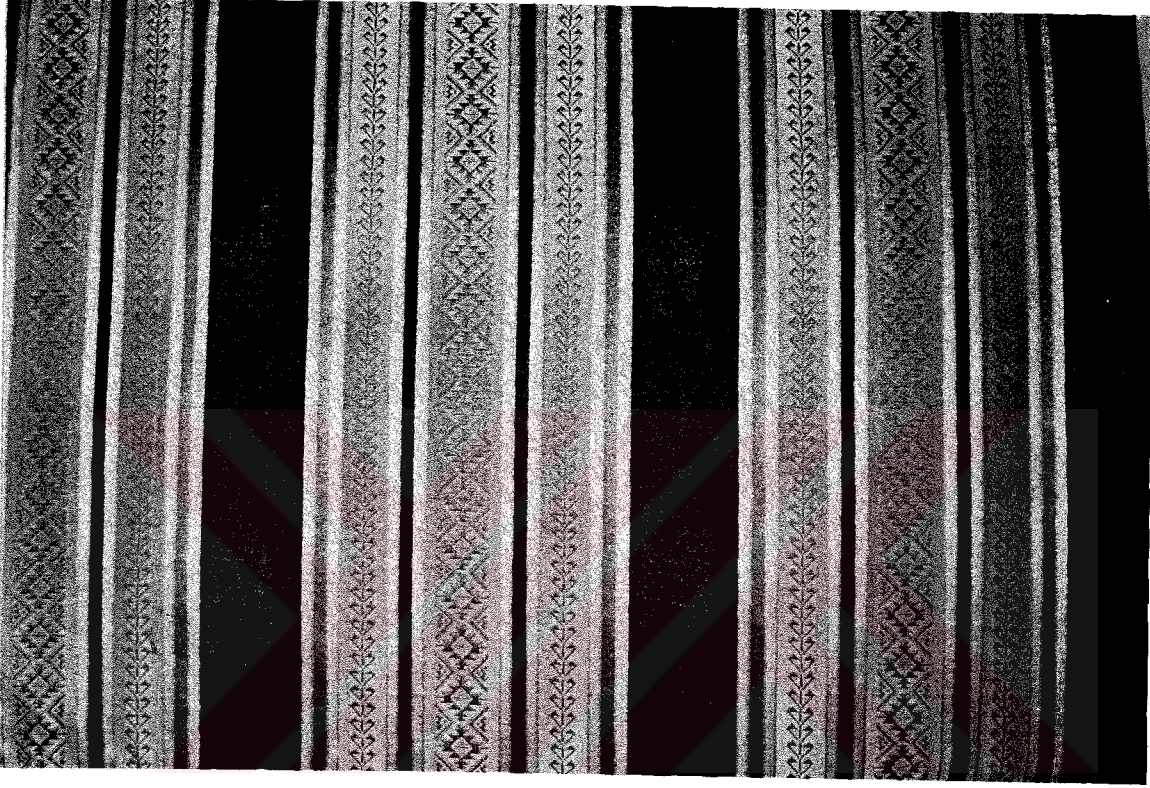
Zemin Örgüsü: Saten

Bağlantı Örgüsü: 2/1dimi

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1300 tel, Üst Levent: 3400 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 29

Hereke Fabrika Desen No: 1021/A

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin krem, koyu yeşil, desen açık yeşil, koyu sarı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 70 cm

Çözü Sıklığı: 100 tel/cm

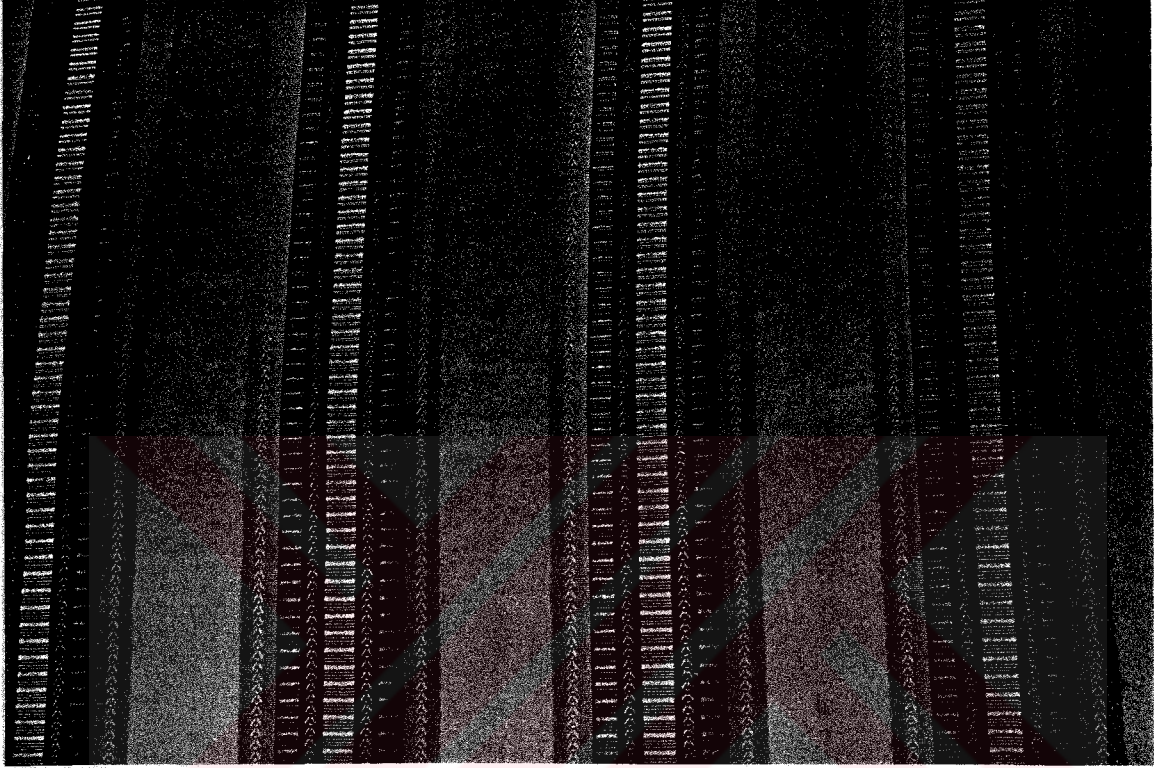
Atkı Sıklığı: 18 tel/cm

Tarak No: 20

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 816 tel, 2.Levent: 888 tel, 3.Levent: 4000 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 30

Hereke Fabrika Desen No: 1021/C

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin küf yeşili, kahverengi, desen koyu küf yeşili, açık sarı, koyu sarı, açık kahverengi

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 70 cm

Çözü Sıklığı: 100 tel/cm

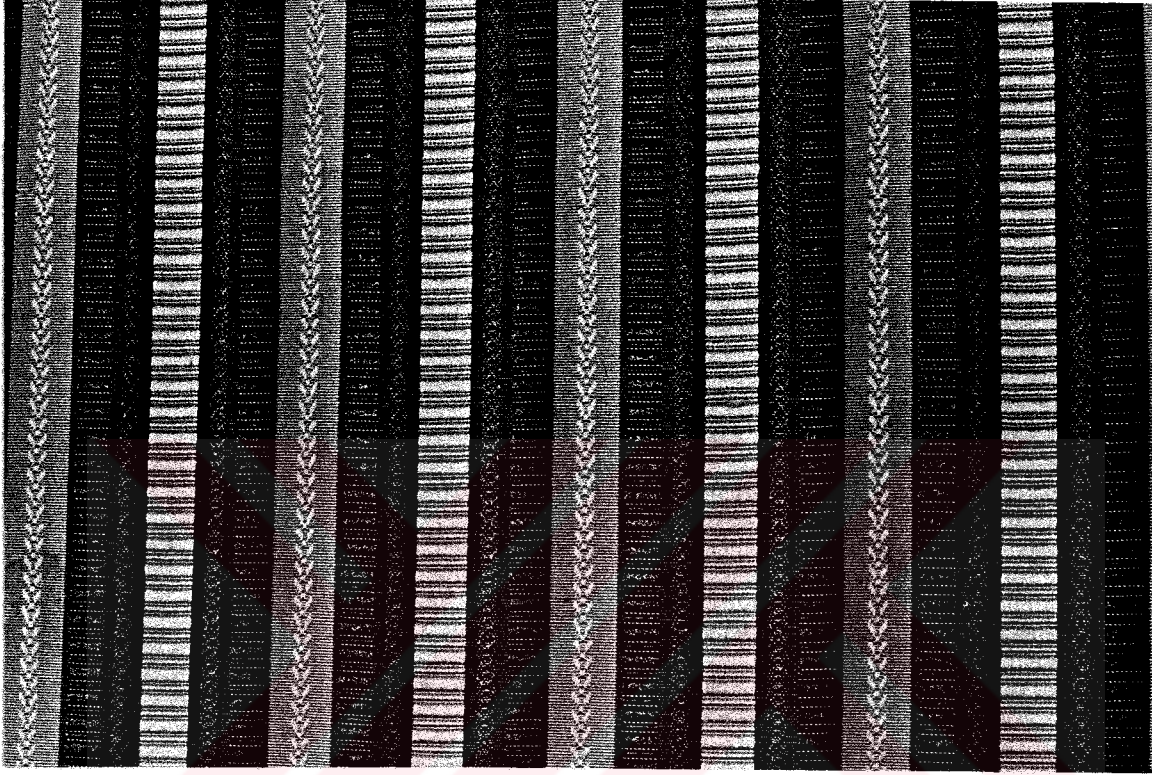
Atkı Sıklığı: 18 tel/cm

Tarak No: 20

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 816 tel, 2.Levent: 4000 tel, 3.Levent: 888 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 31

Hereke Fabrika Desen No: 1008

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin bordo, yeşil, desen koyu pembe, beyaz

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 62 cm

Çözümlü Sıklığı: 108 tel/cm

Atkı Sıklığı: 32 tel/cm

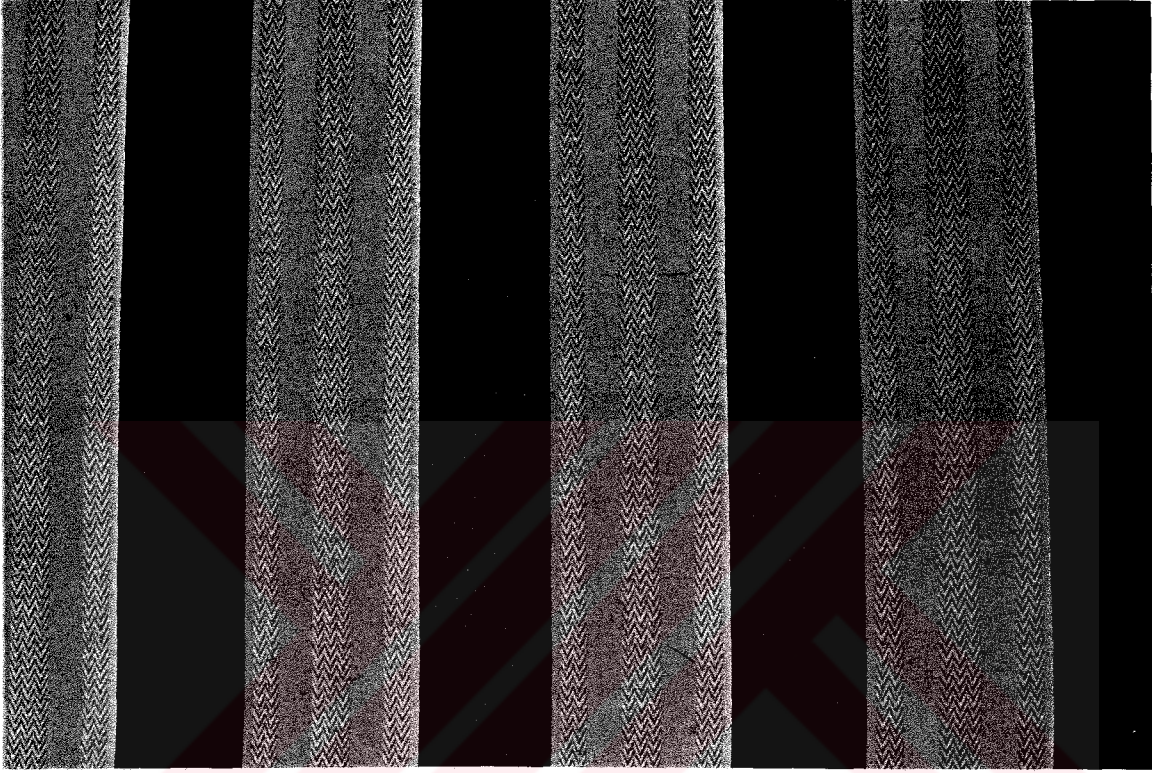
Tarak No: 28

Zemin Örgüsü: Saten

Çözümlü Tel Sayısı: 1.Levent: 4784 tel, 2.Levent: 2912 tel, 3.Levent: 1248 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 32

Hereke Fabrika Desen No: 1007

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin bordo, yeşil, desen sarı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakarda dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 62 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 64 tel/cm

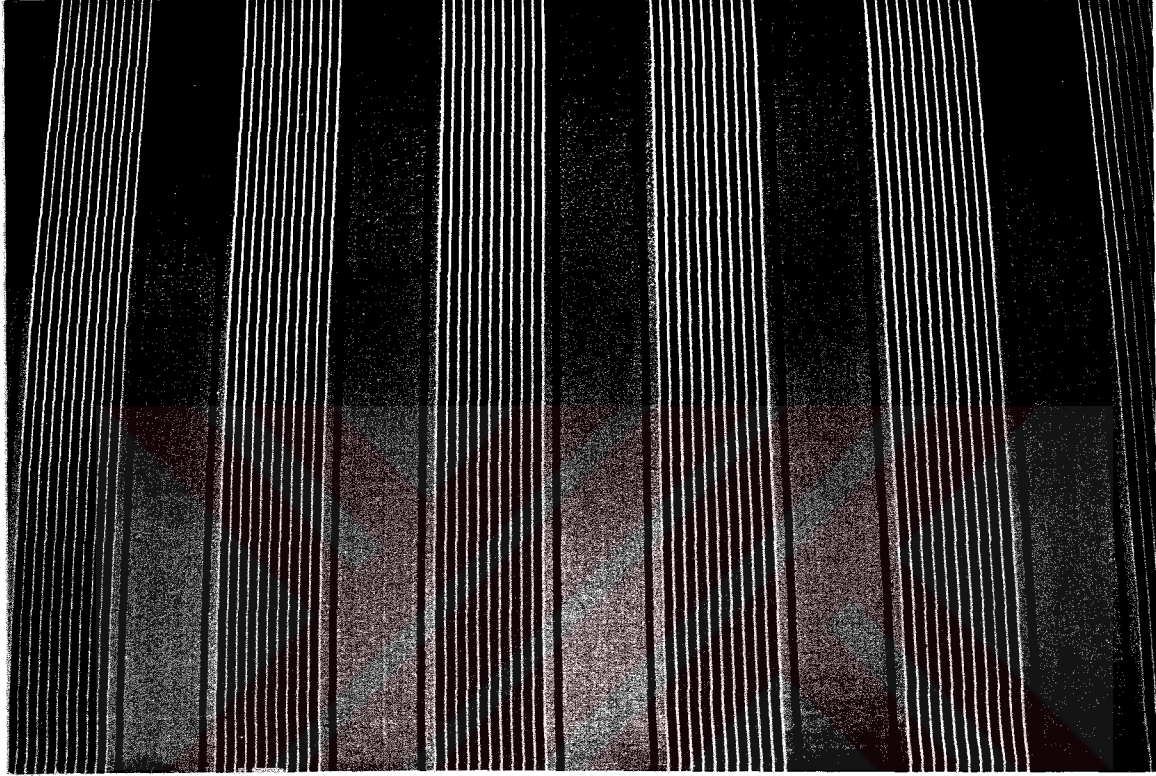
Tarak No: 28

Zemin Örgüsü: Saten

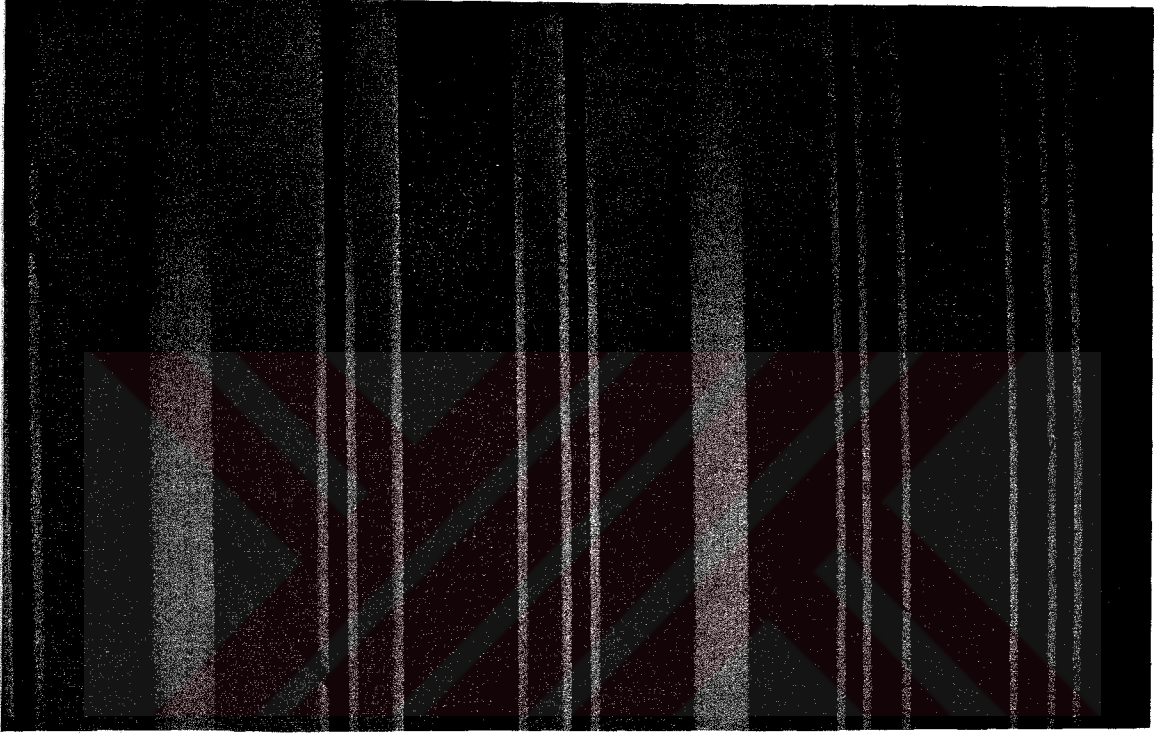
Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 2912 tel, Üst Levent: 3920 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 33
Hereke Fabrika Desen No: 1014
Kumaşın Türü: Hereke İpekli
Kullanılan Hammadde: İpek
Kullanılan Renkler: Lacivert, kırmızı, sarı
Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar
Kumaşın Eni (Tarak Eni): 71 cm
Çözü Sıklığı: 120 tel/cm
Atkı Sıklığı: 20 tel/cm
Tarak No: 28
Çözü Tel Sayısı: 3456 tel
Üretim Durumu: Üretilmiyor
Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 34

Hereke Fabrika Desen No: 1013

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Ördekbaşı yeşili, açık kahverengi, açık sarı, beyaz

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 67 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

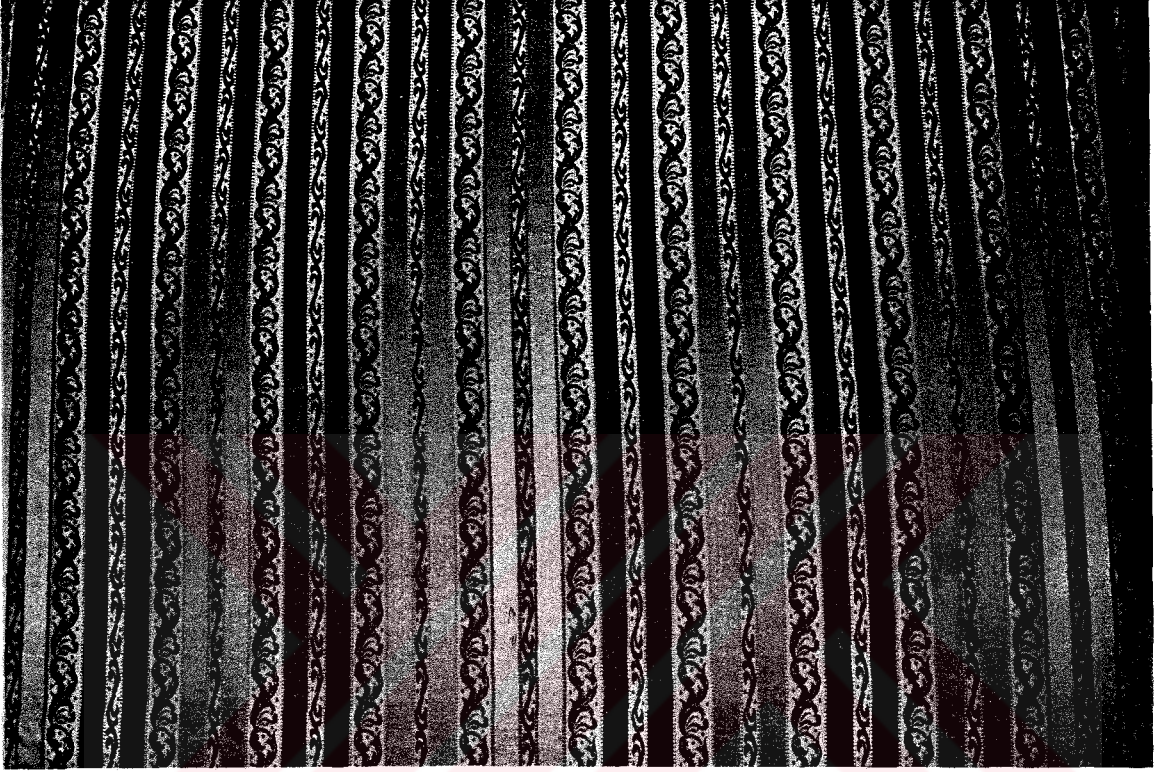
Atkı Sıklığı: 18 tel/cm

Tarak No: 28

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1696 tel, üst Levent: 3584 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 35

Hereke Fabrika Desen No: 1022

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin yağ yeşili, ördekbaşı yeşili, haki yeşil, kırmızı, desen mavi, kırmızı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 88 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

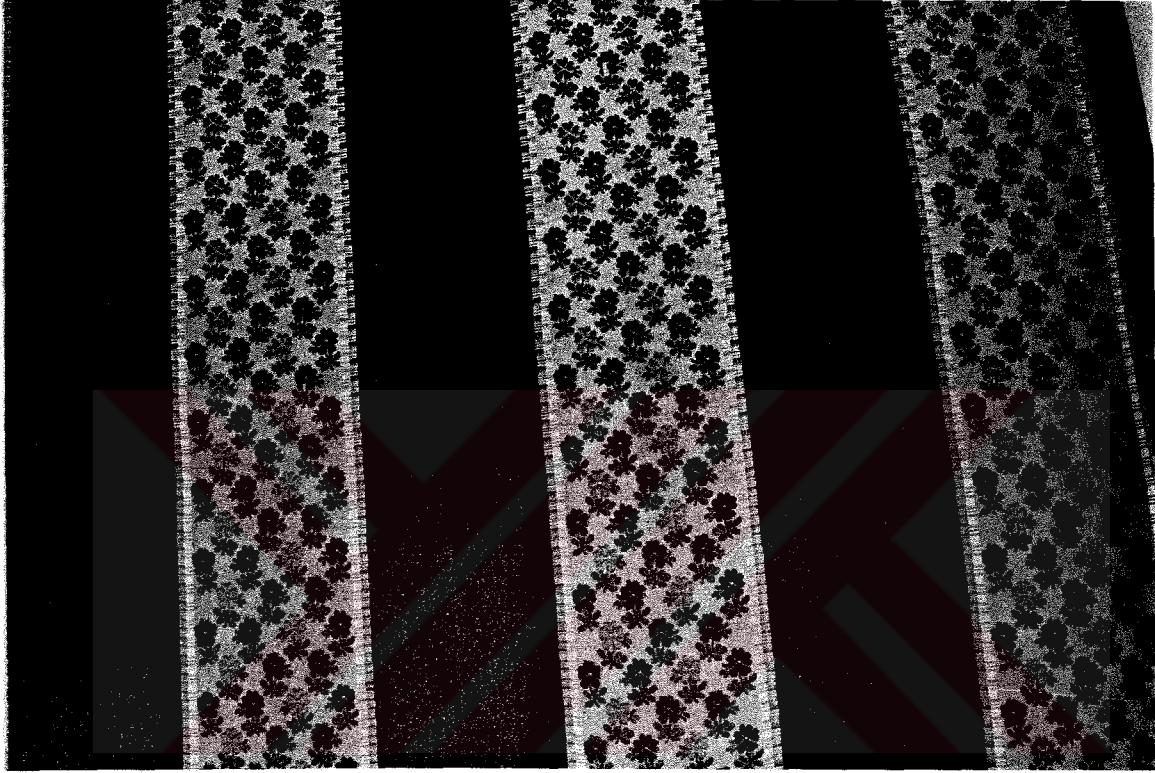
Atkı Sıklığı: 26 tel/cm

Tarak No: 28

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 880 tel, 2.Levent: 1680 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 36

Hereke Fabrika Desen No: 1000

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin beyaz, bordo, desen lacivert, yeşil, sarı, kırmızı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 62 cm

Çözü Sıklığı: 180 tel/cm

Atkı Sıklığı: 24 tel/cm

Tarak No: 24

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 256 tel, 2.Levent: 3360 tel, 3.Levent: 3136 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

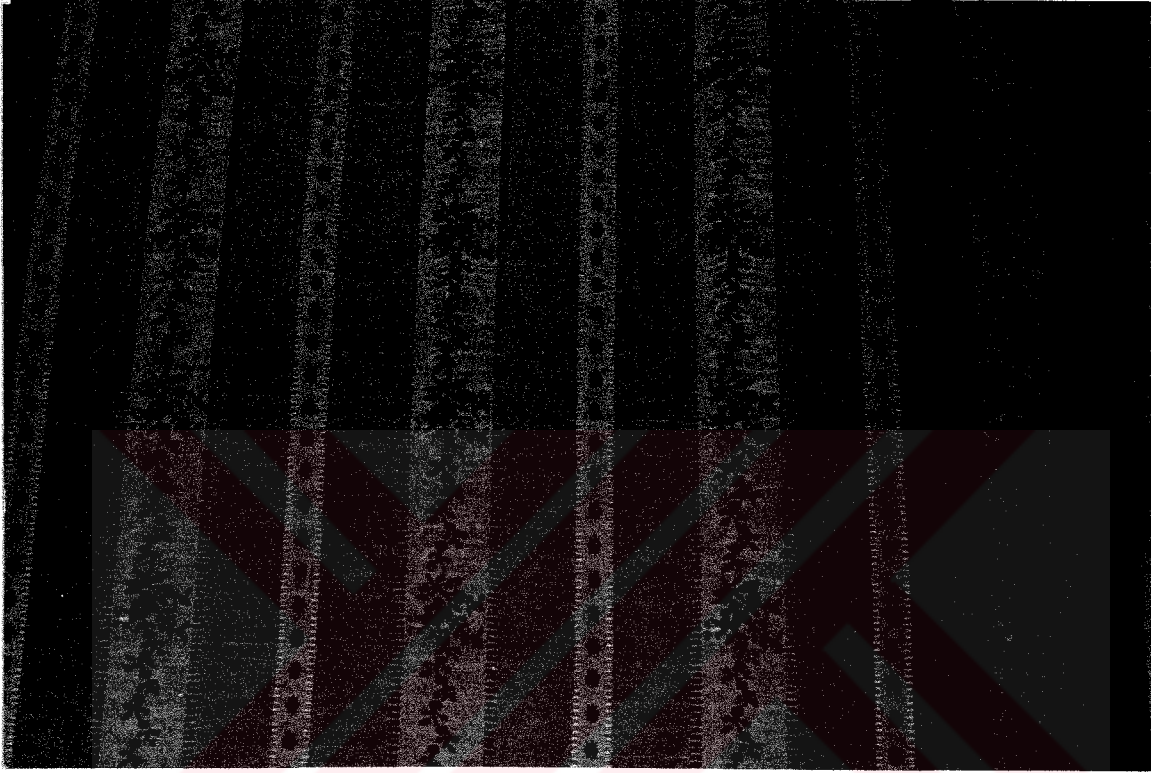

Fotoğraf: 37 (Zülfvecehyn Salonundaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

39 no'lu salon (Zülfvecehyn Salonu), 120 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 38

Hereke Fabrika Desen No: 1002

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin gri, mavi, desen beyaz, hardal sarısı, koyu yeşil, pembe, kırmızı, bordo

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 65 cm

Çözü Sıklığı: 70 tel/cm

Atkı Sıklığı: 22 tel/cm

Tarak No: 19

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 528 tel, 2.Levent: 2106 tel, 3.Levent: 4104 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 39

Hereke Fabrika Desen No: 904

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin beyaz, kırmızı, açık yeşil, siyah, desen açık yeşil, koyu yeşil, açık sarı, koyu sarı, pembe, bordo

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: 64 tel/cm

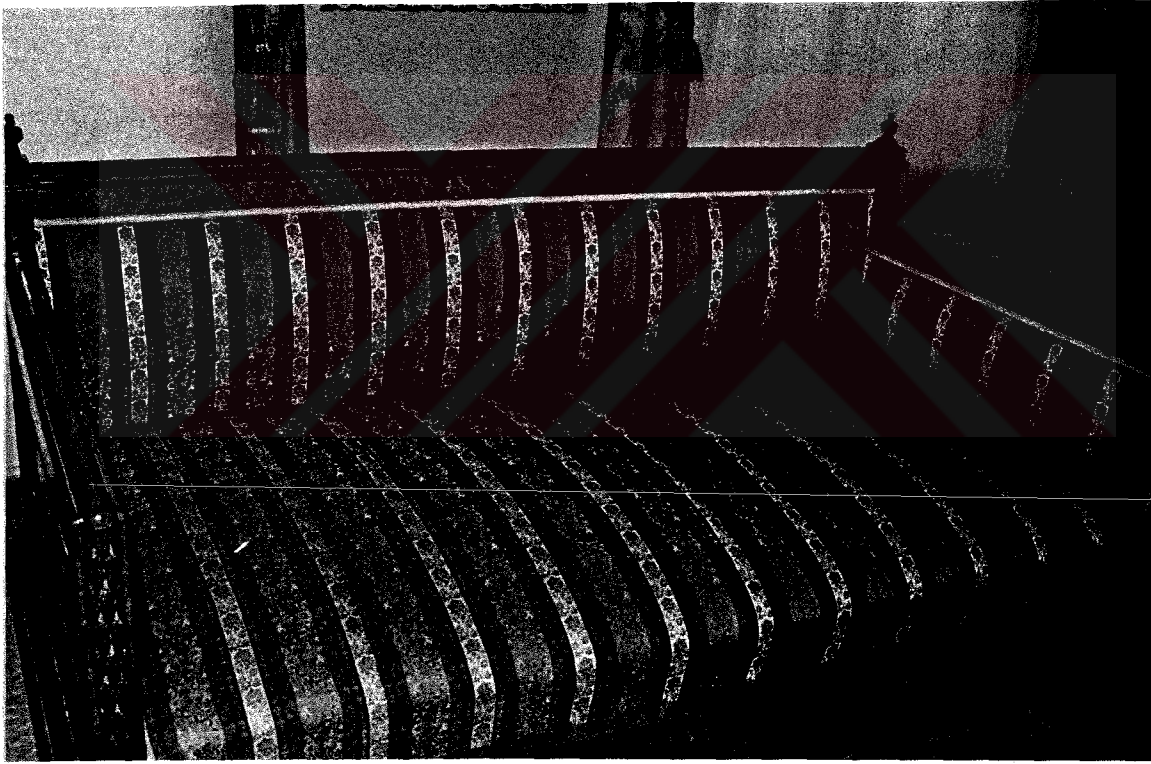
Atkı Sıklığı: 20 tel/cm

Tarak No: 20

Çözü Tel Sayısı: 4800 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 40

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

181 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 41

Hereke Fabrika Desen No: 3

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin siyah, kırmızı, koyu yeşil, krem, desen koyu yeşil, krem

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 54 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 21tel/cm

Tarak No: 28

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1200 tel, Üst Levent: 6000 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

2.2.4.2. Madalyonlu-Geçmeli Olanlar

Fotoğraf: 42

Hereke Fabrika Desen No: 98

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin bordo, desen açık sarı, koyu sarı, sütlü kahverengi

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: 165 tel/cm

Atkı Sıklığı: 25 tel/cm

Tarak No: 26

Çözü Tel Sayısı: 1.Levent: 1276 tel, 2.Levent: 6080 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 43 (Elçiler Görüşme Odasındaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

30 no'lu oda, 31 no'lu oda (Elçiler Görüşme Odası), 46 no'lu oda.

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 44

Hereke Fabrika Desen No: 1023

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, açık mavi, desen krem, hardal sarısı, açık mavi, lacivert

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 66 cm

Çözü Sıklığı: 44 tel/cm

Atkı Sıklığı: 18 tel/cm

Tarak No: 28

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1200 tel, Üst Levent: 7200 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 45

Hereke Fabrika Desen No: 81

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin koyu pembe, fıstık yeşili, desen beyaz, koyu pembe

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 62 cm

Çözü Sıklığı: 115 tel/cm

Atkı Sıklığı: 17 tel/cm

Tarak No: 22

Bağlantım Örgüsü: 2/1 dimi

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 6400 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 46

Hereke Fabrika Desen No: 42

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Yeşil, sarı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 53 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 55 tel/cm

Tarak No: -

Çözü Tel Sayısı: 4000 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 47

Hereke Fabrika Desen No: 92

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Beyaz, gri, mavi

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 72 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 40 tel/cm

Tarak No: -

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1104 tel, üst Levent: 6624 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 48

Hereke Fabrika Desen No: 57/911

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin deve tüyü, desen krem, açık yeşil

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 58 cm

Çözü Sıklığı: 105 tel/cm

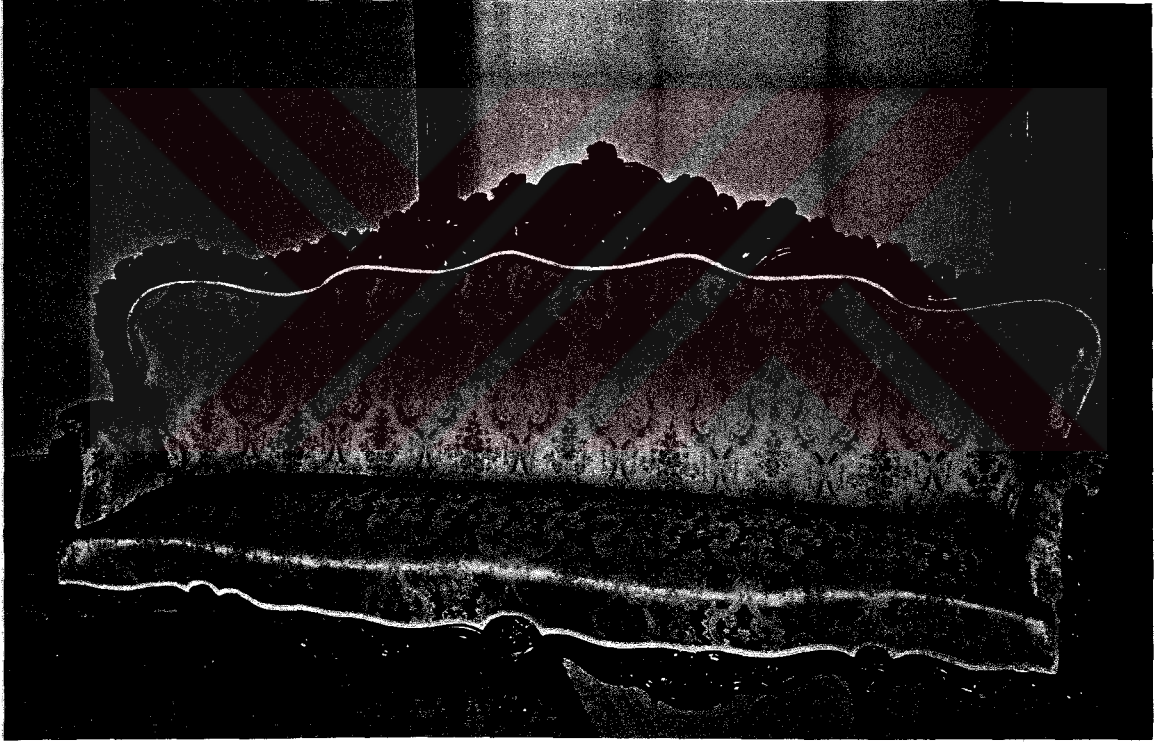
Atkı Sıklığı: 54 tel/cm

Tarak No: 29

Çözü Tel Sayısı: 6000 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 49

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

189 no'lu oda (Valide Sultan Dairesi Salonu)

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 50

Hereke Fabrika Desen No: 88

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin lila, desen sarı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 60 tel/cm

Tarak No: 20

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 4000 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 51

Hereke Fabrika Desen No: 356

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, desen krem, hardal sarısı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 66 cm

Çözü Sıklığı: -

Atkı Sıklığı: 63 tel/cm

Tarak No: 24

Bağlantı Örgüsü: 2/1 dimi

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1040 tel, Üst Levent: 6240 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 52
Hereke Fabrika Desen No: 10/6
Kumaşın Adı: Hereke İpekli
Kullanılan Hammadde: İpek
Kullanılan Renkler: Zemin küf yeşili, desen koyu yeşil
Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar
Kumaşın Eni (Tarak Eni): -
Çözü Sıklığı: -
Atkı Sıklığı: -
Tarak No: -
Çözü Tel Sayısı: -
Üretim Durumu: Üretilmiyor
Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 53

Hereke Fabrika Desen No: 12

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin açık sarı, beyaz, kırmızı, desen beyaz, koyu sarı, siyah, kırmızı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 54 cm

Çözü Sıklığı: 96 tel/cm

Atkı Sıklığı: 24 tel/cm

Tarak No: 22

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 4800 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 54

Hereke Fabrika Desen No: 36

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, desen beyaz

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 58 cm

Çözü Sıklığı: 120 tel/cm

Atkı Sıklığı: 23 tel/cm

Tarak No: 26

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1200 tel, Üst Levent: 6000 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 55 (88 no'lu salondaki mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

88 no'lu salon, 33 no'lu oda, 182 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 56

Hereke Fabrika Desen No: 308

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin beyaz, desen koyu sarı, kırmızı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 51 cm

Çözü Sıklığı: 130 tel/cm

Atkı Sıklığı: 105 tel/cm

Tarak No: 24

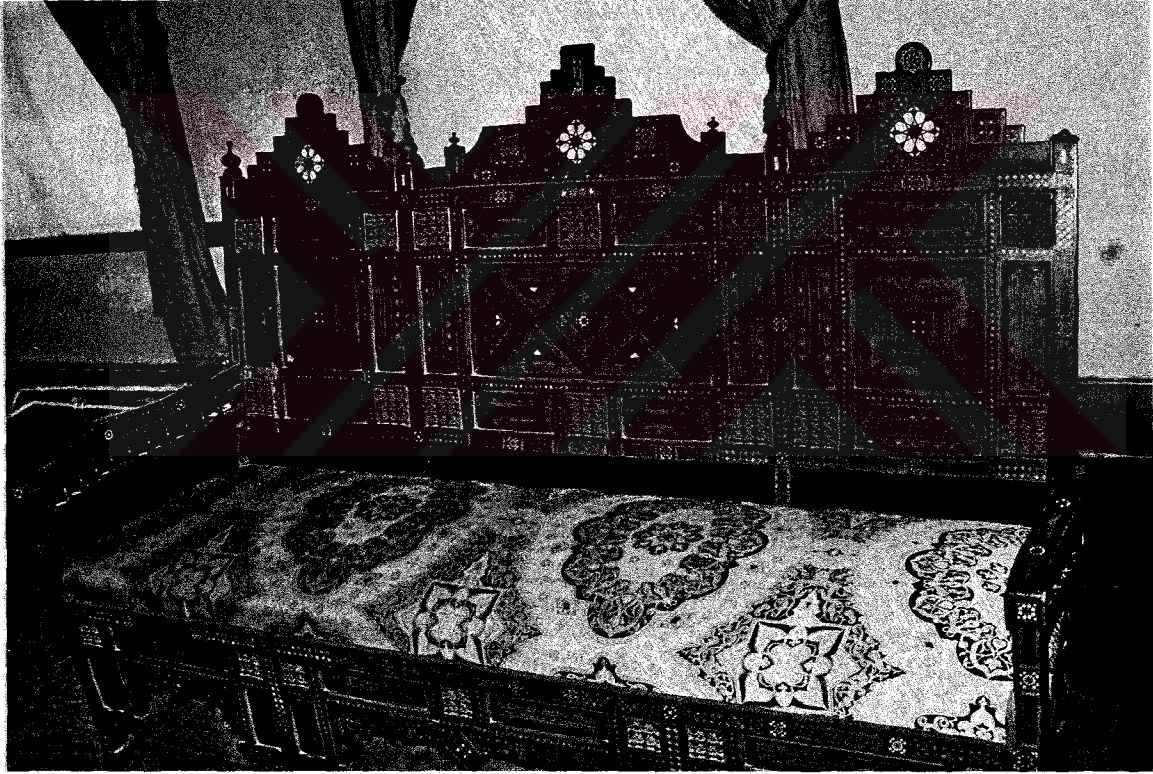
Zemin Örgüsü: Saten

Bağlantı Örgüsü: ½ dimi

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1039 tel, Üst Levent: 5195 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

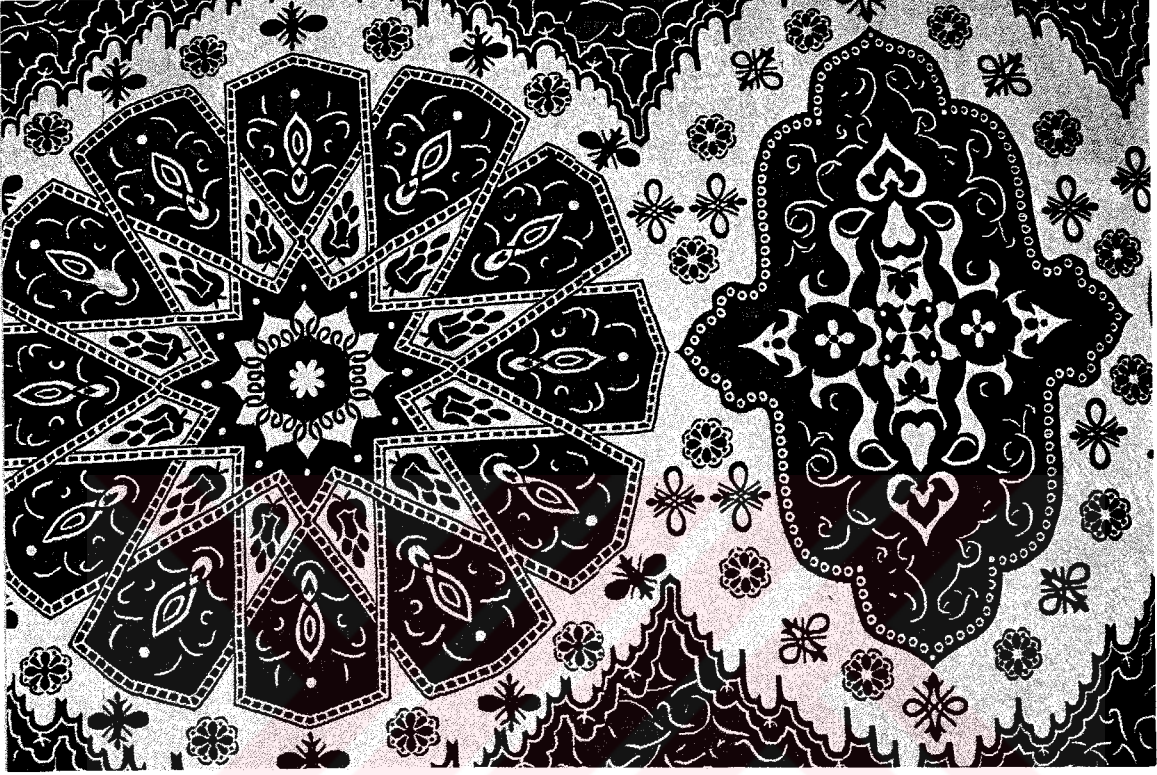

Fotoğraf: 57

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

91 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 58

Hereke Fabrika Desen No: 308

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin beyaz, desen siyah, kırmızı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 51 cm

Çözü Sıklığı: 130 tel/cm

Atkı Sıklığı: 105 tel/cm

Tarak No: 24

Zemin Örgüsü: Saten

Bağlantı Örgüsü: ½ dimi

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1039 tel, Üst Levent: 5195 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

2.2.4.3. Serbest Yüzey Düzenlemeli Olanlar

Fotoğraf: 59

Hereke Fabrika Desen No: 90

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin koyu mavi, desen krem, pembe, kırmızı

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 62 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 261tel/cm

Tarak No: 26

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 6400 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 60 (Atatürk'ün Yatak Odasındaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

71 no'lu oda (Atatürk'ün Yatak Odası), 14 no'lu salon, 163 no'lu salon

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 61

Hereke Fabrika Desen No: 46

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin gri, desen beyaz, koyu yeşil, koyu sarı, mor

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: -

Atkı Sıklığı: 22 tel/cm

Tarak No: 22

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 4800 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 62

Hereke Fabrika Desen No: 70

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin açık sarı, desen lacivert

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 16 tel/cm

Tarak No: 22

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 6400 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 63 (Mavi Salondaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

67 no'lu salon (Mavi Salon), 22 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 64

Hereke Fabrika Desen No: 20

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin bordo, desen beyaz

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 53,5 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 22 tel/cm

Tarak No: 29

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 800 tel, Üst Levent: 6000 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 65

Hereke Fabrika Desen No: 144

Kumaşın Türü: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, desen beyaz

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 65 cm

Çözü Sıklığı: -

Atkı Sıklığı: 54 tel/cm

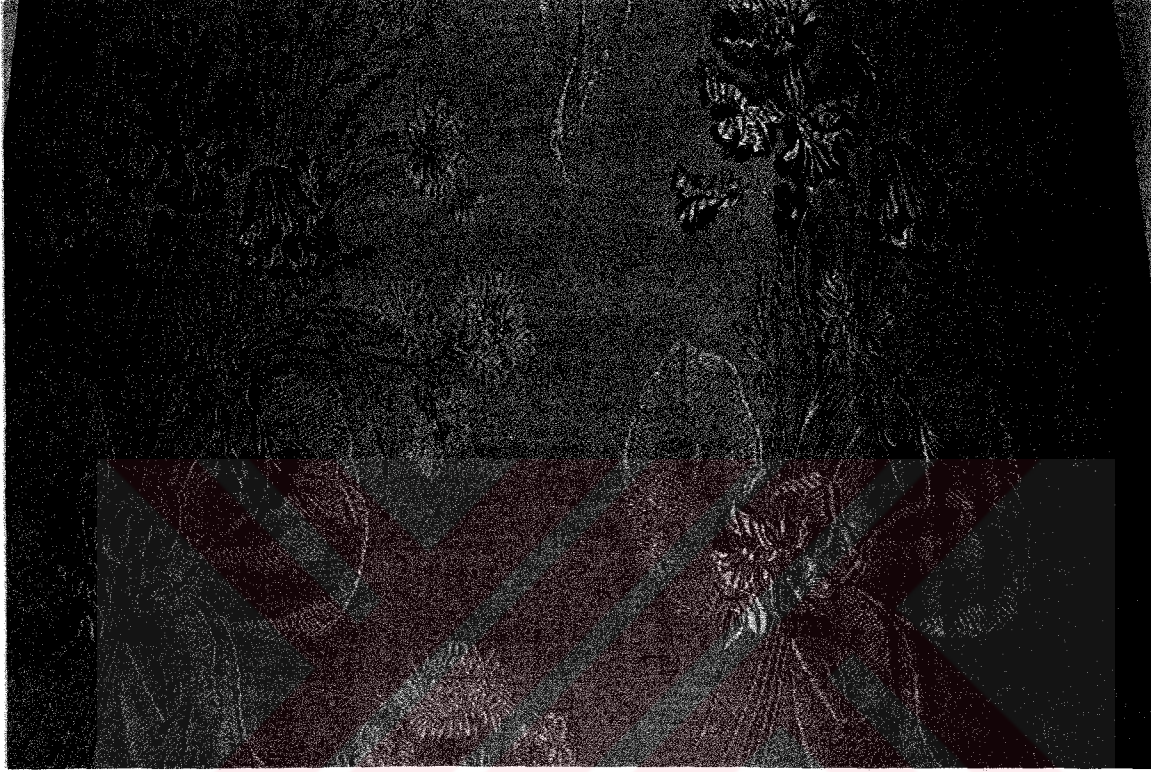
Tarak No: 19

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1200 tel, Üst Levent: 7200 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 66

Hereke Fabrika Desen No: 870

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin açık sarı, desen beyaz, açık yeşil, koyu yeşil, gül kurusu, bordo

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (400'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 54 cm

Çözümlü Sıklığı: -

Atkı Sıklığı: 18 tel/cm

Tarak No: 22

Çözümlü Tel Sayısı: 4800 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

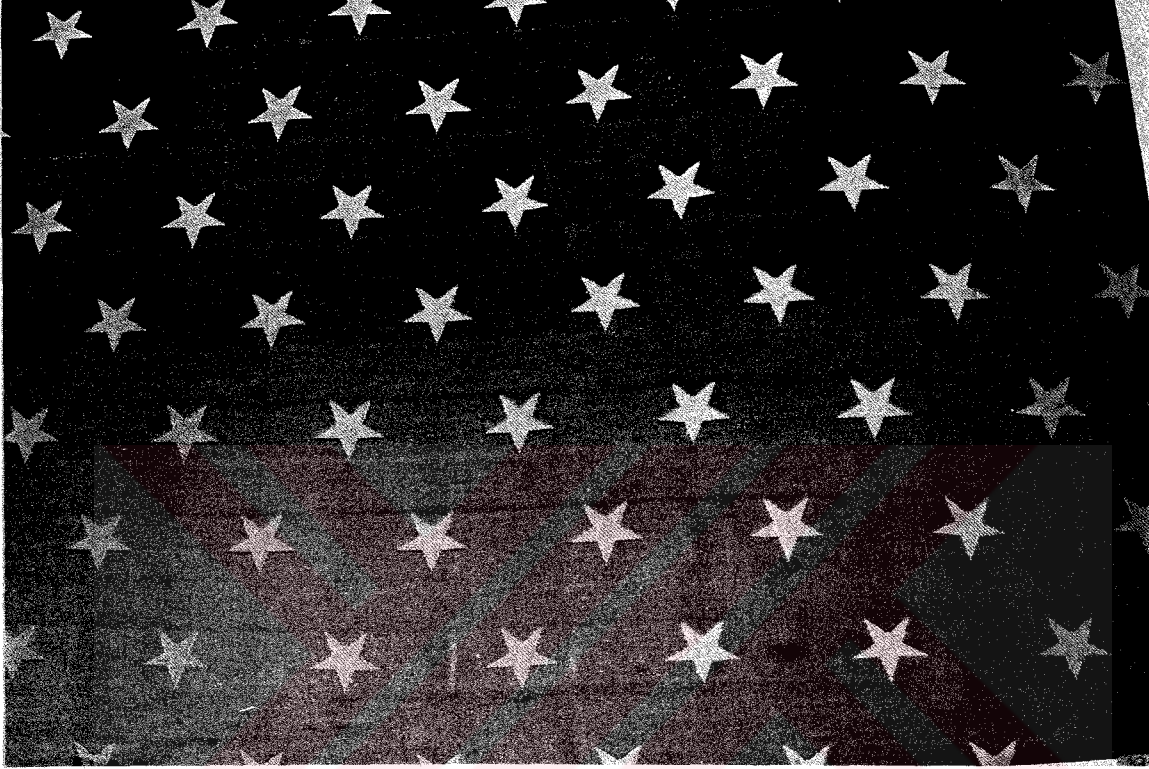

Fotoğraf: 67 (Müzik Odasındaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

42 no'lu oda, 47 no'lu oda (Müzik Odası), 214 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 68

Hereke Fabrika Desen No: 371

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin mavi, desen sarı (Kırmızı zeminli, beyaz desenli örneği de bulunmaktadır)

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: 110 tel/cm

Atkı Sıklığı: 18 tel/cm

Tarak No: 30

Çözü Tel Sayısı: 7200 tel

Üretim Durumu: Üretiliyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 69 (Namaza Hazırlık Odasındaki Mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

20 no'lu oda (Namaza Hazırlık Odası), 34 no'lu oda, 170 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 70

Hereke Fabrika Desen No: 937

Kumaşın Adı: Hereke İpekli

Kullanılan Hammadde: İpek

Kullanılan Renkler: Zemin bordo, desen beyaz

Kullanılan Dokuma Tekniği: Jakar (600'lü jakar'da dokunabilir)

Kumaşın Eni (Tarak Eni): 60 cm

Çözü Sıklığı: 60 tel/cm

Atkı Sıklığı: 22 tel/cm

Tarak No: 30

Zemin Örgüsü: Saten

Çözü Tel Sayısı: Alt Levent: 1200 tel, Üst Levent: 6000 tel

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Çekim: Esra Kavcı / 10.11.1999

Fotoğraf: 71 (158 no'lu odasındaki mobilya)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

133 no'lu oda, 158 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

2.2.5. Diğer Hereke İpekli Kumaşlar

Fotoğraf: 72

Hereke Fabrika Desen No: -

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen lacivert

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

90 no'lu oda (Yaşamak odası)

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 73

Hereke Fabrika Desen No: -

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen pembe, açık yeşil, koyu yeşil

Üretim Durumu: Üretilmiyor

**Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:
13 no'lu oda**

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 74

Hereke Fabrika Desen No: -

Kullanılan Renkler: Zemin deve tüyü, desen açık kahverengi, gül kurusu, koyu yeşil

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:
186 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 75

Hereke Fabrika Desen No: 999

Kullanılan Renkler: Zemin sarı, desen beyaz (sarı zeminli örneği de bulunmaktadır)

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

18 no'lu salon, 73 no'lu oda (Abdülaziz'in yatak odası), 75 no'lu oda, 116 no'lu oda, 224 no'lu oda,

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 76

Hereke Fabrika Desen No: 864

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen sarı, eflatun, mor

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

26 no'lu salon (Süfera salonu)

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 77

Hereke Fabrika Desen No: 872

Kullanılan Renkler: Zemin gül kurusu, desen açık pembe, koyu pembe, açık yeşil, koyu yeşil

Üretim Durumu: Üretiliyor (2000 yılında farklı renkte yeni üretimine geçilmiştir)

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

176 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 78

Hereke Fabrika Desen No: 132

Kullanılan Renkler: Zemin deve tüyü, desen beyaz, açık sarı koyu yeşil

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

187 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 79

Hereke Fabrika Desen No: 924

Kullanılan Renkler: Zemin koyu sarı, desen krem, açık sarı

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

19 no'lu salon, 133 no'lu oda, 121 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 80

Hereke Fabrika Desen No: 1025

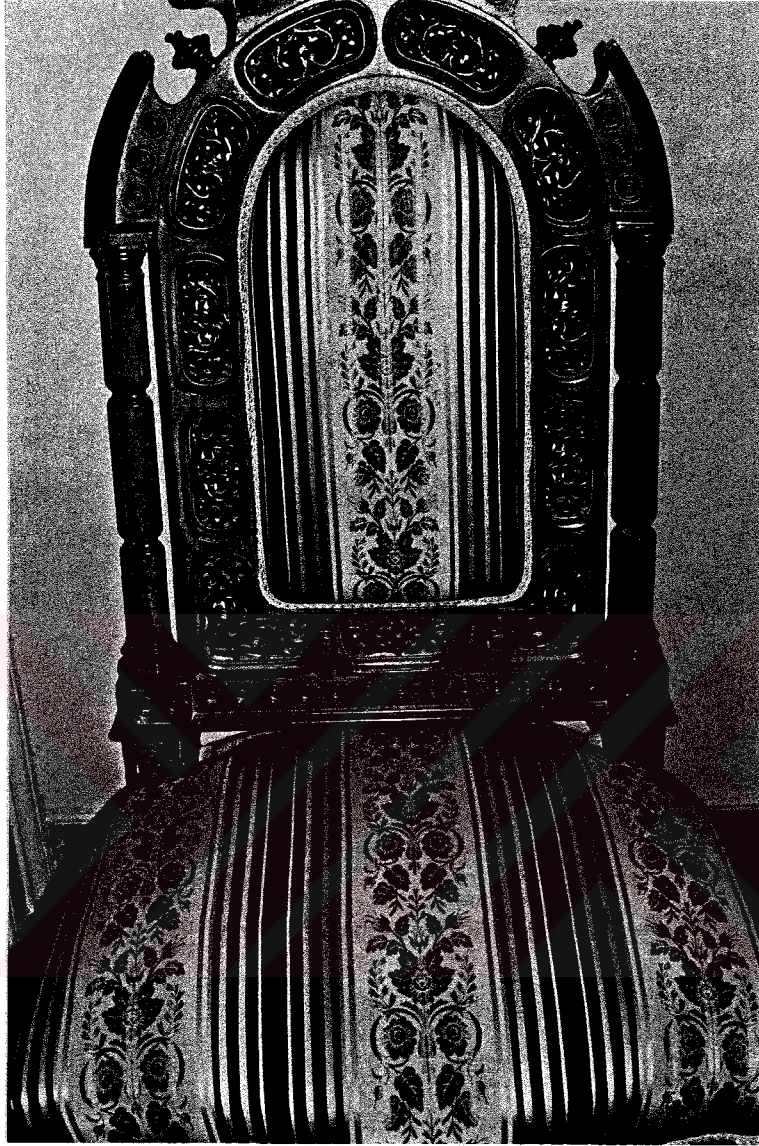
Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, desen beyaz, mavi

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

62 no'lu oda (Valide Sultan'ın kabul odası), 118 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 81

Hereke Fabrika Desen No:103

Kullanılan Renkler: Zemin beyaz, bordo, desen açık mavi, koyu mavi, açık pembe, koyu pembe, sarı, açık yeşil, loyu yeşil, deve tüyü

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

186 no'lu oda, 223 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 82

Hereke Fabrika Desen No:302

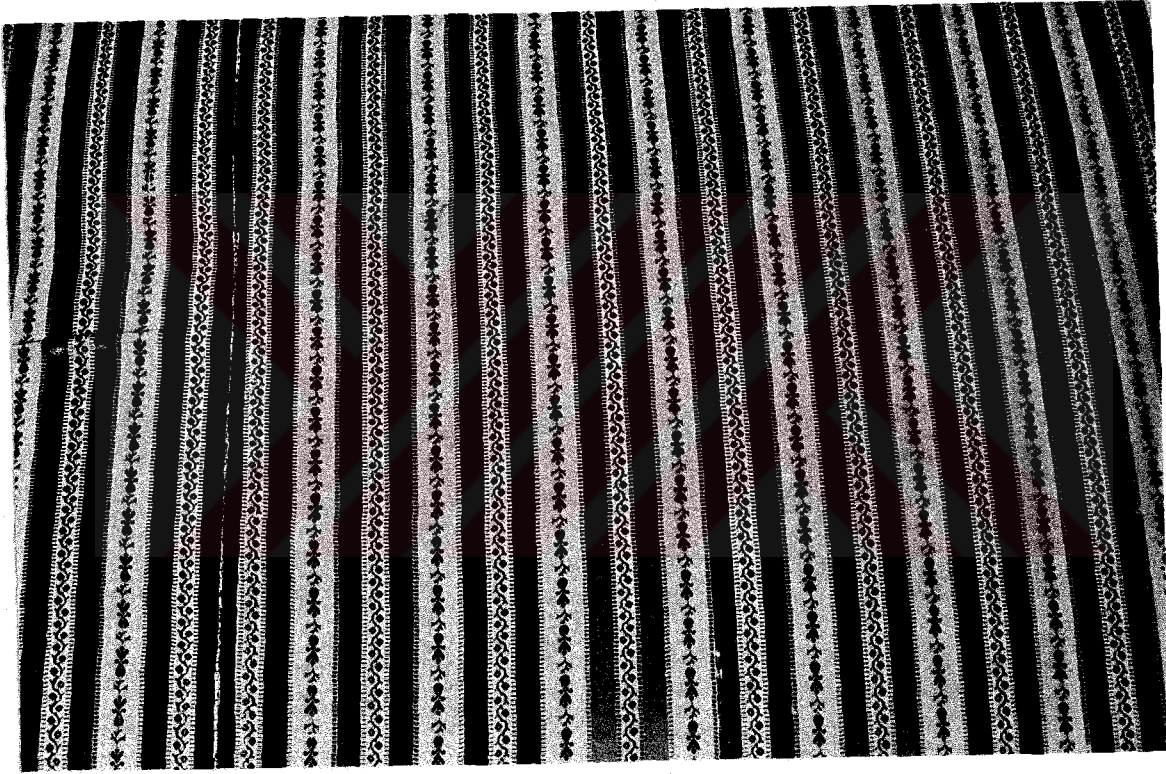
Kullanılan Renkler: Zemin krem, kırmızı, desen açık mavi, lacivert

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

27 no'lu oda(Elçiler bekleme odası), 125 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 83

Hereke Fabrika Desen No: 250

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen sarı, kırmızı, yeşil, mavi, mor

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

170 no'lu oda (Çocuk odasında minder olarak bulunmaktadır)

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 84

Hereke Fabrika Desen No: IA

Kullanılan Renkler: Zemin koyu mavi, desen açık sarı, yeşil, kırmızı

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

29 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 85

Hereke Fabrika Desen No: 691

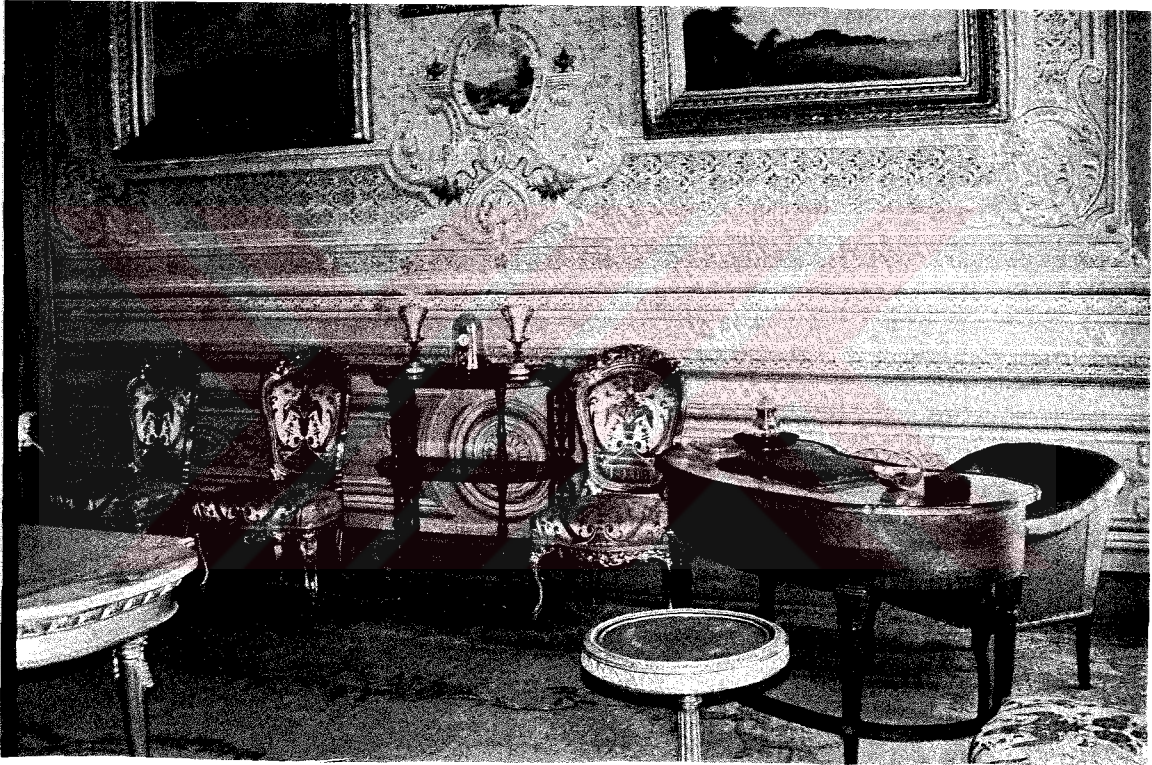
Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen koyu pembe, bordo

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

29 no'lu oda, 110 no'lu oda, 226 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 86

Hereke Fabrika Desen No: 78

Kullanılan Renkler: Zemin açık sarı, desen koyu pembe

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

1 no'lu salon, 69 no'lu oda (Atatürk'ün çalışma odası)

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 87

Hereke Fabrika Desen No:691

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen açık pembe, bordo

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

212 no'lu salon (Cariyeler giriş salonu), 110 no'lu oda, 225 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 88

Hereke Fabrika Desen No: 987

Kullanılan Renkler: Zemin kerm, desen glkurusu

Üretim Durumu: retiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

63 no'lu oda (Valide Sultan'ın yatak odası)

ekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 89

Hereke Fabrika Desen No: 112

Kullanılan Renkler: Zemin krem, desen kırmızı

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

93 no'lu oda (Öğretmenler odası)

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 90

Hereke Fabrika Desen No: 23/62

Kullanılan Renkler: Zemin açık sarı, desen yeşil

Üretim Durumu: Üretiliyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yerler:

153 no'lu salon, 114 no'lu oda, 134 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

Fotoğraf: 91

Hereke Fabrika Desen No: -

Kullanılan Renkler: Zemin kırmızı, desen krem, açık sarı, pembe

Üretim Durumu: Üretilmiyor

Kumaşın Dolmabahçe Sarayında Döşemelik Olarak Bulunduğu Yer:

161 no'lu oda

Çekim: Esra Kavcı / 07.11.1999

3. BÖLÜM

UYGULAMA ÇALIŞMALARI

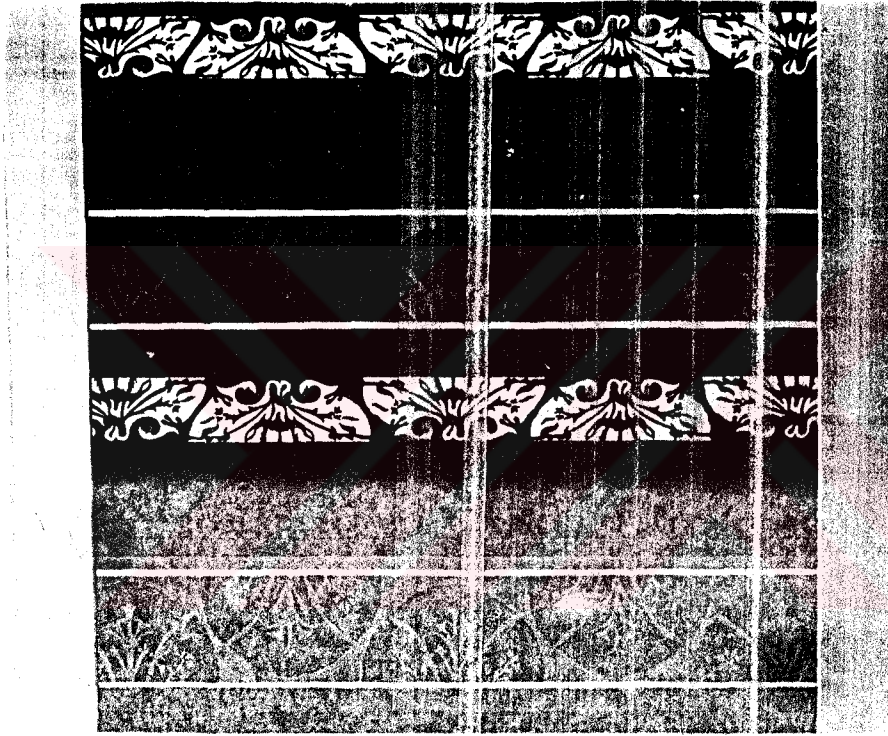
Tez çalışmasının bu bölümünde gerçekleştirilen tasarımlarda, “Hereke İpekli Kumaşlar” başlığı altında ele alınan yollu-çizgili, madalyonlu-geçmeli ve serbest yüzey düzenlemeli sınıflandırmasındaki kompozisyon şemaları dikkate alınmıştır. Yapılan araştırmalar ve incelemeler doğrultusunda tasarımların amacı belirlenerek, tez konusunun içeriğine uygun döşemelik kumaş tasarımları yapılması planlanmıştır. Bu plan doğrultusunda Osmanlı saray kumaşlarında kullanılan karanfil motifinden yola çıkılarak çizgili, madalyonlu ve serbest yüzey düzenlemeli olmak üzere üç ayrı tasarım gerçekleştirilmiştir.

Bu tasarımlar, saraylarda bulunan döşemelik kumaşlar ile günümüzde kullanılan döşemelik kumaşlara alternatif desen, renk ve kompozisyon bütünlüğü içinde öneri şeklinde sunulmuştur.

Birinci tasarım; 45 x 50 cm boyutlarında, kompozisyon özeliğine göre çizgili döşemelik kumaş tasarımı olarak hazırlanmıştır. Tasarımda yer alan karanfil motifi belli noktalardan bölünerek yüzey düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Desenlerin arasında ise farklı kalınlıklarda şeritler yapılmıştır. Tam raport tekniği kullanılan tasarımda krem, hardal sarısı, yağ yeşili, koyu yeşil, turuncu, taba rengi kırmızı ve kahverengi olmak üzere toplam 8 renk kullanılmıştır.

İkinci tasarım; 40 x 40 cm boyutlarında, kompozisyon özelliğine göre madalyonlu döşemelik kumaş tasarımı olarak hazırlanmıştır. Tam raport tekniği kullanılan tasarımda, arka planda bordo zemin üzerine vişne çürüğü renginde stilize edilmiş karanfil motifi silüet şeklinde kullanılmıştır. Ön plandaki karanfil motifleri ise 3 farklı boyuttadır. Açık sütlü kahverengi ile hardal sarısı renkleri ile renklendirilmiştir.

Üçüncü tasarım; 40 x 60 cm boyutlarında, kompozisyon özelliğine göre serbest yüzey düzenlemeli döşemelik kumaş tasarımı olarak hazırlanmıştır. Bu tasarımda da karanfil motifi 4 farklı boyutta, dilimler (parçalar) şeklinde yüzeyde kullanılmıştır. Yarım raport tekniği kullanılan tasarımda açık krem, koyu krem, hardal sarısı, yağ yeşili, haki yeşili, koyu yeşil, açık sütlü kahverengi, kahverengi, açık mavi, koyu mavi, turuncu, taba rengi, vişne çürüğü ve sarı yıldız renkleri olmak üzere toplam 13 renk kullanılmıştır.

Tasarım: 1

Çizgili Döşemelik Kumaş Tasarımı

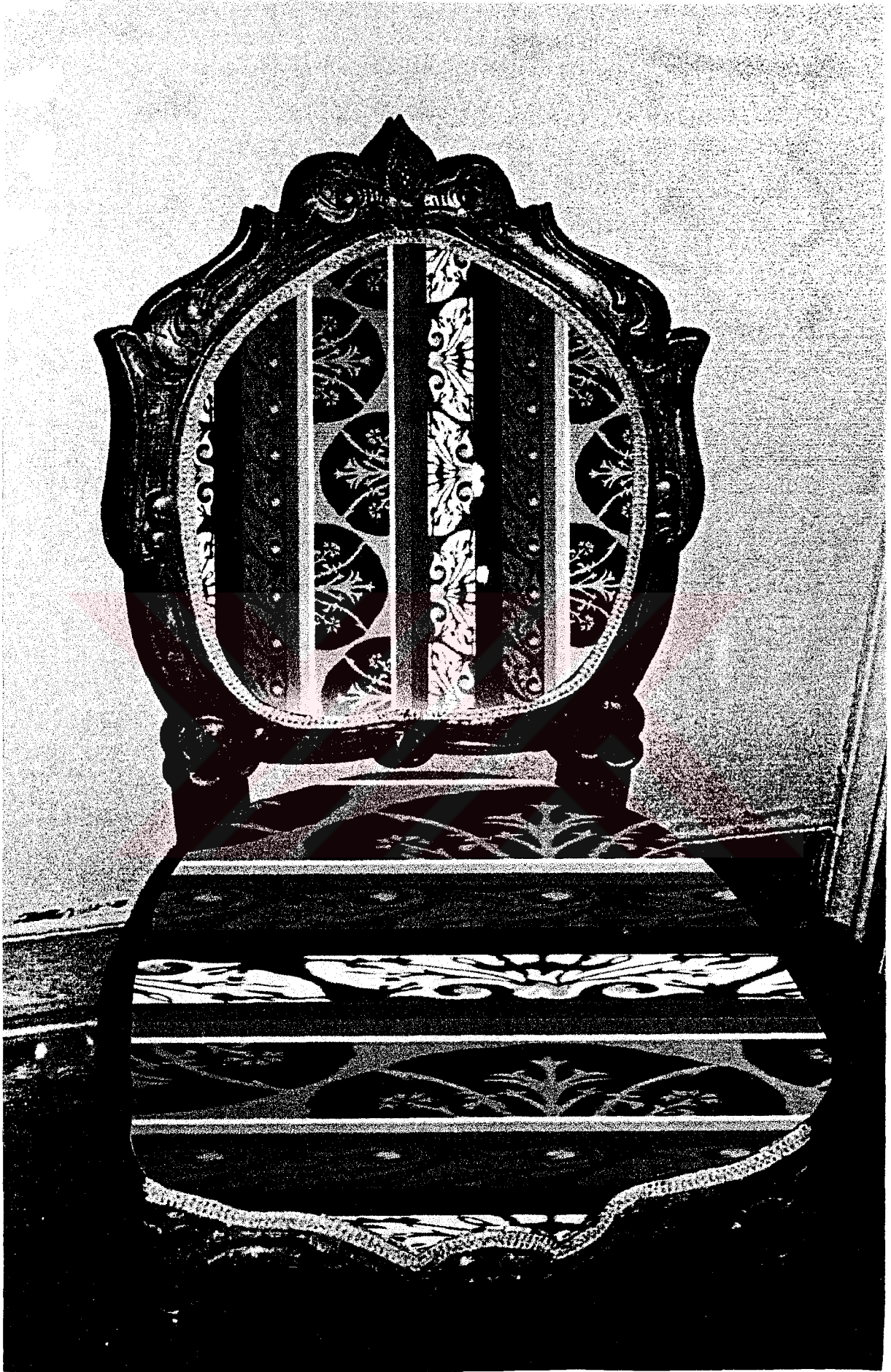
Tasarım: 2

Madalyonlu Döşemelik Kumaş Tasarımı

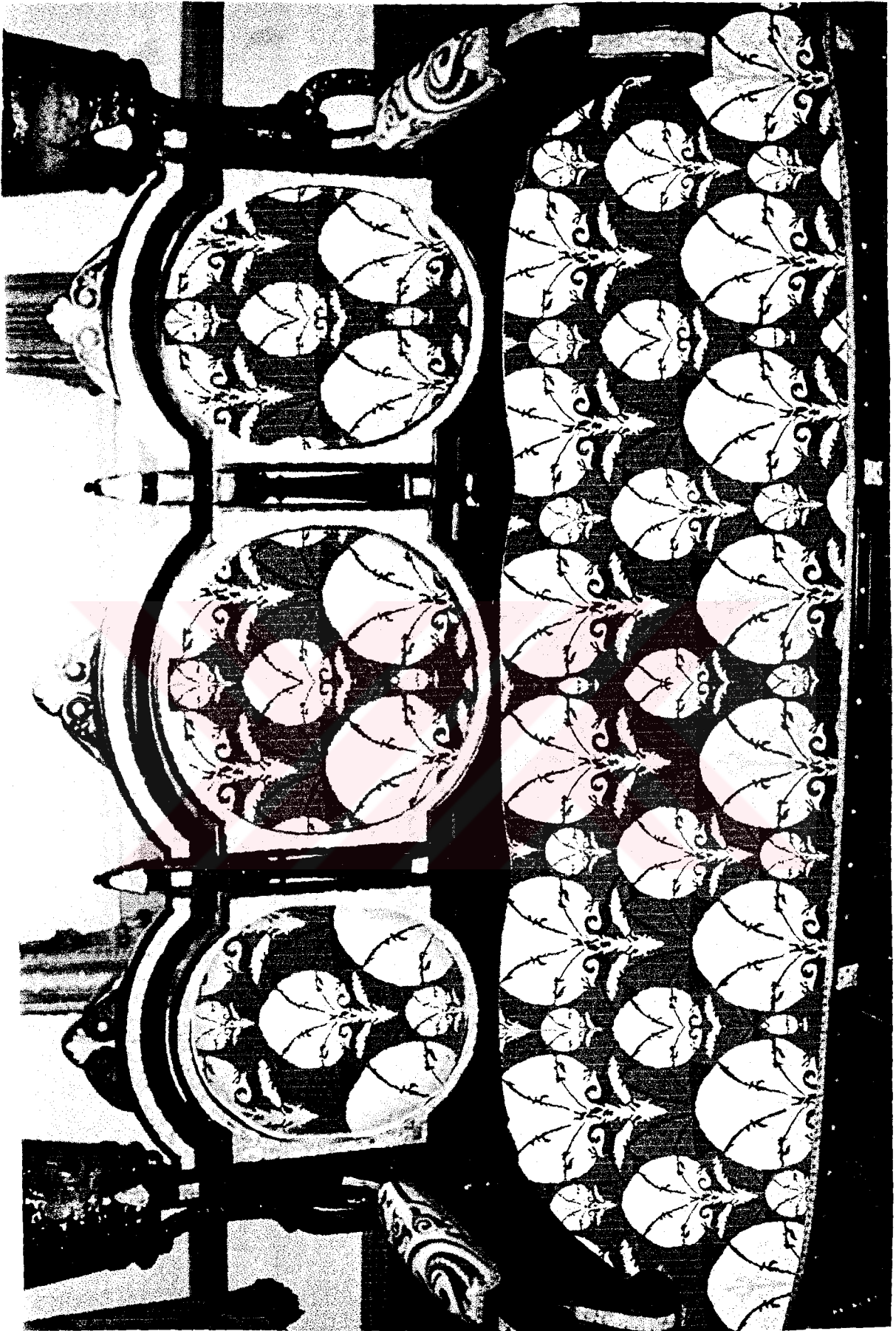

Tasarım: 3

Serbest Yüzey Düzenlemeli Döşemelik Kumaş Tasarımı

1. Tasarımın Mobilya Üzerindeki Görünümü

3. Tasarımın Mobilya Üzerindeki Görünümü

SONUÇ

1843 yılında “Hereke Fabrika-i Hümayunu “ adıyla İzmit-Hereke’de kurulan fabrika, Osmanlı imparatorluğunun o tarihe kadar halı ve ipekli dokuma alanında kurduğu en kapsamlı fabrikadır. Osmanlı dokuma sanayinin ilk büyük fabrikalarından olan , ilk kuruluşunda 25 ipekli tezgahı bulunan ve jakar tekniğinde çalışan bu fabrikanın ürettiği kumaşlar çok beğenildiğinden, özellikle sarayların tefrişinde gerekli olan kumaşların burada yapılması uygun görülmüştür. Böylece Hereke fabrikasında 1849 yılında üç katlı bir Kemhahane yapımına başlanmıştır. Padişaha adına tescilinden (1845) sonra, sultan saraylarına ipekli canfes döşemelik ve perdelik üretmeye başlayan Hereke Fabrika-i Hümayunu Kemhahane’nin ilavesiyle genişletilmiş, daha çok batı etkisinde, iri dal ve çiçek motifleriyle kumaşlar dokunmuştur. Kemhahanenin kuruluşu sırasında, fabrikaya ayrıca Fransa’dan 100 jakarlı tezgah getirildiği, önceden mevcut olan 50 pamuklu tezgahın da İstanbul’a Zeytinburnu’nda bulunan başka bir fabrikaya gönderildiği bilinmektedir.

Sultan Abdülhamid’in 33 yıllık saltanatının ilk günleri, bütün imparatorlukta olduğu gibi Hereke Fabrika-i Hümayunu’nda bir karmaşa dönemi olarak yaşanmıştır. Öyle ki,1878 yılında fabrikanın filatör (iplik bükümü) büküm dairesi kazanının yanması nedeniyle fabrika 5 yıl kapalı kalmıştır. 1883’de de bu kısım onarılmış ve fabrika yeniden üretime geçmiştir.

Hereke fabrikasının üretiminin bugün bilindiği gibi halı ve döşemelik kumaşla sınırlı olmayıp, fabrikanın Osmanlı hanedanının her türlü tekstil ihtiyacını karşılamış olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Bu tekstil ürünleri arasında havlu, kılaptanlı bornoz, ipek zenne çorabı, ipek erkek çorabı, mendil, masa örtüsü, baş örtüsü, boyun atkısı, çarşaflık, esvaplık, nişan kurdelesi, çiçekli tül, çorap bağ şeridi, sabun bezi gibi çeşitler sayılabilir. Kumaş türü olarak atlas, canfes, çuha, brokatil (brokar), abani, şal, kadife, çatma kadife, ipekli kadife, madam pul, amerikan gibi kumaşlar yer almaktadır.

Halen Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde bir *müze-fabrika* statüsü taşıyan Hereke’deki fabrikanın ipekli kumaş dokuma atölyesinde, desen kataloğundaki örneklerin pek çoğunun jakar tezgahlarda orjinaline bağlı kalınarak tekrar üretilmesiyle, kurulduğu günlerde olduğu gibi yeniden saray yapılarında döşemelik ve perdelik olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu kumaş örnekleri, iç piyasada turistik amaca yönelik satışa sunulmaktadır.

Bu araştırmada, günümüzde yalnızca saray, köşk ve kasrlar için Hereke fabrikasında el emeğiyle üretilen, Dolmabahçe Sarayında da perdelik ve döşemelik olarak kullanılan ipekli kumaşların, teknik ve görsel özelliğinin incelenmesi, gelecek kuşaklara doğru bilgilerin aktarılması amaçlanmıştır. İstanbul, İzmir ve Hereke’de yapılan araştırmaların sonucunda elde edilen bilgiler göre, günümüzde Dolmabahçe Sarayında atma, Goblen, Kemha ve Hereke ipekli kumaş dokumaları dışında başka kumaş rneği bulunmadığı saptanmıştır. Eskiden Kemha olarak dokunmuş, fakat sarayda ipekli dokuma olarak gördüğümüz kumaşların dışında, bir orijinal kemha rneği vardır. Çatma ve Goblen türü kumaşlar da çok az sayıda bulunmaktadır. Sarayın genelinde özellikle Hereke İpekli dokumaları görülmektedir. Bu dokumalar iki ciltten oluşan Hereke desen katalogunda arşivlenmiştir. Desen kataloglarından birinin onarımında olması nedeniyle yalnızca biri incelenebilmiştir.

Hereke ipekli dokuma önekleri, bu katalogda yer alan desenlere aittir. Bu yüzden onarımda olan katalogda yer alan ve Dolmabahçe Sarayında bulunan döşemelik kumaş önekleri, araştırmada “Diğer Hereke İpekli Kumaşlar” başlığı altında ele alınmıştır.

Saray dokumaları olarak bilinen Hereke ipekli kumaşların en belirgin özelliği, pahalı ve gösterişli malzemeden yapılmış olmasıdır. Orijinal kumaş önekleri dünya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda yer almış, pek çok araştırma ve incelemelere konu olmuştur.

Özel olarak köşk ve kasrlar için üretilen Hereke ipekli kumaşları, Dolmabahçe sarayında Selamlık girişinden başlayarak tüm mekanlarında döşemelik ve perdelik olarak kullanılmaktadır. Önceleri yalnızca Dolmabahçe Sarayı için tasarlanmış, Hereke fabrikasında üretilen ipekli kumaş ürünleri, daha sonra yapılan saray yapıları arasında da zgn yerini bulmuştur. Çoğu İngiltere ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinden satın alınmış olan mobilyaların üzerinde yer alan kumaşlar eskidiğinde Hereke kumaşları ile kaplanmıştır.

Tez araştırmasının yapıldığı dönemde Dolmabahçe Sarayı Tekstil Seksiyon Sorumlusu olarak görev yapmış olan Sara Boynak’dan alınan bilgilere göre, Hereke fabrikası 1995 yılında Milli Saraylar Daire Başkanlığına bağlandıktan sonra, üst üste kaplanan ve sklmeyen döşemelik kumaşlar incelenmiş, ilk nekler ortaya çıkarılmıştır. Belgelenen kumaşlar Hereke’deki fabrikaya dokunması için gnderilmış,

eksik olan kartuşlar yeniden hazırlanmış ve dokunmayan kumaşlar tekrar dokunmaya başlanmıştır. Böylece yeni dokunmaya başlanan eski dokuma örnekleri üretilip, yeni döşemelerde kullanılması sağlanmıştır.

1995’den bu yana Milli Saraylar Daire Başkanlığı ile koordinasyon halinde olan Hereke fabrikası, zaman içinde kaybolmuş desenlerin yeniden üretilmeleri için önemli girişimlerde bulunmuştur.1995 yılına kadar toplam 57 farklı desen üretimi yapılabiliyorken, günümüzde 20 desen daha ilave edilerek toplam üretimi yapılabilen 77 desene ulaşılmıştır. Tezin ikinci bölümündeki “Dolmabahçe Sarayında (Teşhirde) Bulunan İpekli Döşemelik kumaşların ve Hereke’de Üretilen Örneklerin Kataloglanması” ana başlığı altında bu üretilen kumaşlara yer verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar:

ALTAY, Fikret: *Kaftanlar*. İst.1979, Tifdruk Mat., 32 S.

“Topkapı Sarayı Müzesi:3”

“Yapı Kredi Kültür ve Sanat Hizmeti”

ARSEVEN, Celal Esat: *Türk Sanatı*. Cem Yayınevi, İst.1973, 286 S.

CENKMEN, Emin: *Osmanlı Sarayı ve Kıyafetleri*. Türkiye Yayınevi, İst.1948, 342 S

CHAMBERLIN, Ann: *Safiye Sultan*. Çeviren: Solmaz Kamuran, Cilt:3, 2.Baskı, İnkılap Kitabevi, Ank. 2000, 440 S.

Dolmabahçe Sarayı. İst.1995, 141 S.

“TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yay.”

DÖLEN, Emre: *Tekstil Tarihi* (Dünyada ve Türkiye’de Teknolojinin ve Sanayinin Tarihsel Gelişimi). İst.1992, Marmara Üniv. Teknik Eğt. Fak. Mat., XVI+608 S.

“Marmara Üniv. Teknik Eğt. Fak. Yay. No:92/1”

“Matbaa Eğt. Bölümü Yay. No:6”

GRANDJEAN, Serge-Margherita Siniscalco Spinosa-Monique King: *Antiquites & Objets d’art, Tapisseries-2*, Paris 9/1990

“Editions Fabbri”

GÜLERSOY, Çelik: *Dolmabahçe, Çağlar Boyu İstanbul Görünümleri III*. İst. Kitaplığı 1984, 224 S.

GÜRSU, Nevber: *Türk Dokumacılık Sanatı*. Redhouse Yay., İst.1988, 189 S.

KÜÇÜKERMEN,Önder: *Hereke Fabrikası , Saraydan Hereke 'ye Giden Yol.* 1.basım, İst.1987, Apa Ofset Basımevi, 247 S.

“Sümerbank Yay.”

Milli Saraylar. İst.1987, 42 S.

“TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Kültür-Bilim-Tanıtım Merkezi Yayın No:1”

“TBMM Vakfı Yay.”

Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Hereke Dokuma Ve Halıları. İst.1999, 288 S.

“TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yay.”

ÖZ, Tahsin: *Türk Kumaş ve Kadifeleri (XIV.-XVI.yy.).* Cilt:I, M.E.B., İst.1946, 110 S.

ÖZ, Tahsin: *Türk Kumaş ve Kadifeleri (XIV.-XVI.yy.).* Cilt:II, M.E.B., İst.1951, 243 S.

ÖZBEL, Kenan: *Eski Türk Kumaşları.* Ank. t.y., Ulus Basımevi, 21+1 S., 16 resim

“Kılavuz Kitapları: 11, El Sanatları:3”

Sadberk Hanım Müzesi Kataloğu. İst.1995, Me-Pa Medya Pazarlama San.Ve Tic. A.Ş. 162 S.

Silks For The Sultans. Hazl.: Ertuğ and Kocabıyık, İst. 1999, 250 S.

“Yapı Kredi Yay.”

STONE, F.Peter: *The Oriental Rug Lexicon.* Thames and Hudson, London 1997, 267S.

Sümerbank (11.07.1933-11.07.1943) 10.Yıl. İst.1943, Cumhuriyet Mat., 266 S.

TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Hereke Halı ve İpekli Dokuma Fabrikası Tarihçesi. Fabrika Tanıtım Yazısı, Hereke 1994, 12 S.

TEZCAN, Hülya: *Atlaslar Atlas-Pamuk, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu*-İst.1993, Altan Mat. Ltd. Şti., 272 S.
“Yapı Kredi Koleksiyonu-3”

Türk Standardizasyonu ve Türk Standartları Enstitüsü. Hazl.: A.Faruk Sünter-Fuat Arun-İbrahim Kutlutan-Muzaffer Uygunerden, Ank.1964, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Mat., 482 S.
“Türk Standartları Enstitüsü Yay.”

UŞAKLIGİL, Halit Ziya: *Saray ve Ötesi (Son Hatıralar)*. İst.1940, Hilmi Kitabevi, Cilt:1-2-3, Cilt:2-239 S.

Vakko Osmanlı Dönemi Türk Klasikleri (Perdelik-Döşemelik). İst.1999, 75 S.
“Vakko Yay.”

YAĞAN, Şahin Yüksel: *Türk El Dokumacılığı*. İst.1978, Apa Ofset Basımevi, 286 S.
“İşbankası Kültür Yay.”

YATMAN, Nurettin: *Türk Kumaşları*. Ank.1945, Maarif Basımevi, 77 S.

Tezler:

ATIL, Özlem Halide: “*Beylerbeyi Sarayı Döşemelik Kumaşları*”
Marmara Üniv., Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü,
Yayınlanmamış Lisans Tezi, İst.1998

AYTAR, Müge: “*Hereke Sümerbank Fabrikasındaki Geleneksel İpek Dokumacılığı ve Günümüzdeki Durumu*”
D.E.Ü., Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir 1995

ÇILOĞLU, Hakan: *“Milli Saraylarda Bulunan İpekli Seccadelerin Desen ve Boya Özellikleri”*

Marmara Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İst.1992

GÖNEN, Yusuf: *“Goblen Dokumaları”*

D.E.Ü., Güzel Sanatlar Fakültesi, Uygulamalı Sanatlar Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir 1985

KARADAĞ, Recep: *“Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan XVI.yy’a İlişkin İpekli Kumaşların Boyarmadde Analizi Yoluyla İncelenmesi”*

Marmara Üniv., Sağlık Bilimleri Enstitüsü Analitik Kimya Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst.1993

ÖZTOKSOY, N.Özlem: *“Tekstil Tasarımı Açısından Dolmabahçe Sarayında Yer Alan Hereke Fabrikasında Dokunmuş Kumaşlar Üzerine Bir İnceleme”*

D.E.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1998

SİPAHİOĞLU, Oya: *“Bursa ve İstanbul’da Dokunan ve Giyimde Kullanılan 17.yy Saray Kumaşlarının Yozlaşma Nedenleri”*

D.E.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1992

TEMİR, Şebnem Ural: *“Hereke İpekli Dokuma Kumaşları ve Günümüzdeki Durumu”*

Marmara Üniv., Güzel Sanatlar Fakültesi, Uygulamalı Sanatlar Bölümü Tekstil Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, İst.1986

YENİCİ, Seçkin: *“17.yy, Osmanlı Saray Kumaşlarının Motif, Teknik ve Çeşitlerinin İncelenmesi ve Son Dönem Osmanlı Saray Kumaşlarının (Motif, Teknik, Çeşitleri) Arasındaki Farkların Karşılaştırılması”*,

D.E.Ü., Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir 1996

YILMAZ, Fatma Yaşar: *“Hereke Jakarlı Dokumaları ve Milli Saraylar Mobilyasında Kullanımı”*

M.S.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İst.1998

Ansiklopediler:

Ana Britannica. **“Garabet Balyan”** Maddesi, Cilt:3, İst.1992

Meydan Larousse. **“Colbert”** Maddesi, Cilt:3, İst.1970

Osmanlı Ansiklopedisi-Yaşamları ve Yapıtlarıyla. **“Balyan”** Maddesi, Cilt:1, İst. 1999

Websters’II. **“Gobelin”** Maddesi, New Riverside University Dictionary, The Riverside Publishing Company 1994

Makale ve Bildiriler:

ACAR, Özgen: *“Bin Yıllık Manastırda Osmanlı Sanat ve Belgeleri”*

Antik-Dekor, Sayı:50, 1/1999,150.-153.S.

AKŞİT, İlhan: *“Dolmabahçe Sarayı”*

Kültür ve Sanat, Yıl:1, Sayı:3, 8/1989, 77.-81.S.

ALTAY, Fikret: “*Türk Kumaşları*”

Sanat Dünyamız, Yıl:1, Sayı:1, 5/1974, 12.-19.S.

ASLANAPA, Oktay: “*Kumaş Sanatı*”, (358.-363.S.)

Türk Sanatı. 2. Baskı, Remzi Kitabevi, İst.1989

BAŞARAN, Tijen: “*Dolmabahçe Sarayı Haremde Kumaşın Kullanımı Açısından İlginç Bir Mekan*”, 289.-291.S.

9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi Bildirileri, Cilt:1, Ank.1995, M.E.B., 592 S.

“T.C. Kültür Bakanlığı Yay. No:1705”

ÇALIKOĞLU, M. Erem: “*Dolmabahçe Sarayı*”

İlgi, 1/1985, Yıl:19, Sayı:41, 32.-35.S.

ÇIRAKMAN, Güray İbrahim: “*XVII. Yüzyıl’dan Beş Adet Osmanlı Saray Kaftanlarının Desen ve Motif Özellikleri*”

Arış, Yıl:1, Sayı:2, 8/1997, 64.-71.S

ÇORUM, Bengi: “*Eski Bursa Kumaşları*”

Bursa Tekstil Sanayi İşverenler Sendikası, Sayı:10, 9/1985, 9.-13.S.

DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan: “*Bursa Tarihi’ne Ait Birkaç Vesika*”

Uludağ, Sayı:22, 6/1939, 75.-82.S.

DİKBAŞ, Mine: “*Atatürk’ün Yaşadığı Mekanlar-Dolmabahçe Sarayı*”

Antik-Dekor, Sayı:49, 11-12/1998, 107.-115.S.

DİYARBEKİRLİ, Nejat-Oktay ASLANAPA: “*Türk Kumaşları*”

Türk Tarihi, Ank.1977, II.Kitap, 312.-323.S.

EĞİLMEZ, Mümtaz Şükrü: “*Tarihte Bursa Sanatları*”

Uludağ, Sayı:22, 6/1939, 62.-74.S.

ÇORUM, Bengi: “*Eski Bursa Kumaşları*”

Bursa Tekstil Sanayii İşverenler Sendikası, Sayı:10, 9/1985, 9.-13.S.

GÖNÜL, Macide: “*Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Padişah Kaftanları*”

Türk Etnografya, Sayı:X, 1967, 59.-63.S.

GÜLERSOY,Çelik: “*Dolmabahçe Sarayı*”

Türkiyemiz, Yıl:4, Sayı:11, 10/1973, 92.-102.S.

GÜLSEVİL, İnci: “*Türk Kumaş Sanatı*”

İlgi, Yıl:18, Sayı:38, 1/1984, 20.-24.S.

GÜRSU, Nevber: “*Çatma Yastık Yüzleri*”

Sanat Tarihi Araştırmaları, Cilt:2, Sayı:6, 12/1989, 47.-51.S.

HAMZAGİL, Aykut: “*Türk Kumaş Kültürü*”, (117.-123.S.)

-Müzeler İçin Düş Bilançosu, Tutkular Ve Nesnelere-(Salı Toplantıları 1992-1993),

İst.1993, Altan Mat., 123 S.

“Yapı Kredi Yay.”

KAYA, Mehmet Kenan: “*Hereke Fabrika-i Hümayunu Tarihçesi*”, (10.-21.S.)

Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokumaları ve Halıları, İst.1999, 288 S.

“TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yay. No:21”

GÜRSU, Nevber: “*Çatma Yastık Yüzleri*”

Sanat Tarihi Araştırmaları, Cilt:2, Sayı:6, 12/1989, 47.-51.S.

NUTKU, Özdemir: “*Onyedinci Yüzyılda Saray Kumaşları*”, 204.-217. S.

II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, (18-20 Kasım 1982), Hazl.:İsmail

Öztürk, İzmir 1984, Müh.-Mim. Fak. Mat., 379 S.

“Dokuz Eylül Üniv. Güzel Sanatlar Fak. Yay. No:19”

OGUN, Zarf: *“Dolmabahçe Sarayı'nın Salon Ve Odaları Üzerine”*

Milli Saraylar, Sayı:1, 1/1987, 106.-115.S.

ÖNDER, Mehmet: *“Türk Kumaş Sanatının Evreleri”*

Antika, Yıl:3, Sayı:26, 5/1987, 17.-19.S.

ÖNDER, Mehmet: *“Washington Tekstil Müzesinde Türk Halı ve Kumaşları”*

Antika, Yıl:2, Sayı:14, 5/1986, 6.-7.S.

ÖNER, Sema: *“Milli Saraylar Tablo Koleksiyonu Işığında Saray, Köşk ve Kasrlar”*

Türkiyemiz, Yıl:25, Sayı:74, 1/1995, 32.S.

Öz, Tahsin: *“Bursa Kumaşları”* (29.-32.S.)

Bursa. Hazl.: Vedat Nedim Tör- Şevket Rado, 6/1948, Doğan Kardeşler Yay. A.Ş. Basımevi.

ÖZEN, Mine Esiner: *“Türkçe 'de Kumaş Adları”*

İst. Üniv. Edb. Fak.Tarih, Sayı:33, 3/1980-1981, 291.-340.S.

ÖZTÜRK, İsmail: *“Yayınlanmış Narh Defteri, Fermanlar ve Belediye Kanunları Işığında 16.yüzyıl Osmanlı Kumaş Sanatı ve Standardizasyonu”,* (77.-89.S.),

9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi Bildirileri, Cilt:3, Ank.1995, M.E.B., 575 S.

“T.C. Kültür Bakanlığı Yay. No: 1705”

SAHİLLİOĞLU, Halil: *“XVII. Yüzyılın Ortalarında Sırmakeşlik ve Altın-Gümüş İşlemeli Kumaşlarımız”*

Belgelerle Türk Tarihi, Sayı:16, 1/1969, 48.-53.S.

SAKAOĞLU, Necdet: *“Yeni Saray'da Hayat”*

MS, Sayı: 1, İst. 1999, 24.-47.S.

SEVİN, Nurettin: “*Saray Kaftanları*”

Sanat Dünyamız, Yıl:1, Sayı:3, 1/1975, 15.-23.S.

SEZGİN, Şerife- Nesrin Önlü: “*Osmanlı Klasik Dönem İpekli Saray Kumaşları*”

Tekstil ve Mühendis, Yıl:8, Sayı:43-44, 3-6/1994, 48.-51.S.

SÖNMEZ, Zeki: “*18.Yüzyılda Türk Kumaş Sanatında Gelişmeler ve Selimiye Kumaşları*”, (235.-239.S.)

9.Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Cilt:3, Ank.1995, M.E.B., 575 S.

“TC Kültür Bakanlığı Yay. No:1705”

SÜRÜR, Ayten: “*Duvar Halıcılığı*”

Türkiyemiz, Yıl:12, Sayı:31, 10/1981, 21.-25.S.

SÜRÜR, Ayten: “*Goblen Halıcılığı*”,

Türkiyemiz, Yıl:12, Sayı:36, 2/1982, 14.-19.S.

TEMİR, Şebnem Ural: “*Hereke İpekli Dokumaları*”

Antik-Dekor, Sayı:12, 112.-116.S.

TEZCAN, Hülya: “*Atilla Ekşioğlulugil'in Kumaş İşleme Koleksiyonundan Seçmeler Çatmadan Suzeniye*”

Antik-Dekor, Sayı:11, 84.-87.S.

TEZCAN, Hülya: “*Eski Türk Kumaşlarından Örnekler*”

Sanat Dünyamız, Yıl:10, Sayı:31, 1984, 54.-57.S.

TEZCAN, Hülya: “*Saray Nakkaşhanesinin Erken Resim Programına Göre Hazırlanmış Türk Kumaş ve İşlemeleri*”, (321.-327.S.)

9.Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi Bildirileri, Cilt:3, Ank.1995, M.E.B., 575 S.

“TC Kültür Bakanlığı Yay. No:1705”

UĞURLU, Aydın: “*Osmanlı Saray Dokumalarında İpek, Altın, Gümüş Kullanımı*”
Antik-Dekor, Yıl:3, Sayı:24, 3/1995, 94.-98.S.

UĞURLU, Aydın: “*Osmanlı Yönetiminde Anadolu Dokuma Sanatı*”
İlgi, Yıl:21, Sayı:51, İst.1987, 24.-29.S.

UĞURLU, Aydın: “*Osmanlı Dönemi Dokuma Üzerinde Çeşit Zenginliği*”
İlgi, Yıl:22, Sayı:52, İst.1988, 2.-7S.

UĞURLU, Aydın: “*Osmanlı Dokumalarında Süs ve İhtişam*”
İlgi, Sayı:76, İst.1994, 10.-13.S.

UĞURLU, Aydın: “*Fabrika-i Hümayun*”
Art Dekor, Yıl:3, Sayı:28-29, 7-8/1995, 178.-183.S.

YILMAZ, Yaşar Fatma: “*Osmanlı Yenileşme Düzenlemeleri ve Hereke Dokuma Fabrikası*”
Tekstil ve Mühendis, Yıl:6, Sayı:31, 2/1992, 50.-51.S.

YILMAZ, Yaşar- Sara Boynak: “*Hereke Fabrika-i Hümayunu ve İpekli Jakar Dokumaları*”, 22.-37.S.
Milli Saraylar Koleksiyonunda Hereke Dokuma Ve Halıları, İst.1999, 288 S.
“TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yay.”

YILMAZ, Yaşar- Sara Boynak: “*Saraylarımızı Donatan Bir Fabrika-i Hümayun*”
Milli Saraylar, Sayı:1, İst.1999, 96.-109.S.

YÜCELT, Nazım: “*17. Asırda Kumaş ve Kumaşçılar*”
Uludağ, Sayı:17, 1938, 31.-34.S.

Kaynak Kişiler:

BOYNAK, Sara: İstanbul Tekstil Teknik Enstitüsü'nden mezun olmuş, Dolmabahçe Sarayı Tekstil Seksiyon Sorumlusu olarak çalışmış ve 2000 yılında emekli olmuştur.

DAĞCI, Koray: 1951 doğumlu, Marmara Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Bölümünden 1976 yılında mezun olmuş, Hereke fabrikası ipekli dokuma müdürü olarak 1979 yılından beri çalışmaktadır.

KARA, Faik: 1960 doğumlu, Lise 1'den terk, Hereke fabrikası ipekli dokuma bölümünde ustabaşı ve 21 yıldır aynı kurumda dokuyucu olarak çalışmaktadır.

UMUTLU, İsmail: 1954 doğumlu, Ortaokul mezunu, Hereke fabrikası ipekli dokuma bölümünde ustabaşı, 26 yıldır aynı kurumda önce dokuyucu olarak çalışmış ve günümüzde ustabaşı olarak hala çalışmaktadır.

YAŞAR, Fikret: 1953 doğumlu, Ortaokul mezunu, Hereke fabrikası ipekli dokuma bölümünde ustabaşı ve 18 yıldır aynı kurumda dokuyucu olarak çalışmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Erzurum'da doğdu. 1997 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı'ndan mezun oldu. 1997 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Programına başladı. 1998 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**